

AZ ÚJ JUGOSZLÁVIA FÖLSZABADÍTÓ HARCÁNAK ÉS

FORRADALMI ÁTALAKULÁSÁNAK SAJÁTÓSSÁGAI

Írta: TITO — BROZ József

Túlnagy szerénységség és helytelen lenne feltételezni, hogy ennek a cikknek a tartalma még csak hozzávetőlegesen is megfelelhet a címben feltett kérdésre. Nem! A népfelszabadító háború történései és ezeknek a történéseknek az eredményei annyira bonyolultak és tartalomban, eredetiségben annyira gazdagok, hogy mély elemzés és alapos tudományos feldolgozás szükséges ahhoz, hogy azokat helyesen és minden oldalról megvilágíthassuk. Ez a cikk az első lépés, csak az irányt adja meg — a történések sajátosságának néhány jellemző példáját sorolja fel.

Sokan külföldiek, idegen országbeli emberek, köztük még baloldaliak is, akik országunk iránt barátságot éreznek, szerencsés körülmények és véletlenek közrejátszásával stb. igyekeztek és igyekeznek még ma is megmagyarázni a hősi népfelszabadító harcot, forradalmi átalakulásunkat, az új Jugoszlávia megteremtése körül óriási sikereinket, társadalmi átalakulásunkat és azokat a sikereket, amelyeket országunk ujjaépítése körül értünk el. Az általános népfelkelés és a népfelszabadító harc sikereit értelmetlen okfejtésekkel magyarázzák, mint pl.: magas hegyek, erdők, nemzeti egyenjogúság hiánya, amely a régi Jugoszláviában létezett, sőt népünk állítólagos fatalista felfogása az étellel és halállal kapcsolatban, amely kezdetleges népek tulajdonsága. Természetesen ez mind helytelen, értelmetlenség, sértő állítás. Az ilyen okfejtések sértik népeinket, mert ezekkel úgy akarják Jugoszlávia népeinek fölkelését beállítani, mintha az öntudatlan — ösztönös tett lett volna, kétségbeesett lépés, amely kalanddal és öngyilkossággal határos. nem pedig mint Jugoszlávia népei magas öntudatából és a vállalt harc minden nehézségeinek és áldozatának teljes felismeréséből fakadó eredményt. Elfelejtik továbbá, vagy pedig szántsándékkal észre sem veszik Jugoszlávia népeinek féktelen gyűlöletét a fasiszta okupátorok iránt, akik betörték az országba és rabigába vetették népeit. Elfelejtik népeink hagyományos szeretetét a szabadság és függetlenség iránt, amelyért őseink századokon át ontották vérüket és ha kellett, mindenünket odaadták érte. Elfelejtik és le is becsülik azt a legfontosabb tényezőt, amely nemcsak a felkelést tette lehetővé, hanem annak sikerét is biztosította és ez: a felkelés szervezettsége és helyes vezetése: ez pedig Jugoszlávia Kommunista Pártjának és a párt kádereinek érdeme, melyek népeink történelmének legnehezebb napjaiban önmegtagadásig hívek maradtak a néphez. Elsők voltak a harcban és fegyverrel a kezükben adták a hűség számtalan hősi példáját. Azt sem szabad elfelejteni, hogy népeink nehézharcuk első napjaitól kezdve megingathatatlanul hittek a Szocialista országok — a Szovjetszövetség legyőzhetetlenségében, gondolkodás nélkül álltak annak oldalára és kivették részüket a közös ellenség elleni harcból.

Jugoszlávia nemcsak hegyekből és erdőkben áll és a felkelés az egész országban lángolt — a sík Szerémségben éppen úgy, mint a hegyes Boszniában és másutt. Népeink éppen azért indultak harcba, mert szeretnek élni, mert szeretik a szabadságot. Ifiúságunk nem azért ment

harcolni és nem azért áldozta életét, mert gyűlölte az életet, hanem, mert szerette az életet, hitt a szebb, boldogabb élet, a boldogabb jövő lehetőségében. A nemzeti egyenlőtlenség, gyűlölet és türelmetlenség, mely a régi Jugoszláviában a vezetők vétkéből fennállt, nem lehetett a felkelés hajtóereje, ellenkezőleg — ezt a megszállók használták ki, hogy Jugoszlávia népeit könnyebben igázhassák le. A megszállók szétszaggatták Jugoszláviát, egy részéből usztaza országot, N. D. H.-t csináltak, nagyrésze olasz, egy-egy része bolgár és magyar fasiszták megszállása alá került, de valójában — német fönnhatóság alá, akik terveket készítettek népeink egymás által való kiirtása, hogy életeret teremtsenek az úgynevezett magasabbrendű fajnak. Nagy állhatatosság kellett, hogy az összes nemzetiségek meggyőzésére, hogy nemzeti jogukat egyedül a megszállók és a hazai áruló reakció ellen folytatott népfelszabadító harcban vívhatják ki olymódon, hogy megalkották az új Jugoszláviát a régi vezetők nélkül, egészen új alapokon. Igaz, hogy akkor, amikor Jugoszlávia összes népei már meggyőződtek annak a vonalvezetésnek a helyességéről, amelyet Jugoszlávia Kommunista Pártja állított a tömegek elé — a nemzeti kérdés is a szabadságharc egyik erős emelőjévé vált. Jugoszlávia Kommunista Pártjának, hála a helyes vonalnak, melyet kitartóan folytatott a nemzeti kérdésben úgy a háború előtt, mint a háború alatt, hála állhatatos harcának, melyet a szovinizmus és a nemzeti türelmetlenség ellen és Jugoszlávia összes népeinek egyenlőségéért és testvériségéért vívott — sikerült legyőzni ezt a bomlasztó tényezőt, sikerült megakadályoznia a további testvérirtást és a nemzeti gyűlölködés szítását, sikerült megakadályoznia, hogy a megszállott hazai árulók segítségével örökre elválasszák egymástól népeinket, sikerült megteremtenie azt a vérrel megpecsételt testvériséget, amely a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságnak egyik legerősebb pillére. Ez nem volt könnyű feladat. Ennél a feladatnál nagy tapintatra és megfontolásra volt szükség: minden egyes harcosnak nagy türelemre, sok önmegtartóztatásra és kitartásra volt szüksége, míg ezt elértük. Éppen az az egyenlőség és testvériség, amelyet annyi erőfeszítéssel és áldozattal harcoltunk ki a háború folyamán, Népfelszabadító, harcunk legnagyobb vívmánya. Ezek szerint tehát látható annak az állításnak teljes értelmetlensége, amely szerint a jugoszláv népek felkelésének sikerére segítőtleg hatott a nemzeti jogegyenlőtlenség, vagy az a nemzeti gyűlölködés, amelyet a régi rendszerek és a megszállók szítottak. Ellenkezőleg, a nemzetiségi gyűlölködés súlyos átok volt, amely ellen népeink a háború folyamán épűgy kitartóan küzdöttek, mint az összes többi ellenségük ellen.

Miben rejlik Jugoszlávia népei szabadságharcának sajátossága?

Először a katonai főparancsnokság gyávasága és tehetetlensége arra vezetett, hogy a jugoszláv hadsereg párnapig gyenge ellenállás után megadta magát, a legénység legnagyobb részben fogságba esett és az egész fegyverzet és hadianyag a megszálló kezére került. A nép tehát a hadsereg és az állam irányítóinak árulása folytán hadsereg nélkül maradt, fegyver nélkül szemtől-szembe népeink legnagyobb ellenségeivel, akik nemcsak azért jöttek, hogy rabságba vessék népeinket, hanem hogy ki is irtsák őket.

Másodszor, az államszervezet szétesett s a kormány a királlyal az élén külföldre szökött és a leigázott országot sorsára hagyta.

Harmadszor Jugoszlávia népei magukra hagyatva hadsereg, fegyverkezés, katonai raktárak nélkül, tábornokok és kisserű kivétellel tisztikar nélkül Jugoszlávia Kommunista Pártja vezérlete alatt felkel-

tek, hogy fegyveres harcot kezdjenek a megszállók ellen, pusztá kézzel zsákmányoltak fegyvert az ellenségtõl, életre-halálra küzdöttek szabadságukért és függetlenségükért.

Negyedszer a megszállók elleni fegyveres harc elõestéjén még nem volt semmiféle szövetség más pártokkal, mert sokan a többi pártok vezetõi közül a megszállók szolgálatába léptek, mások pedig visszavonultak és csak várták, hogy mi fog történni. Ez így volt Jugoszlávia összes tartományaiban (kivéve Szlovéniát, ahol megalakult a Népfront). Így a nép a Kommunista Párt felszólítására harcba indult pártállásra, nemzetiségre, vagy vallási különbségre való tekintet nélkül.

Ötödször a harc folyamán kialakult és megacélosodott az új népi hadsereg, amelynek magját az elsõ partizánalakulatok alkották és amelynek élére új tisztek állottak, olyanok, akik a népbõl származtak és iskolájuk a harctér volt, a szünetnélküli véres élet-halál harc.

Hatodszor a harcnak, amelyet a partizánosztagek és az új népi hadsereg, amelynek elsõ dandárja a rendes katonai alakulatok mintájára már 1941 decemberében megalakult, utána mind újabb és újabb dandárok és hadosztályok alakultak, úgyhogy 1942-ben már erõs népfelszabadító hadseregünk volt) — folytattak, nem volt epizódszerű jellege. Nem, az szakadatlan háború volt, véres háború, annak minden következményével, háború az utolsó megszálló és az utolsó áruló kiirtásáig. Az egész nép háborúja volt, de jól megszervezett és egy központból, a fõhadiszállás által vezetett háború, — partizáncsatározásokból és frontális harcokból összeállított háború, amelynek adottságait a felszabadított területek és nagy katonai egységek, hadosztályok és hadtestek létezése szabta meg.

Hetedszer, tekintet nélkül az ellenség nagy számbeli és mûszaki fölényére, tekintet nélkül arra, hogy a háború egész Jugoszláviában és Juliai Tartományban folyt és azt az ellenségnél sokkal gyengébb mûszaki felszereléssel folytattuk, mégsem sikerült az ellenségnek sehol, az egész háború folyamán, a népi erõket megsemmisítenie. Ellenkezõleg, ezek az erõk, különösen a nehéz harcok után folyton hatalmasabbá váltak.

Nyolcadszor, tekintet nélkül arra, hogy a harcok rendkívüli véresek és engesztelhetetlenek voltak és emberanyagban és népi vagyonban óriási áldozatokat követeltek, a nép sehol sem ingott meg, sehol sem hagyta abba a harcot. — Ellenkezõleg, a nagy ember- és anyagáldozatok (gyakran egész kerületek pusztultak el nép minden vagyonával együtt), csak megerõsítették az elhatározást és a kitartást: végig vívni a harcot.

Kilencedszer, Jugoszlávia népei nemcsak a megszállók ellen harcoltak, hanem azok szövetségesei ellen is, a hazai árulók ellen — Pavlics, Nédics, Rupnik és Mihajlovics Drázsa bandái ellen. A megszállók és a hazai árulók egyesült erejével szemben folytatott nagy harcban népeink mégis gyõzelmet arattak.

Ime, ebben rejlik Jugoszlávia népei szabadságharcának sajátossága, nagysága. Ilyen harcot nem vívott Európa egyetlen megszállott országa sem és népeink teljes joggal büszkéek rá.

A háború folyamán új típusú állam született és alakult ki. Más ennek az államnak a társadalmi berendezkedése, mint a régi Jugoszláviáé volt. Ez az új rendszer a legszélesebb néptömegek szempontjából sokkal jobb és igazságosabb. Megalakult a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság. A régi tehetetlen királyság helyett köztársaság. Állam, amely helyesen rendezte a nemzetiségi kérdést, melyet új, demokratikus elvek írá-

nyítanak, melynek új a társadalmi és közgazdasági összetétele. Hogyan történhetett ez így, mikor köztudomású, hogy ilyen hatalmas változásokat általában csak forradalmi úton lehet elérni, azok ellen folytatott nyílt harccal, akik a nép akarata ellenére tartják kezükben a hatalmat?

Ime, éppen ebben rejlik az új Jugoszlávia megalkotásának és fejlődésének sajátossága.

Az új Jugoszlávia a népfelszabadító harc folyamán épült annak a régi Jugoszláviának a romjain, melynek államszervezete a megszállás pillanatában szétesett. A borzasztó szerencsétlenség, amely a megszállással és a reakciós uralkodó érdekcsoport árulásával érte népeinket, felnyitotta minden hazafi szemét. Az árulás, a régi uralkodó érdekcsoport gyávasága és a régi rendszer népellenes politikája gyűlöletessé tette a jugoszláviai népek szemében mindazt, ami volt és megérlelte azt az elhatározást, hogy az ami volt, soha többé vissza ne térjen. Csak ezzel magyarázható az a tény, hogy népeink olyan megalkuvás nélküli harcot folytattak a hazai árulók ellen, mint például Mihajlovics Dráza ellen, aki elsősorban azért működött együtt a megszállókkal, hogy visszaállítsa a régi rendszert, a nemzeti elnyomás és a társadalmi kizsákmányolás rendszerét. Nédics, Mihajlovics, Rupnik és a hallatlan gonosztevő Pavelics együttműködése a megszállókkal szintén felnyitotta a legszélesebb néptömegek szemét. Mind világosabb lett a nép előtt, hogy a reakció még az ördögöt is kész szolgálni, csak megvédhesse érdekeit, biztosíthassa a nép feletti uralmát, azaz visszaállíthassa a régi rendszert. Ezek szerint nem volt elegendő a népet a megszállók ellen harcba szólítani, szükséges volt egyúttal egy szebb jövőndő kilátásait is elébe tárni. El kellett mindjárt kezdeni a szebb jövőndő előfeltételeinek megvalósítását, amely azután adott is a népnek ahhoz erőt, hogy a háború nehézhöz megpróbáltatásait kiállja. Csak harcba hívni a népet a megszállók ellen és ugyanakkor nem értetni meg vele, hogy harcával valami újat vív ki magának, valami sokkal jobbat és hogy a régi nem tér vissza többé — nem lett volna elegendő ahhoz, hogy harcba vigye az egész népet, hogy olyan széles néptömegeket megmozgasson, sem ahhoz, hogy a nép végig, a győzelemig állja a küzdelmet.

Így kénytelenek voltunk mindjárt harcunk elején, azaz már 1941-ben, a hatóságok régi formáit elvetni a falun épűgy, mint a városban és új hatalmi szerveket létrehozni, melyeket jellemző lényegük miatt népfelszabadító bizottságnak neveztünk el. Ezek a bizottságok minden tulajdonságuknál fogva újfajta hatalmat képviselnek és a Szovjet Szövetség hatalmi szervei után ezek a legdemokratikusabbak. Hogy ezzel eltaláltuk a nép kívánságát azt az a tény mutatja, hogy a nép mindenütt elkezdett ilyen bizottságokat alakítani, nemcsak a felszabadított területeken, hanem a megszállott részekben is, falun csakűgy, mint városban.

Ezek voltak a csírái az új államnak, amely a megszállók és a hazai árulók ellen folytatott harc folyamán fokozatosan fejlődött tovább. Nem véletlenül és ösztönösen fejlődött hanem alaposan előkészítve, tervszerűen megszervezve, nem minden nehézség nélkül, nem vér és harc nélkül. Ellenkezőleg sok nehézség árán, véres harcban a hazai árulók ellen, akik a megszállók oldalán megalkuvás nélküli háborút folytattak a nép ellen, hogy megakadályozzák az új népi állam megalkotását és biztosítsák a régi rendszert.

Éppen abban, hogy a harc kétirányű volt — harc a megszállók ellen és harc a megszállókkal együttműködő hazai áruló reakció ellen — rejlik az új állam megalkotása útjának jellegzetes sajátossága. Ez az út azonban forradalmi és még nem értünk a végére, mert új államunknak

vannak még ellenségei, akik nem nyugszanak, vannak még reakciósök, akik a régiről álmodoznak, az országunkban fennálló állapotok megváltoztatásáról. Egyes ilyen reakciósök demokratikus álruhába bújnak. Mindezek a reakciósök a nemzetközi reakcióban bizakodnak, külföldi beavatkozást várnak, bár tudhatnák a történelemből, hogy éppen az ilyen beavatkozások eredménytelenek maradtak tekintet nélkül arra, hogy esetleg igen véresek voltak. Ha csak eszükbe jutna a francia forradalom, vagy az utolsó proletár forradalom Oroszországban, rájönnének arra, hogy a népek, amelyek jobb rendszert vívtak ki maguknak, még a legnagyobb áldozatok árán sem engedték meg soha, hogy akárki visszafelé forgassa a történelem kerekét. Ilyen reményei miatt a mi reakciónk is a nemzetközi reakció érdekeit szolgálja, amely ellenségesen néz az új Jugoszláviára. Ez a mi reakciónk a nép érdekei ellen dolgozik, saját személyes érdekei miatt, ha takargatja is ezt különböző szölamokkal, mint pl. aggodalom a parasztság sorsa miatt, rettegés nélküli élet, demokrácia stb.

Természetes, hogy a reakció reménységei hiábavalóak, mert sohasem válna valóra. A nép, amely kiharcolta nagy vívmányait, meg is tudja védeni azokat. Mi azért vagyunk itt, hogy a történelem kerekét előrelendítsük és nem engedjük meg, hogy azt a reakció visszafelé fordítsa.

Hogyan lehetséges az, hogy a nép legszélesebb tömegei pártállás, nemzetiségi és felekezeti különbségre való tekintet nélkül a multban és ma is olyan egységesek a hazai reakcióval szemben? Hogyan lehetséges az, más pártok hívei meghallgatták a Kommunista Párt fölhívását a harcba és nem hallgatták a reakciós pártvezetők csalfa szavait, hogy a harccal még várni kell?

Ez azért történt így, mert Jugoszlávia széles néptömegei igen fejlett nemzeti öntudattal bírtak. Ez azért történt így, mert Jugoszlávia széles néptömegei hazafiak, szabadságszeretők és haladó szelleműek voltak a multban és ma is azok. Mert gyorsan felfogták a történelmi események teljes komolyságát. Mert népeink tetteiken ismerték fel a bármilyen nemzetiségű hazai reakció egész nemzetietlenségét. Mert a néptömegek tetteiken keresztül ismerték fel, hogy a hazai reakció árulását nemcsak a kommunisták elleni harc jellemezte, amint azt ezek az árulók általában hangoztatták, hanem az egész nép elleni harc, harc a nép törekvéseinek megghiusítására, melyeket a nép mégis valóra váltott. Ez azért történt így, mert a nép már régen a saját bőrén érezte annak az úgynevezett demokráciának az áldásait, amelyet olyan kitartóan ajánlanak még ma is a különböző Grolok, Macsekok, Dragolyubok, Sutejok és mások, persze a külföldi reakció utasításai szerint.

Az új jugoszláv köztársaság fejlődése és megszilárdítása szempontjából óriási jelentősége van annak, hogy még a népfelszabadító harc folyamán megteremtődött a tömeg erős, széttephetetlen szövetsége, a valódi népi szövetség.

A Népfelszabadító Háború idején alakult ki az a széttephetetlen népi egység, amely a Népfront nevet kapta. Ez nemcsak a munkás és paraszt szövetség, ez több annál. Ez minden hazafi szövetsége, minden haladószellemű ember szövetsége, mindazoké, akik az újjáépítés új útján indultak el, hogy az új Jugoszláviát megszilárdítsák. Ez a dolgozó nép szövetsége volt és marad is: a munkás, a paraszt, a népi értelmiség és országunk többi dolgozó polgárainak a szövetsége. Helytelen és káros volna korlátozni a szövetséget, amely szilárd alapja fiatal köztársaságunknak. Nem szűkíteni kell ezt a szövetséget a tömegmunka szektás felfogásával, amint azt sokszor igen becsületes és érdemes vezetők

is teszik, hanem kiszélesíteni és fáradhatatlanul dolgozni annak megszilárdításán. Ime ez minden vezető ember kötelessége, bármilyen helyen is üljön az illető, akár az állami, vagy a közgazdasági szervezetben, akár a Népfront vagy más szervezetben.

A fentebb felsoroltakból világosan kivehető, hogy éppen minden hazaszerető erő megszilárdításának és az ellenállási front megszilárdításának volt köszönhető, hogy a háború folyamán minden nehézséget legyőzhettünk. Ami pedig a háború idejére érvényes, az éppen annyira, sőt talán még inkább érvényes országunk békés ujjaépítésének idejére is.

Végül az eddigihez még ezeket tenném hozzá: a Népfelszabadító harcban és annak eredményeiben benne vannak a társadalomfejlődés történelmi törvényszerűségének elemei, amelyeket nagy tanítóink Marx és Engelsz fedeztek fel és amelyeket elméletileg gazdagítottak, elmélyítették és gyakorlatilag alkalmaztak. Ez a történelmi törvényszerűség a fejlődés folyamán Jugoszláviában a múltban is és ma is bizonyos fokig új formákat mutat, amelyeket a háború folyamán részben az újfajta háború és annak újfajta következményei okoztak. Ezeket pedig a szocialista ország, a gyönyörű fejlődést mutató Szovjet Szövetség majd harminc éves fennállása idézte elő. Ezek szerint a nálunk tapasztalható különleges jellegű fejlődés és annak következményei nincsenek a marxizmus, sem a leninizmus, ellentmondásban, hanem azzal egyeznek. Ez egyuttal még egyszer újra bizonyítja nagy tanítóink lángelméjét, akik azt tanították, hogy a marxizmus, leninizmus nem dogma, hanem útmutatás a cselekvésre.

Csakis az ilyen felfogás helyes és kádereink ehhez kell, hogy igazodjanak a tömegekkel való munkájukban, akárhol is legyenek. Ha így szemléliük a dolgokat, nem áll fenn az a veszély, hogy egyes vezetőemberek elszigetelődnek a tömegektől. Ellenkezőleg csak még jobban összekapcsolódnak azokkal. Az ilyen felfogás és az ilyen szellemben végzett munka szilárd láncszemekké alakítja át kommunista vezető embereinket, amely láncszemek ezt a nagy népi szövetséget, ezt az újfajta szövetséget még egyöntetűbbé, szétbontathatlanná teszik.

LATÁK ISTVÁN

NOVISZÁDI ŐSZ

Lágy októberi nap, rőtlevelű bozót,
Bokrok között szellők, jó illatot hozók.

Napon éled minden: fű, fa, haraszt s a rög.
Egy hosszú vonatsor a vashídon csörög.

Rovarok szállongnak porzó csillogásba,
Mesezírójú futató gyárak zuhogása.

A hegy kékellik a nyugodt Duna felett.
A napon sütköznék bénák és betegek.

Anyád, mátkád, fiad orcáját sóvárgod,
Megsimogatsz minden őszi kis virágot.

Ringató játékot játszik veled az ősz,
Az avarba süppedsz, s a legenyékhez nölsz.

Az ifjúság szerte sugarasan lépked.
Hogy rohan az idő! — Ó, beh szép az élet.

A BESZOLGÁLTATÁS, MINT VAJDASÁG FŐFELADATA

Irta: Thurzó Lajos

Vajdaság termőföldjein a tavasszal elvetett mag dús kalászbá szökönt. Földműveink hulló verejtékéből kisarjadt a búza és megindult végeleáthatatlan szekérsorokban az állami magtárak felé, hogy teljesítse örök hivatását, hogy dolgos emberi kezek életetadó kenyérré formálják és eljuttassák minden család asztalára.

A mindennapi kenyér diadalmas megszületését dolgozó parasztságunk hatalmas erőfeszítése előzte meg, amely a földek felszántásával és bevetésével kezdődött, az aratásban és a cséplésben folytatódott hallatlan lendülettel, minden akadályt legyőző paraszti dolgozni akarással.

Kemény, küzdelmes esztendő zárult le mögöttünk az 1945–1946-os évvel. A nehézségek leginkább a parasztság teremtő munkájában érezték hatásukat, tették próbára a föld dolgos népének erejét. A természet szeszélye ebben az évben ritka rosszindulattal tombolta ki magát: az állandó nagy szárazság tönkretette a szépen fejlődő, ígéretes vetéseket. Vajdaság gazdagon termő földjeiről ebben az évben csak fele terméssel megrakva nyikorogtak hazafelé a parasztszekerek. A kenyérnek való azonban és ennél valamivel több, mégis megtermett. A sok veríték mégsem hullt hiába. Remény volt arra, hogy Vajdaság, ha csak egy részében is, de teljesítheti feladatát abban a nagy, népi erőfeszítésben, amelyet újjáépítésnek nevezünk. Vajdaság népének ez a legfőbb feladata, legszebb kötelessége hazája iránt: a gabonabeszolgáltatás. A termés feleslegek beszolgáltatása nemcsak és mélyen emberi cél kiteljesedését segíti elő; a legfontosabb táplálék, a mindennapi kenyér igazságos elosztását. Kenyeret juttat ez a kötelességteljesítés oda is, ahol eddig ezt az emberi táplálékot csak gyéren fogyasztották és legjobb esetben puliszkával vagy sovány krumplival pótolták. Sokat szenvedett és nélkülözött országrészeink lakosságának éhségét csillapítja ez a kenyér, közösséget kovácsol szilárdra és testvériséget épít népeinkben.

Parasztságunk fáradságos munkájának gyümölcseit az elnyomtatás sötét éveiben a fasizmus elrabolta. Nem volt kímélet és nem válogattak a terítésbeszolgáltatás végrehajtásának eszközeiben. Mennyire más volt akkor a vajdasági földek értékes gyümölcseinek, a búzának rendeltetése, mennyire értelmetlen volt akkor a paraszti izmok feszülése! A búza akkor a világot elnyelni akaró és a védtelen kisépeket kirabló fasiszta hadigépezetet szolgált, — eltűnt a világuralomra törő imperializmus feneketlen gyomrában. És mit kapott a parasztság akkor ellenszolgáltatásként a fasizmusnak adott kenyérmagvakért? Sötét elnyomtatást, lelketlen gazdasági kizsákmányolást és szépen csengő hazafias szavakat, melyek mögött a szegényparasztságot megnyomorító hűbérések és azok fegyvertársa, a munkások véres verejtékéből meghízott nagytőke húzódott meg. Vajdaság parasztsága a népellenes uralom idején akaratlanul és öntudatlanul is későbbi felszabadítója, a nagy Szovjet Szövetség ellen indított rablőháborút támogatta búzájával; táplálta, kenyérrel látta el azt a hadsereget, amely a munkások és parasztek szabad hazájában a szocializmus nehezen kiharcolt értékeit pusztította eszelősen. Annak a társadalmi rendszernek nagyszerű vívmányait semmisí-

tette meg, amely egyedül harcolt az egész világon a föld dolgozó népének szabadságáért, emberibb életéért is.

Ma lényegesen más a búza rendeltetése, egészen más értelme van a parasztság munkájának. Ma még a terméskéleslegek összegyűjtésének eszközei is mások. Igazságosabbak, a parasztság munkafeltételeivel és önellátásával összeegyeztethetőbbek. Először is a beszolgáltatást egy mélyen szociális rendelet szabályozta, amely a terméseredmények tárgyilagosa felbecslésének alapján nagy mennyiségű gabonafélesleget hagyott meg a földműveseknek szabad rendelkezésre. A kötelező és szabadféleslegekért a parasztság pénzt és áruutaltványokat kapott. Az áruutaltványokkal földműveseink ipari cikkekhez juthattak: ruhát, cipőt és földjeik megmunkálásához szükséges mezőgazdasági gépeket, felszereléseket vásárolhattak. Ezeket az ipari cikkeket a parasztság maximális áron vásárolhatta meg, mert népi államunk gondoskodott arról, hogy a mezőgazdasági és az ipari cikkek között minél egészségesebb legyen az árviszony, hogy a városok és falvak között az eddigi aránytalanságok gazdasági téren is kiegyenlítődjenek.

A gabonabeszolgáltatásnak nagy értelmet ad még az a körülmény is, hogy a parasztság életében a felszabadulás gyökeres változásokat hozott. Ezen társadalmi változások legfontosabbika: a földosztás. Ezt a nagy reformot csak egy olyan rendszer valósíthatta meg, amely a népuralmat nemcsak nagy szavakkal hangoztatja és erősítgeti, hanem meg is valósítja. A hűbériség béklyói akadályozták a szegényparasztság felemelkedését nálunk is. E középkori gazdasági intézmény árnyékában ezerszámra húzódtak meg a szívós kulákgazdaságok. A paraszti életviszonyoknak ez a két megrontója ma már nem döntő tényező többé gazdasági életünkben. A nagybirtokok és népelleniségek birtokainak helyét most a kis parcellás újgazdák, a telepesek földmegmunkáló szövetségei és állami mintagazdaságok foglalták el. Egyszóval a termelőeszközök a mezőgazdaságban is azon társadalmi erők tulajdonába kerültek, amelyek a népi állam erős tartóoszlopai. Nálunk ennek a szempontnak alapján kell mérlegre tenni ma már minden hozzájárulást, amelyet a parasztság nyújt. Parasztságunk az ő szempontjából is kedvezően megváltozott társadalmi viszonyok között csak úgy szolgáltathatja a leghívebben a demokráciát, ha mezőgazdasági termékeit, terméskéleslegeit a közösségnek juttatja, hogy ezzel is elősegítse a népuralom gazdasági célkitűzéseit.

Nem feleslegesen húztuk meg ezt a párhuzamot mult és jelen között, mert a dolgok igazi értelmét csak az ilyen összehasonlításból meríthetjük. Csak így érthetjük meg igazán a mai gabonabeszolgáltatás jelentőségét és értékelhetjük Vajdaságunk nagy hivatását népi demokráciánk megerősítésében.

Most, amikor már a gabonaféleslegek átadásának befejezése előtt állunk, nem lesz érdektelen lemérnünk ennek a nagy kampánynak eredményeit; nem lesz érdektelen megállapítanunk, hogy Vajdaság parasztsága az öntudatnak milyen fokán teljesítette szűkebb hazájának legfőbb hivatását. Talán túloznánk, ha a beszolgáltatás szép eredményeit parasztságunk politikai érettségével magyaráznánk és nem vennők figyelembe az állandóan előtérben lévő anyagi indítékokat: földműveseink nagy textilhétségét és pénzszomját. De túloznunk akkor is, ha földműveseink beszolgáltatási készségét csupán ennek a szűk anyagi szempontnak alapján mérlegelnénk és nem látnánk meg azt, hogy a politikai érettségnek, a demokrácia iránti megbecsülésnek már komoly jele volt az a lelkesedés és készség,

amivel parasztságunk terményeit az államnak felajánlotta és átadta. Erre a derengő tisztánlátásra, erre a megfontoltságra már építeni lehet, annyit, amennyi a népuralom további fejlődéséhez a munkás-paraszt szövetség kiépítéséhez egyelőre szükséges. Az október 24-től november 7-ig tartó gabonabeszolgáltatási versenyhét megindítására a Népfront felhívása csak pusztába kiáltó szó lett volna, ha nem a parasztság érdekeit képviselő és annak tömegeit egyesítő politikai szervezet részéről hangzik el. A versenyhétben földműveseink 2.766 vagon gabonát szolgáltatottak be. A jellemző itt éppen az, hogy a versenyhét egybe esett a választásokra való készülődéssel és a beszolgáltatás sikerének, valamint később a nagy választási győzelemnek összetevődéséből kidomborodott, kiugrott a parasztság bizalma, a Népfront politikai-gazdasági ereje, életrevalósága iránt.

Földműveseink, de különösképpen újgazdáink és törpebirtokosaink mellett, hogy gabonájukat becsülettel beszolgáltatták, igen értékesen támogatták népbizottságainkat azoknak a földjeiktől részben megfosztott, egykori zsírosparasztok leleplezésében, akik gabonatermésüket elrejtették a népbizottságok előtt. Ezeknek az elemeknek nyílt leleplezésével parasztságunk a reakció végleges megsemmisítésének ügyét vitte előre.

Hogy Vajdaság teljesítette nagy feladatát, az nem kis mértékben az állami felvásárlásnak is köszönhető, amelynek gépezete kitűnően működött. Tömegszervezeteink hathatós támogatása pedig bizonyította annak, hogy a népi szervezetek képesek a legnehezebb feladatok teljesítésére is.

A gabonabeszolgáltatási versenyhét befejezésének napján avatták fel Jugoszlávia ifjúságának nagy művét, az ifjúsági vasútvonalat. A gabonatermő Vajdaság népének is nagy ünnepe volt ez az esemény. A kölcsönösség elvének nagyszerű kiteljesedését jelentette ez a befejezett mű. A bresko—bánovicsi szakasszal hosszabb lett az az út, amelyen át hazánk természeti kincseinek kicsերélése történik. A búza, a kenyér most már könnyebben és gyorsabban eljut a kopár hegyek sokat szenvedett és éhezett népéhez, a szén és fa pedig ide. Vajdaság kenyertermő mezőire. Van-e ennél szebb és fenségebb jelképe a kölcsönösségnek, a földjeik méhében csodálatos kincseket rejtgető délibb országrészek és a búzatengerekben ringó Vajdaság gazdasági egységének?!

Vajdaság derék parasztjai előtt legfőbb feladatuk teljesítése az ifjúsági vasútvonallal még nagyobb értelmet, még nagyobb jelentőséget nyert. Ezt az értelmet, ezt a jelentőséget a jövőben még csak fokozzák az újjáépítés sikerei: az újabb és újabb hidak, gyárak és vasútvonalak, egyszóval népeink soha nem tapasztalt, fiatalos munkalendületének való eredményei.

EGY BÁNÁTI FALU ÖTÉVES TERVE

Irtta: Kek Zsigmond

Egyszerű levél a szerkesztőséghez. Egy a sokszáz napi hír közül, amelyek ma népújságunkban megjelennek. De ahogy olvastam, valami csendes belső ujjongás fogott el: ez a levél népünk és a népiuralom kimeríthetetlen erejének és befáthatatlan jövőjének hiteles dokumentuma.

Javozó helyi népbizottsága meghozta öt éves tervét.

1947. évre.

1. Községünk villamosítása, melyre előirányoztunk 100.000 dinárt.

2. Mozi, amely elősegíti ifjúságunk fejlődését. Erre előirányoztunk 50.000 dinárt.

3. Jázovótól Szentmiklósig kövesút. Hét kilométeres út ez s ennek építését 50%-ban a község lakossága vállalja önként. Ezért nem is tudjuk, hogy mennyit irányozzunk elő.

4. Egy motormalom, amelyet villanyárammal hajtanak. Ez a malom nagyon szükséges, mert községünkben nincs egy malom sem s utaink sincsenek a szomszéd községekbe. Előirányzat 300.000 dinár.

A hátralévő négy évre a következőket tervezzük:

5. Egy ártézi kút 170.000 dinár.

6. Gyalogjárdák az utcákon 250.000 dinár.

7. Egy egészségügyi állomás szülőotthonnal. Előirányzat 150.000 dinár.

8. Egy gabonaraktár 20 vagon gabona befogadására. Előirányzat 80.000 dinár.

9. Gabonatisztító szelektor. Előirányzat 30.000 dinár.

10. Tűzoltó épület és felszerelés 40.000 dinár

11. Kézigyógyszertár 2000 dinár.

A népbizottság erről beszámolt a népgyűlésen. A nép egyhangúlag jóváhagyta a tervet és örömet fejezte ki, hogy ezek a tervek, amelyek eddig csak álmok voltak, most meg fognak valósulni.

Jázovó, 1946. október.

Vastag Pál.

Eddig a levél.

Jázovo kis bánáti falu Körülbelül 400 ház van benne s 2000 lakosa van. Magyarok lakják. Vasútállomása, postája, kövesútja, járdája, villánya, malma, gabonaraktára, ártézi kútja, orvosa, patikája, mozija — nincs.

Hogyan élt, mit csinált ez a falu évszázadokon át?

Kézről-kézre adták nemesi családok, csanádi püspökség, temesi bántóság, régi Jugoszlávia, sváb megszállás. A birtoklevelek, királyi adománylevelek, rezsimék változtak — a falu maradt a régiben. Dolgozott s fizette a tizedet, dézsmát, kulukot, adót, forintban, koronában, dinárban. Feneketlen porban és sárban szállította a gabonát s vitte az adót a városba. Mit kapott? Egy évben egyszer bérmlálaskor ottjárt a püspök, választáskor ottjárt a képviselő s ilyenkor hallottak hol égi, hol földi ígéreteket. Az égietek s a földieket egyformán elkönyvelték s maradt minden a régiben. Évszázadokon át mindig csak adott, soha semmit sem kapott. Amiért fáradott, munkája, verejtéke, búzája, pénze másé volt. Hogy kié: talán nem is tudta. Az uraké, távoli városok fényes lakóié.

feneketlen kincstáré. A gabona, a munka, verejték elcsorgott a faluból és semmilyen formában nem tért vissza. Ut csak kifelé vezetett a faluból, nem jött oda s nem hoztak oda soha semmit. Maradt a poros és sáros, sötét, kütnélküli, örömtelen és kilátástalan falu. — »Istenáldotta igénytelen egyszerű nép« — mondta a püspök, képviselő, főbíró — nincs szükség semmire egyszerűségükben, szegénységükben megelégedettek, boldogok. Költők dicsérték a falu idilli csendjét, közgazdászok megálapították a várható termést, gabonaspekulánsok a hasznót, adóhivatalok az adót, képviselők a voksokat, sorozóbizottságok az ujoncokat — a faluban minden maradt a régiben: por és sár, sötétség és víztelenség, nehéz álmok és kilátástalanság. A falu költségvetése sohasem ismert beruházást: a faluháza, a plébánia és az iskolatatarozás végleg kimerítette minden lehetőségét. Világosság, járható út, iható víz, kövesút a városba, orvos, patika — ezek csak álmok voltak. Nem is a szegénység volt a legnagyobb baj, hanem a kilátástalanság. Reménytelen szegénységébe vagy céltalan zsírjába fulladtan — mindenképpen tespedt, tétlen — jövőtlen vegetált a falu.

És most, Jazovo népe fölkelt, elnyújtózkodott és kitarja kezét a világosság és a fejlődés felé. A népuralom második esztendejében Jazovo megcsinálja öt éves tervét. Akiknek eddig a faluháza tatarozása is gond volt — ma milliós költségvetéssel készítenek tervet. Akiknek életébe száz év nem hozott változást, most egy-két esztendő alatt minden mulasztást pótolni akarnak. Akiknek eddig csak teljesületlen álmaik voltak, most igényeket, követeléseket támasztanak az étellel szemben. Álomból ébredt ez a falu: megkérdezték sorsa felől s most megmondja, hogy az ő sorsa is fejlődés, haladás, építés. Világosság, utak, ártézi víz, egészségház, patika, mozi. Nem szép ígérekkel áztatják mások, maguk csinálnak épkezláb tervet és maguk hajtják végre. A történelem útfélen hagyta a falut, most a népuralom szépen ráhelyezi a fejlődés útjára. Fölnyitja a falu szemét a jövőre, fölébreszti sorsára — tervet, célt, öntudatot és erőt ad neki. Most tudja csak meg, hogy mi mindenre telik a faluból, ha költségvetésébe, terveibe jómagát, faluját, népét is beleveheti. Most látja csak meg, milyen kimeríthetetlen erő van benne, amikor nem csorog el minden a faluból nyom nélkül. Most észleli, hogy mit jelent gabona, adó, ujonc, amikor célját is látja végre.

Jazovó ma már tudja, hogy van beleszólása abba, hova megy búzája, adója, ujonca. Ami eddig sohasem volt Jazovónak is megvan a maga politikája. Ki törődött eddig Jazovó véleményével, ki kérdezte, vajjon hozzászólna-e saját sorsához, járása sorsához, hazája sorsához. Ma van politikája s ez a dolgozó nép politikája. Saját sorsát építi, rendelkezik sorsa felől. Jazovó népbizottsága, Népfrentja, költségvetése, öt éves terve: sorsirányítás, önrendelkezés, történelemformálás — egyszóval népuralom. Milliókat adott, aminek rendeltetéséről nem tudott, hova fordítását nem mondták el neki, él egyik napról a másikra céltalan. Ma milliós költségvetést készít s öt évre megszabja faluja irányát. Ez az öt éves terv, ez a költségvetés azt mutatja, hogy Jazovó belépett a történelembe.

Fölnyitotta szemét a népuralom s látja faluja, népe, hazája fejlődését. Most látja hová megy búzája, hová folyik az adója, hová mennek ujoncai, hogy nem csorog el nyomtalanul vére, verejtéke. Megy a buza inséges vidékek dolgozóinak s jön helyette ipari vidékek munkája olcsón a dolgozó népnek. Megy az adó újjáépítésre, új nagy alapok lefektetésére, amelyre büszke épületet emel a dolgozó nép. Mennek az ujoncok Népi Hadseregükbe védeni Jazovó fejlődését, minden népünk békességét, biztonságát, szabadságát. Buza, adó, ujonc mind Jazovóért

is van. Jazovó fejlődéséért, annak előrehaladásáért. Nem spekulánsok üzlete már a termés, a dolgozó nép kenyere készül belőle, nem feneketlen zsák már az adóhivatal, mi mondjuk meg mire kell a pénz. És a voksok sem ismeretlen nyája uraknak jelentenek bársonyszéket, hanem olyanoknak, aki ismeri Jazovót aki semmiben sem különbözik Jazovó dolgozóitól.

Eddig csak álmai voltak: szomorú, elnyomorodott nehéz álmai — ma távlata van Jazovónak, bátor, jövőbenező tervei. Megnyílt a szeme sorsa fordulására, jövője útjára. És nemcsak saját jövőjét látja: beleszámítja saját sorsát járása, egész hazája jövőjébe. Jazovó villamosít, mert hazánk a villamosításban jelölte ki az ország haladását. Villanyerőre berendezett malmot épít, gabonarakartárt és szelektort, mert a népuralom modernizálja s emeli a mezőgazdaságot. Járdat, kövesutat épít, mert népállamunk összeköti a falut a várossal, a földet népét a városok dolgozóival. Ártézi kutat fúr, egészségügyi állomást, szülőotthont létesít, mert népállamunk emelni akarja a dolgozók társadalmának egészségét és életszínvonalát. Mozit épít, mert népuralmunk mindenki számára meg akarja nyitni a gondolat, tudás és haladás kapuit.

Jazovó népe ma már tudja, hogy fejlődése nem véletlen külső erőtől, képviselőtől, szolgabírótól függ, hanem saját magától. Tudja, hogy olyan lesz fejlődése, amilyen tempójú munkája. És ezért nemcsak költségvetést és tervet készít hanem annak fedezetet is ad, a legjobb fedezetet, ennek az országnak legértékesebb tőkéjét: munkát. Önkéntes munkát ad az útépítéshez saját erejét fogja a haladás szekerébe. Nem másról kér s vár segítséget, nem a népállamot terheli, amit csak lehet, megcsinál maga. Százévekig gürcölt, verejtékezett kelletlenül másért — hogyne dolgozna most százszorosan lelkesen, amikor magáért dolgozik. Ma mindennek van visszatérő útja a faluba: a beszolgáltatott gabona, mint hazánk gazdasági egyensúlya, a befizetett adó, mint szilárd és vásárlóképes dinár, az ujoncok mint hazánk védelme és függetlensége. Ma minden visszatérül valamilyen formában, minden a falut építi. A szolgánép verejtéke nyomtalanul elcsorog. Az uralkodó nép ereje önmagába tér vissza.

En nem tudom, hogy Jazovó költségvetése reális-e. Nem tudom, hogy a tervek mindegyike kivihető-e. Tervbizottságunk majd elbírálja a terveket, megállapítja a legelső szükségleteket és a reális fedezeteket. Összhangba hozza ezeket a terveket a szomszédközségek és a járás, az ország terveivel és hazánk mai lehetőségeivel. Ez a tervbizottság dolgoz. Engem maga a terv ténye érdekel, az hogy Jazovó tervez, épít, fejlődik, halad. Hogy nem álmodik már, hanem, ahogy a levél mondja: — »a nép örömet fejezi ki, hogy amik eddig csak álmok voltak, most meg fognak valósulni.« A kezdet kezdetén vagyunk még. Első terveinket formáljuk. Most létesülnek a nép építő akaratának kohói: a tervbizottságok. De ezekből az első kis tervekből, ezekből a fejlődés útján tapogatózó vázlatokból felrajzolódik előttem az a mesés, végeláthatatlan haladás, amire lehetőséget ad az uralkodó nép teremtménye ereje.

Sok ilyen Jazovó van hazánkban, sok-sok ébredő, nagyot nyújtózó, szélesen és bátran a jövőbe néző falu. Mindegyiknek van terve, távlata, mindegyiknek van biztos haladása. Mindegyik elkészíti egyéves, hároméves, öt éves tervét. És ezekből a kisebb-nagyobb tervekben épül fel hazánk népeinek grandiózus épülete. Egy önmagára talált, erejére föleszmélt nép készíti történelmi költségvetését nagytávlatú fényes jövődjére. Ezt a fölszabadult, erejére eszmélt népet fejlődése útján nem állíthatja meg semmi!

GÁBOR ANDOR:

FOHÁSZKODÁS ERŐÉRT

A szavak bányájába kell leszállnom,
 Le mélyre, hol az öntudat gomolygó,
 Hol alszik együtt: multam, vágyam, álmom,
 S örvény keringőz, egyre-egyre forgó.
 Le, le a gondolatok gyökeréhez,
 Le, minden élet bujkáló éréhez,
 Megnézni, akadok-e ércre még?
 Vagy itt a bányafogyta? Itt a vég.

Ó, szavaim, ne apadjatok el még,
 Ó, nagy hiány van itt, nemcsak kenyérben,
 Siket fülek vannak még s ködös elmék,
 És mélyre-oltott méreg dúl a vérben.
 A gyomrok itt nem értik még a leckét,
 Mert a fejekben kö-homály mered szét,
 A nadrágszij alól se kél tudat,
 És fenn még hajnalt csak fénycsík mutat.

Kinek van érve, hozza fel a szájig,
 Teremtsen sípot, kürtöt, trombitákat,
 S fújon zenét, mely elcsap messze tájig,
 S minden közöny fülszír-dugóin áthat.
 S ha mást nem, akkor réztányért csináljon,
 Zörgesse azt, hogy a fülekbe fájjon,
 Hogy megtöltse a levegőt a vád,
 S hogy a halott se alhasson tovább.

Állj talpra, kinek lábát is levágták,
 Kapt a fejedhez, akit lefejeztek,
 Le kell tépned magadról sorsod átkát,
 Mindent szabad, csak nem: megülni veszteg.
 Nem döglöttél még meg, most kezdesz csak élni,
 Nem néma vagy, csak nem tudsz még beszélni,
 Nincs háború, de itt marad a harc,
 Mi sebnek számított, most pusztá karc.

Ó szavaim, ne apadjatok el még!
 Ezerszer kell ezt szétharsogni durván,
 Kifárasztván a hallgatók türelmét,
 Vad markolással fáradt szívbe turván,
 S ha számra vernek, akkor is: dagadtan,
 Kivertfogúan, vér közé ragadtan,
 A tespedés hang-gyilkos tavain
 Zengetnem kell tovább is szavaim.

BESZÁMOLÓ A BEOGRÁDI ÍRÓKONGRESSZUSON

Irta : Zogovics Radován

Az alábbiakban közöljük Zogovics Radován beszámolójának első részét, amelyet a beográdi írókongresszuson tartott.

A jugoszláv irodalmi munkások első kongresszusát, népeink történetében az első ilyen kongresszust öt és fél évvel a régi Jugoszlávia összeomlása és külföldi megszállás után, a győzedelmes négy évi népfelszabadító harcok és az új jugoszláv állam megteremtése után tartjuk meg. A kongresszus arra az időre esik, amikor az ujjáépítésért, az ipar, mezőgazdaság, közlekedés továbbfejlesztéséért, a demokratizálásért és a kultúra fejlődéséért harcolunk. Arra az időre esik, amikor a nép és vezetőinek nagy erőfeszítései folynak minden jugoszláv terület egyesítéséért és a haza megingathatatlan függetlenségéért.

Más szavakkal: a jugoszláv írók kongresszusát népünk történelmének legmegrázóbb és legmélyebbre ható eseményei és fordulatai után és idején tartjuk meg. Ezek az események és fordulatok szervesen egybefűződnek irodalmunk eseményeivel és jelenségeivel. Irodalmunk mai állapota, új helyzete, új feladatai és sikerei történelmi eseményeinkből és fordulatainkból következtek és csak azokkal együttesen foghatók fel. A történelem és irodalom tervekben és felfedezésekben megnyilvánuló kölcsönhatásán keresztül, vagyis az irodalom és a nép erőfeszítésein keresztül, a szabadságért, az átnevelésért és az ország fejlődéséért vívott küzdelemben.

Ezért jelen áttekintésünkben irodalmi viszonyainkat és feladatainkat nézve szölvnk:

először: az utóbbi években országunkban és a világban lejátszódott eseményekről a hazánk és népünk életében bekövetkezett változásokról;

másodszor: hogyan élt e körülmények között és hogyan reagált irodalmunk ezekre az eseményekre és változásokra; népeink szenvedéseire, erőfeszítéseire és sikereire;

harmadszor: irodalmunk legsürgősebb feladatairól és kötelességeiről, íróink és irodalmunk tárgyilagos és egyéni munkalehetőségeiről és feltételeiről.

1. Történelmi események és fordulatok hazánkban és a világban

Harcosként vagy dolgozóként élve és dolgozva a nagy fordulatot jelentő korszakok, a messzehordó erejű történelmi események vagy az országok és emberek képét megváltoztató vállalkozások idején: az ember lassanként megszokja ezeket és lassanként úgy érzi, hogy napjai és munkája mindennaposak. Ez onnan származik, hogy az átlag ember képtelen felfogni napjait egyetlen nagyobb egész keretében, mint a történelem egy részét és úgy mérlegelve és átérezve azokat, hogy érezze azok nagyságát és történelmi jelentőségét. Ez onnan ered, hogy az ember történelmi korszakokat, fordulatokat teremt, vállalkozásokat visz keresztül és mindezt mint átlag ember abban a gyakorlatban, amely közönséges vagy fokozatosan közönségessé és egyhangúvá válik, mivel az élet magasabb formája is fokozatosan mindennapos életformává válik. Végül onnan is ered, hogy a reakciós romboló erők a világban még mindig úgy működnek, hogy az emberek ne tudják leszűrni a tanulságokat az eseményekből és ne válnak tudatosabbakká számukra a tények — nevezetesen az a tény, hogy *változtatják és megváltoztatják a történelmet*. Így esik azután meg, velünk is, hogy lassanként

megszokjuk a nagy eseményeket, mint közönséges dolgokat, megalkuvókká válunk a tényekkel szemben, amelyekkel szemben az embernek sohasem volna szabad megalkudnia és átéléseink nincsenek azon a színvonalon, ami körülöttünk történik, amit mi magunk teremtünk.

A dolgozó embernek azonban nem szabad átengednie magát ennek a jelenségnek: a megszokásnak. Még kevésbé szabad hogy átengedjék magukat ennek az írók »a nép éber részei« — ahogyan Markovics Szvetozár nevezte őket —. Éppen ezért jogos, ha visszapillantunk a legfontosabb és legújabb eseményekre, a letűntet visszaállító és tovább alkotó változásokra és vállalkozásokra: az eseményekre és fordulatokra, amelyek legújabb irodalmunk eleven anyaga, annak alapja, célja és mértéke.

1941 áprilisában a német és olasz fasiszta hódítók, valamint ezek magyar és bolgár fasiszta szolgálói váratlanul megtámadták Jugoszláviát egyetlen éjszaka alatt, mind a négy oldalról szétrombolták megzavart és elárult hadseregét, megszállták az országot és felosztották azt egymás között illetve hazai bérenceik között. Jugoszlávia megszállása csak egyike volt a mozzanatoknak a német fasiszta világuralom megvalósításában, előjátéka újabb és még nagyobb vállalkozásoknak, amelyek évszázados államokat és nemzeteket voltak hivatva megsemmisíteni és amelyekkel meg kellett teremteni az »életért a felsőbbrendű faji számára«. A hódító hordák előretörése, a jugoszláv állam és katonai vezetők árulása, a jugoszláv hadsereg fegyverletétele, a kormány és a király szökése külföldre: mindezt alattomosan és gyorsan hajtották végre, nehogy népünk rátámadhasson az ellenségre, tudatára jusson erejének, hatalmának a bosszú és győzelem lehetőségének; ne legyen idejük véresen összeakaszkodni a támadóval és vérrel kötni magukat a földhöz, amelyet az uralkodó bitorkók meglehetősen meggyűlöltek vele: ne legyen ideje népeinknek harci egységek megteremtésére körültekinteni, rendezni első tapasztalataikat, felismerni mit lehet még és mit tehettek volna még, ki maradt hű és ki vált árulóvá. Másszóval mindezt olyan gyorsan és alattomosan csinálták, hogy népünk minél később legyen halálos megalkuvásokra, végső fegyverletételekre, a szétzúllásra, árulásra és széthúzásra. Úgy csinálták ezt, hogy a jugoszláv népeket és embereket rávehessék az egymásközötti irtó háborúra és ezzel maguk nagyobb mértékben hozzájáruljanak saját végső rabságuk és végső pusztulásuk megvalósításához. Hitlerék ugyanis egész nemzetek és államok teljes megsemmisítésén fáradoztak és ide tartozott a mi nemzetünk és államunk is.

Igy maradtunk mi, 16 milliós nép állam nélkül. Állam nélkül maradva, amely nem is nagyon volt a miénk, mi, mindenki a maga vidékén belenemnyugodva éreztük, hogy nem élhetünk egységes jugoszláv hazánk nélkül, hogy ez a mi alapunk és jövőnk, a mi álmunk és kívánságunk. Rabságra vetve és elárulva nem éreztük magunkat leigázottnak. Még a nemzetiszocialista börtönbe vetve sem éreztük magunkat reménytelennek és segítség nélkülinek. Éreztük erőnk és tudtuk, hogy fennáll a Szoviet Szövetség, amely még nem mondta ki szavát és tudtuk hogy az az utolsó szót vele együtt mondjuk ki. Ekkor következett be a német fasiszta hódítók és csatlósajknak támadása a Szoviet Szövetség ellen, hozz európai népek leigázása csak bevezetője volt ennek a támadásnak, sérőkészítője és megafapozója. Ezt jelentette: letörjük az európai népeket, megkötjük kezüket, lekötjük őket a gépekhez és ekéhez a bitorkó uralgatásában, nehogy felemelhessék kezüket, amikor megtámadjuk a szovjetet — reményüket —, nehogy bármit is tehessenek végső meg-

mentésükre és rabmunkájukkal segítsék elő reménységük megsemmisítését, miközben szétzüllenek és elrothadnak a rabmunkában és börtönökben. *Leigázni az európai népeket, hogy könnyebben megsemmisíthessék a szocialista hazát; megsemmisíteni a szocialista hazát, hogy végkép megfoszthassák bátorságától és megsemmisíthessék az európai népeket:* ez volt az önkényuralmi világhatalom hitleri igénylőinek terve.

Erről álmodtak és ezen dolgoztak a halál és gonosztettek nagy mesterei. Ezen fáradoztak szolgálói és tanoncok a Pavelicsek, Mihajlovicsok, Nédicsek, Komarovszkik, Boriszok, Petainok, Zervaszok.

A Szovjetunió azonban nem hagyta magát megsemmisíteni. A szovjet népek, társadalmi rendjük, állami rendszerük, hadseregük és munkásseregei kiállottak minden megpróbáltatást, kimeríthetetlen erőforrást találtak önmagukban ahhoz, hogy végezve a felszabadító háborúban, a háború folyamán erősödjének, megállítsák, visszaszorítsák, szétzúzzák, üldözzék és végül megsemmisítsék a hitleri bitorlókat. A Szovjet Szövetség hősi és nemes katonasága a szabadságszerető népek és seregei, valamint partizán egységeik élén megverte a német fasiszta önkényuralom eszméivívőit és visszaadta az európai népeknek azt a jogot, hogy éljenek és alkotssanak. Megvalósult az, ami az embereknek évtizedekig csak álmoknak tűnt és amely olyan szép volt, hogy belefájdult a szív és agy: eltűnt Hitler, a nemzeti szocialista uralom, a nemzeti szocialista állam és sereg, megszűnt a bomlás, amelyet Európában terjesztettek.

Megváltoztak az erőviszonyok a világban, a haladó és maradi erők viszonya keleten és nyugaton. Megváltoztak az erőviszonyok az egyes államokban, sőt maguknak az államoknak a képe is. A haladószellemű mozgalmak befolyása, a Kommunista Pártokkal az élen, megnövekedett minden európai országban, ahol korábban a fasizmus uralkodott, vagy ahol a német, olasz, vagy magyar fasiszta megszállás volt. A haladószellemű emberiség vezére és tanítómestere, Sztalin azt mondja, hogy a befolyásnak ez a növekedése »teljesen természetes jelenség: a fasiszta uralom nehéz esztendőiben Európában a kommunisták megbízható, merész, önfeláldozó harcosoknak bizonyultak a fasiszta uralom ellen és a népek szabadságáért«. Így azután a haladó mozgalmak kiszélesültek, megszilárdították alapjukat és lehetővé vált számukra a szélesebbkörű, döntőbefolyású tevékenység népeik életében és fejlődésében, népeik javára és az egész világ haladó emberisége javára.

Megtisztítva az országot a hitleri bitorlóktól, győztesen állva maradtak Berlinben a szovjet emberek, akiket az egész világ haladó emberiségének szeretete kísér, új harcra vetették magukat: harcra az új ötéves terv megvalósítására és ennek alapfeladatai az elpusztított országrészek újjáépítése, az ipar és mezőgazdaság háború előtti színvonalának elérése és túlszárnyalása. A Kommunista Párt dicső vezetésével, a föld megértésével, ahogyan Gorki mondta, a szovjet népek új csatába mentek, amelynek során a következő ötéves terv keretében küzdenek 50 millió tonna nyers vasért, 60 millió tonna acélért, 60 millió tonna kőolajért és 500 millió tonna szénért — évente. Folytatják harcukat az új sikerekért és a jobb és kulturáltabb élet megvalósításáért, az egészséges, haladószellemű, valóságban élő, művészetért és irodalomért, amelyet áthat a győzelem és a alkotás lelkesedése és amely méltó a szovjet emberhez, a fasizmustól felszabadító harcoshoz, ahhoz az alkotóhoz, aki becsületére és boldogságára válik hazájának és lelkesítő példájul szolgál a dolgozó emberiségnek.

De nem hagyták magukat megtörni és megsemmisíteni a jugoszláv népek sem. Rabságba vetve és erőszakkal szétszakítva a viszáltykodások útjára hajtva és korábbi rabságaikban is példátlanul álló gonoszetteknek kiszolgáltatva, magunkra hagyatva, lefegyverezve és kifosztva — volt erejük és eltökéltségük a közös fegyveres harcra a megszállók ellen. Az a történelmi szerencse érte őket, hogy a nagyszerű önkényuralom húsz éve és az ország haladó erőinek megbénítása ellenére köreikben egy sziklaszilárd szervezetre találtak, a Jugoszláv Kommunista Pártra, amely sugalmazója, szervezője és irányítója a népfelszabadító harcoknak. Ez gyújtotta meg a felkelés szikráját. Rendrekezésére hocsátotta a népnek szervezetét, amely egységes volt az egész szétdarabolt országban, odaadta edzett kádereit, harci tapasztalatait. Jugoszlávia Kommunista Pártja sugalmazó- és teremtként jelentkezett a jugoszláv népnek harcias és alkotó testvériségében. Távlatot nyitott meg a nép előtt, hogy a rendkívül nehéz harcok után, amelyekben a megszállók és ezek hazai bérencei a hatalom régi urai, a kizsákmányolók ellen küzdenek, jobb, új holnapot vívnak ki. Enélkül a nép nem tudta volna elviselni mindazt, amit elvisejt, sem a győzelmet kivívni, amelyet kiharcolt. A Párt biztosíték volt a nép számára, hogy lesz jobb holnap és nem lesz visszatérés a régihez.

Az elárult és megszállt országban fegyver és katonai raktárak, tábornokok és majdnem tisztek nélkülül egy országban, amelyen keresztül kelet és dél felé vezető fontos ellenséges útvonalak vezettek, megkezdődött a harc a megszállók ellen, a fegyveres felkelés a hazai áruló reakció ellen a forradalmi erők küzdelme, amely emberfelettien nehéz volt és amelynek körülményei élet, jellegét legjobban kifejezi az a költői mondat: »Legyen az, ami lehetetlen«. Ez volt a harc, amelyben ma kiragadták a fegyvert az ellenfél kezéből a holnapi új harcokhoz és meghaltak emberek, hogy újabb embereket fegyverbe szólítsanak. Ez általános népi háború volt, szüntelen harc, éjjel nappal tantó leváltás, pihenés, élelem és ruha nélkül. Kíméletlen háború hadifoglyok nélkül és három évig minden anyagi segítség nélkül. Olyan háború volt, amely a legfőbb népi erők mozgósítását követelte. Megkövetelte a néptől anyagi eszközeit és megteremtette az akarat egységét, a mozgalmi egységét és a gondolkodás egységét. Ebben embereink új megvilágításban mutatkoztak meg, soha el nem képzelt nagyságban és szépségben. Ez a harc megmutatta a parasztság kimeríthetetlen és megsemmisíthetetlen erejét. A munkásosztály minden szervező készségét, hazafiaságát, hidegvérűségét és megnemalkuvását, a népi értelmiség öntudatos és megrázó önfeláldozását, az ifjúság hőlességét és hősiességét, lelkesedését és önfegyelmét, az asszonyok hősiességét és elszántságát.

A háború folyamán Jugoszlávia népei megvalósították és megacélozódottá tették az összes hazafias és alkotó népi erők egységét, amelyet úgy hívnak: Népfront. Megalapították, kinevelték és megedzették népi seregeiket. Megteremtették és próbára tették új urallmukat előbb a népfelszabadító utóbb a népbizottságok formájában a hatalomnak ezt az új jellegű rendszerét, amely mélyen népi és demokratikus mind keletkezése tekintetében, mind pedig azon erők révén, amelyek létrehozták, szervezik és fenntartják, valamint a célok révén, amelyek elérésére elragadták és kiépítették azt. E háború folyamán született meg és valósult meg végleg az új jugoszláv állam, az új típusú köztársaság. Létrejött az állam egészen más berendezéssel, jobb és igazságosabb rendszerrel a népiömegek vezetése mellett. Állam, amelyben a nemzeti-

ségi kérdést igazságosan rendezték, amely demokratikus elveken alapul és új társadalmi és gazdasági rendszerrel rendelkezik.

Ebben a háborúban népeink megteremtették a fegyverbarátságot az őszinte együttműködési és szövetségi viszonyt a nagy orosz néppel és a többi szovjet és szláv népekkel, továbbá baráti együttműködési kapcsolatot teremtettek a világ minden szabadságszerető népével. Végül ebben a háborúban népeink felfedték és kifejlesztették, kinevelték és megacélozták az új ember típusát a nemes és kitartó embert, a hazafit és humanistát, aki határtalan odaadással viseltetett országunk szabadsága és fejlődése és az egész haladó emberiség iránt. Ez az újonnan teremtett ember volt a zászlóvivője eddigi sikereinknek, biztosítéka az új célkitűzések sikerének, magva és első megjelenési formája emberünk szélesebb körű megújódásának és az emberi kapcsolatok átforgatásának.

Ilyen széles és termékeny alapon valósultak meg a tettek a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság politikai, állami, társadalmi, gazdasági és kulturális életében, jelentkezték célkitűzések és tettek konkrétá váltak az elgondolások és tervek, amelyek óriási döntő jelentőségűek az ország további fejlődésére, kultúrára, tudományukra, irodalmukra és művészetünkre a szabadságszerető népek, viszonyaira és törekvéseire. Konkrét példákban ez így nyilatkozott meg:

Jugoszlávia sokoldalú haladószelemű politikai, gazdasági és kulturális gyakorlatát teszi a testvéri együttműködést és szövetséget minden szláv néppel, a barátságot a demokratikus népekkel és erőkkkel a világban. Ilyen szláv egység és együttműködés töltötte el vággyal és fájdalommal Gundulićs, Krizsanics, Nyegos, Presern, Markovics Szvetožár és Kránycsević szívét. Látták az álmot és fájó szívvel gondoltak arra: mikor valósul ez meg?

A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságban életrehivták államukat és kulturális önállóságukat azok a jugoszláv népek is, amelyeknek ezer éve nem volt önálló államuk. A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságnak van a Szovjetunió után a világ leghaladószeleműbb és legdemokratikusabb alkotmánya. Jugoszláviában a föld azé, aki megműveli. A nagyipar túlnyomó része a nép tulajdonába ment át. Minden bányatermék, természetes erőforrás, közlekedési eszköz, általános népi vagyonná vált. Gyökeresen megváltozott a gazdaság jellege. Államunknak kezében van a gazdasági és társadalmi fejlődés vezetése. *»Az általános gazdasági és társadalmi gazdasági törvényszerűség, amely a tőkés gazdasági rendszerben érvényes, nem hat többé korlátlanul gazdasági és társadalmi rendszerünkben«*. Ez azt jelenti, hogy megteremtettük a biztos alapokat a fokozatos felszámolására annak, hogy ember embert kihasználjon hazánkban.

Jugoszláviát magával ragadta a szabad rohammunka lendülete, az újjáépítés és alkotás nagyszerű szenvedélye és mindez szinte egy évszaka alatt megváltoztatja a föld és az emberek lelkének képét. Ez az alkotó szenvedély legvilágosabban jut kifejezésre abban a hősi és lírai költeményben, amelyet az Ifjúsági Vasútvonal jelent, hiszen ezt még egy angol reakciós lap is »az egyetlen nagyobb önkéntes munkának nevezte Európa újjáépítésében«.

Jugoszláviában az alapvető anyagi eszközök a kulturális tevékenység számára általános népi vagyonná váltak. A nép a kezébe vette a nyomtatás eszközeinek legnagyobb részét, a legtöbb mozit, minden színházat és a legtöbb kulturális intézményt. Jugoszláviát elborítja a

kulturális forradalom erős hulláma. Új erők törtek a felületre, új akarássok és új tények. Az ország kulturális életében gyökeres változások következtek be. Íróink írva és éhezve évtizedeken keresztül panaszkodtak: a hazai irodalom számára nincs olvasó, hogyan fejlődünk és kinek írunk? Ma íróink előtt az olvasók nagy tömege áll, könyvekre éhesen és így szót: nincs elegendő korszerű hazai könyv, hogyan váljak hát tudatossá tetteimben, lehetőségeimben és terveimben.

Jugoszlávia kérelhetetlen harcot folytat minden jugoszláv terület egységes egyesüléseért a jugoszláv államban. Ez azt jelenti, hogy készségesen járul hozzá a felszabadító békéhez, a felszabadító háború után, ugyanazoknak az elveknek és jelszavaknak a megvalósítására, amelyekért a népfelszabadító harc folyt — küzd az imperialista béke és az angolszász reakciócsok önkényuralma ellen. A belülről szabad és haladó új Jugoszlávia a szabadság, egyenjogúság, függetlenség és a népek közötti együttműködés tényezőjévé válik. Tekintélye a világ szabadságszerető és dolgozó emberei előtt megközelíti tényleges dicsőségét és szolgálatait.

Magától érthetődik azonban, hogy Jugoszláviának vannak sötét pontjai is, mint ahogyan a körülötte levő világban, különösen a nyugati világban a világos politikai és kulturális erőfeszítések és a haladó társadalmi erők sikerei mellett vannak sötét helyek, sötét felületek is. Jugoszláviában ezeket a sötét pontokat a reakciós, a hazaáruló polgárság, a régi, félig gyarmati kizsákmányoló állam maradványai, a nemzetközi reakció és kémszolgálat emberei, beteges álmodozók jelentik, akik idegen beavatkozásra és a rendszer visszatérésére várnak. A körülöttünk levő világ sötét foltjait: a királypárti fasizta rémuralom a megkínzott Görögországban, ahol a német-olasz megszállást angol megszállás váltja fel; az olasz és német fasizmus feltámadása az angolszász reakció támogatásával; a Franco uralom inkvizíciós fasizta parancsuralma a vértanú Spanyolországban és a német-olasz beavatkozás mai utólagos áldozatai. Ide tartoznak az új amerikai világuralmi törekvések, a dollárdiplomácia, a háborús fenyegetőzés az atomerőkkel, kis népek függetlenségének veszélyeztetése és annak a fekete uralom gépezetnek megszervezése, amely felett egyetlen pontról a Wall-Street-ről parancsolnak. Végül ide tartozik a dollárdiplomácia cinizmusa és azoknak az újságíróknak az elképesztő magatartása, akik kijelentik, hogy a fasizmus nem eléggé világos és határozott fogalom és, ezért nem szerepelhet üldözendő fogalomként a nemzetközi történelmi okmányokban és egyezményekben.

Az írók, akik nem látják meg, nem fogják fel, nem érzik mind a két oldalt a világosságot és a sötétséget, a népek és emberek között, ezek lényegét, egymás elleni harcát, e harc eszközeit és módszereit, történelmi jelentőségét és távlatait — az ilyen írók nem tudnának igazat írni, nem nevelhetnék helyesen népeiket és nem szolgálhatnak megfelelően hazájukat és irodalmukat.

(Második rész a következő számban)

VAJDASÁG ÉS AZ ÍRÓKONGRESSZUS

Irta: Gál László

*»Ha nem tudsz mást, mint eldalolni
Saját fájdalmad s örömed:
Nincs rád szüksége a világnak,
S azért a szent fát félre tedd.«*

(Petőfi)

»Az új Jugoszláviában — mondotta Tito marsal —, igen nagy szerep vár az írókra. Ez nem csak azt jelenti és nem csak arról van szó, hogy művészi-irodalmi formába örökítsék a nagy történelmi korszakot... az írók műveikkel az új ember jellemének kialakításán dolgoznak.«

Zogovics Radován jelentése, amelyet folyóiratunk más helyén talál meg az olvasó, felöleli az új jugoszláv irodalom — helyesebben: »jugoszláviai«, vagy még helyesebben: az irodalom — minden kérdését. Engem az a tisztesség ént, hogy a jugoszláviai magyar írók képviselésében részt vehettem e történelmi jelentőségű írókongresszuson, s most csak az lehet a célom, hogy a kongresszus tanulságait vajdasági, pontosabban: vajdasági magyar vonalra áttegyem s azok számára, akik Jugoszláviában magyarul írnak és olvasnak, a következtetéseket levonjam.

Természetesen már előjáróban is felmerül ismét a kérdés: van-e vajdasági magyar irodalom?

A kérdés nem új. Már a régi Jugoszláviában is kedvenc körkérdése volt a karácsonyi és húsvéti, ünnepi vaskosságú ujságoknak. Azok, akik az ilyen körkérdésekre akkortájt felelni szoktak, általában meggyeztek a két látszólagos ellenmondásban álló véleményben: van és nincs. A »van« csoport szívesen tetszelgett magának abban a szerepben, hogy a »vajdasági« Herceg Ferenc és Kosztolányi Dezső mindenestre halványabb utódai és örökösei. S ezek dobták a közudatból az u. n. »local couleur«-t, a »helyi szín«-t. E szín alatt aztán, természetesen pusztá külsőségeket értettek: bólogató bácskai ákácáfat, fehérre meszelt parasztházakat, különleges bácskai napsugarakat. »bácskai« lakodalmat és »bácskai« hétköznapot. Egészen úgy, mintha Bácska és a Vajdaság külön világ lennének, ahol valami különlegesen »bácskai magyar« módon éhezik a napszámos és a gyári munkás (akikre azonban sohasem gondoltak szívesen tollforgatóink) s ahol a gentry és a svájból jött algentry szintén valami egészen különlegesen »bácskai és magyar« módon tör a borospoharakat.

Sokszor jutott eszünkbe erről a mi különleges Bácskánkról és különleges helyi színeiről Karinthy Frigyes Szabolcska-paródiája, amely szerint:

*»A mi falunkban nyáron nő a zab
És éjszaka van, ha nem süt a nap;
Forgácsot vág ki fábul a gyalu,
Csodálatos, csodálatos falu.«*

A másik csoport tagadta a vajdasági magyar irodalmat. Ez a »nincs« csoport — ugyancsak tévesen —, abból indult ki, hogy mivel Vajdaság nem adott Petőfit, Adyt, József Attilát, Móricz Zsigmondot —

vagy hogy »erdélyi mértékkel« mérjük — Tamási Áront, Nagy Istvánt — nincsen vajdasági magyar irodalom.

Élesen és elhatároltan állt távol a vitaközöktől, a »Hid« köré csoportosult írógárda. Ez a kis csoport nem kereste a »helyi színeket, de megtalálta az »emberi szín«-t s ezzel, értékeléstől függetlenül, azt adta, ami örök. Azt adta, amit írónak — ha író —, adnia kell. Babits-sal tudta, hogy: »vétkesek közt cinkos, aki néma...« s hangját akárhányszor felemelte. És Berzsenyivel együtt dalolta, ha kisebb erővel is:

»Nem félek. A kürt harsogását
A nyihogó paripák szökését
Bátran vigyázom. Nem sokaság, hanem
Lélek és szabad nép tesz csuda dolgokat.«

Valóban: kevesen voltak. Ez a kevés azonban ösvényt taposott s ezen az ösvényen indul most el az új Hid-gárda. Kevesen vannak még ma is, s az is igaz, hogy még nem vívtak ki maguknak »irodalmi pozíciókat«. Az is igaz azonban, hogy szívük és tehetségük szerint »az új ember jellemének kialakításán dolgoznak«, — tehát valóban írók.

Ha számba vesszük Vajdaság ma dolgozó magyar íróit, az eredmény látszólag elkedvetlenítő. Szerbia Íróinak Egyesülete mindössze hat vajdasági magyar író-t vett fel soraiba: *Herceg Jánost, Majtényi Mihályt, Laták Istvánt, Lőrinc Pétert, Dudás Kálmánt* s e sorok író-ját. Maga a felvétel ténye természetesen nem jelent értékelést. Számon tartjuk s egyenlőnek érezzük *Thurzó Lajost, Lévy Endrét és a többieket*. Azt sem hallgathatjuk el, hogy a »tagok« közül Herceg János mindössze egy novellával jelentkezett a felszabadulás óta, s nem sokkal többel Majtényi Mihály. Laták István is csak a legutóbbi hónapokban vette fel a tollat.

És egy kis kitérével még azt is feljegyeznénk, hogy a »régiek« közül várjuk *Munk Artur* és *Szirmai Károly* jelentkezését.

»Íróink — mondotta Zogovics —, írva és éhezve panaszkodtak évtizedeken keresztül: nincsen olvasója a hazai irodalomnak, hogyan alkoss, hogyan fejlődjél?«

Ezt a kérdést számtalanszor feltették Vajdaság magyar írói is, a régi Jugoszláviában. Még élénken élnek emlékeinkben a »saját kiadású« könyvekkel házaló szerzők s az a néhány száz vevő — nem olvasó! —, akiket minden ilyen »író« nyilvántartott s akik fanyar mosollyal szolgáltatták az »anyagi állapot«.

Jugoszláviában ma ötszörte-tízszerte annyi könyv fog, mint a felszabadulás — sőt, mint a háború — előtt. Egyre nagyobb tömegek olvasnak, s egyre többen várják az új és jó könyveket. Köztársaságaink kiadói versenyezve dobják piacra a klasszikus és korszerű irodalom minden szépségét.

A kongresszus tanulságai alapján mindjárt leszögezhetjük, hogy a kiadói igyekezetét íróink nem támogatják kellőképpen. És a külföldi iródelegátusok szerint is: válságban van — nem ugyan az irodalom —, az író.

Külföldi és hazai írók egyrészének az volt a véleménye, hogy egyelőre hiányzik a »távlat« — íróink még nem tudják felmérni a rohanó események igazi jelentőségét.

Gergely Sándor, a Magyar Írók Szövetségének elnöke és delegátusa például a maga hallgatását — a többi között —, a következőképpen indokolta:

A Moszkva elleni német offenzíva idején elhagyta a szovjet fővárost. Egy távoli kisvárosban hazafogott az íráshoz. A hangulata, természetesen, igen nyomott volt; átélte és átérezte a visszavonulás tényének minden nyomasztó hatását. Könyvének jelentős része már készen volt, amikor Moszkva felszabadult és a győzelemért új hangulatban rájött arra, hogy mindaz, amit írt: rossz. Újra kezdte s ebben az új hangulatban egyre szaporodtak az oldalak. Munkaközben érte egy újabb visszavonulás híre, s akkor félretette munkáját.

Mindebből azt a tanulságot vonta le ő is és sokan mások, hogy várni kell, amíg az író kellő távolságból szemlélheti az eseményeket.

Mindez pedig nem mondható helyesnek.

A nagy Honvédő Háború folyamán egy pillanatra sem hallgattak el Ehrenburg és Solohov és Katajev és a többiek. Ott voltak a körülzárt Leningrádban, s együtt voltak népükkel Sztalingrád szétlőtt házai alatt. (Kétezeröttszáz szovjetíró közül mintegy ezer volt a különböző frontokon, 242 halt hősi halált és kb. 500 megsebesült.) A szovjetírók — harcoltak és írtak. Együtt taposták a kilométereket népükkel visszafelé, és együtt rohantak a rohamozókkal, a győztesekkel, előre is. Számtalan könyvben — és jó könyvekben! — írták meg a hátország hősiességét, a munkás és a munka csodáit.

Ugyanezt mondhatjuk hazánk íróiról is.

Mi azt hisszük, lehet írni a »távlat« nélkül is, ha szívünkkel, idegeinkkel, érzéseinkkel és tehetségünkkel valóban benne élünk az eseményekben s ha megfog, megragad s magával visz a tömegek roppant lendülete.

Ha vajdasági magyar vonalra összpontosítjuk szemléletünket, előbb néhány szót kell mondanunk az általános magyar irodalmi kérdésekről.

Ha itt, nálunk, nincsen megfelelő magyar könyv és színdarab — elsősorban azért nincsen, mert nincsen Magyarországon sem.

Tudnunk kell, hogy a magyar fasiszmus a tehetséges magyar írók egy igen jelentős részét (Szerb Antal, Sárközy György, stb.) kiirtotta. Az írók egy másik csoportja még csak most tért vissza (Faludy György, Tamási Aladár) a kényszerű külföldi tartózkodásból, egy harmadik nagy csoportja pedig (Féja, Nyirő, Kodolányi, Erdélyi, Sinka stb.) végzetesen elfordult népétől a sötét esztendőkhöz.

A Moszkvából visszatért íróknál, akik a magyar irodalomnak valamikor élgárdája voltak és minden bizonnyal lesznek is (Gergely Sándor, Illés Béla, Lukács György, Gábor Andor, Balázs Béla, stb.) az az érzésünk, hogy a húsz esztendő távollét után — még nincsenek egészen »otthon« Magyarországon.

De nemcsak ez akadályozza a magyar írás ujjaszületését.

A pénzhiány rettenetét alig kilábolt magyar dolgozók még nem vásárlóképesek. A magyar könyvpiac alig tud felvenni ezer-ezer könyvet az új kiadásokból és ez azt is jelenti, hogy a könyvek ma még megfizethetetlenül drágák. Ez az egyik oka például annak, hogy mi sem tudjuk átvenni az új magyar könyveket, amelyek húsz-harminc-negyven forintos árakkal a magyar dolgozók számára megfizethetetlenek.

Ami a külön vajdasági magyar könyvkiadást illeti, itt is mindenek-

előtt az a kérdés merül fel: lehetséges-e olyan példányszámban kiadni és elhelyezni magyar könyvet, hogy azokat megfelelő áron juttassuk dolgozóink kezébe. Az egyik kérdés nem független a másiktól. Minél olcsóbb a könyv, annál többen vásárolják — s minél többen vásárolják, annál olcsóbb.

Eddig még nem jutottunk tovább a füzeteknél s első kísérletként éppen most kerül az olvasó elé az első »igazi« könyv: Ilf és Petrov híres »Aranyborjú«-ja. Végtelenül sokat jelent számunkra és a magyar tömegek számára is, hogy milyen eredménnyel végződik ez a kísérlet.

Függetlenül azonban az eredménytől, nem árt számbavenni lehetőségeinket. Úgy tudjuk, hogy Majtényi Mihálynak van egy kötetre való új novellája. Azt hisszük, minél előbb az olvasók elé kell vinni ezt a kötetet, nemcsak azért, mert Majtényi valóban tehetséges író, hanem azért is, mert áldozatok árán is meg kell teremteni a vajdasági magyar könyvkiadást — és később az irodalmat.

Ez a célja a Vajdasági Magyar Kultúrszövetségnek is. Ezt leginkább éppen e sorok írója tanúsíthatja, akinek verseskönyvét hónapokon át hirdették s nem a Kultúrszövetség hibája, hogy — az mindmáig nem jelent meg.

A jugoszláviai magyar írásnak van azonban egy másik feladata is.

A mi kötelességünk ismertetni és megismertetni a testvéreink irodalmát. A Felszabadító Harcok új tehetségeit; írókat, akik tollal és fegyverrel egyformán küzdöttek népükért — és a mi népünkért is — meg kell mutatnunk magyar nyelven a magyar dolgozóknak. Történetek ilven kísérletek — Budapesten, ahol most jelent meg egy jugoszláv antológia, amely sajnos még nem került hozzánk. Kiadásra készen áll viszont itt egy Csöpics-novellagyűjtemény, amely iránt Magyarországon is nagy érdeklődés mutatkozik.

Van aztán még egy feladatunk.

Vajdaság, a maga soknépűségében szinte maga a kis Jugoszlávia. Ezek a népek a történelem folyamán sokszor harcoltak együtt szabadságukért és ezt az igazi népi- és vajdasági-történelmet eddig — tudunkkal —, csak Lőrinc Péter igyekezett néhány tanulmányában megmutatni. Feldolgozásra vár a Petőfi-század és később brigád története is, s hatalmas téma népünk lassú ébredése a Horthy-mákonny hatása alól.

Utak, hidak, gyárak épültek Vajdaságban is. Földhöz jutott itt a sóvárgó magyar földtelen is. Rohammunkások, újtók százai rohamozták az új életet. Börtönt, fegyházat, akasztófát szenvedett számtalan magyar szabadságharcos. Ha, sajnos, kevesen is, de voltak magyar partizánok. Száz és száz új téma vár feldolgozásra — elsősorban pedig íróra.

Mi tudjuk, hogy népünk új írókat küld majd csatasorba és azt is tudjuk, hogy új iskoláink és nem utolsósorban új tanítóink és tanáraink nevelnek majd új írókat. Addig azonban a meglévő kevesektől várjuk, kérjük és követeljük a betűt.

»Nagy a tudásszomj minálunk« — mondotta Tito marsal. »Hatalmasat adott népünk — minden tekintetben. Hatalmasat nyújtott elsősorban a háborúban. De nemcsak azért harcolt, mert — amint mondják — harcias nép lenne. Nem. Azért harcoltunk, hogy valami jobbat teremtsünk; nagy célokért harcoltunk, amelyeket a békében gyorsan

megvalósítunk. És hogy ezeket a célokat minél jobban megvalósítsuk és megerősítsük: tudást kell hogy adjunk népünknek, fel kell emelni népünket, előreinni...»

Vajon a mi magyar népünk tudásszomja kisebb lenne? Vajon mi nem akarunk tudást adni, népünket felemelni, előreinni?

Sztalin mondotta: »Az író a lelkek mérnöke«.

Mi, jugoszláviai magyar írók, talán nem vagyunk mérnökök, talán csak pályérok vagyunk, talán még csak most járunk magunk is »szakiskolába«.

Mindazt azonban, amit már tudunk s mindazt, amit még megtanultunk, át kell adni népünknek, hogy tudja és megtanulja. Én nem tartom bűnnek, ha valakij rossz író, — de bűnnek tartom, ha rossz magyar, mert akkor rossz ember is.

A Jugoszláv Népköztársaság nem csak lehetőségeket nyújt a munkához, hanem azt meg is követeli minden tisztességes embertől. A kongresszusnak, amelynek jelentősége messze átnyúlik határainkon, csak egyetlen tanulsága lehet Vajdaság magyar írói számára is:

Tanulni és írni — dolgozni!

PJERVOMAJSZKI LEONID

PETŐFI SÁNDOR HALÁLA

Dalolva sok század vonul,
A föld vad vágatástól reszket,
A cár tiporja most vadul
Magyarhont — ezt a vérző testet.

A főnemesség áruló:
Eladja a hazát, a népet.
... A vész elé kitáruló
Kebellel, im, a költő lépett.

Elhullt. Holtteste még meleg,
Fölötte jó a szolgaság,
A trombiták örvendenek,
Felhők nyögik szurony vasát.

De ott, hol bő vér öntözött
Szabadságmagként meddő földet,
A réten, friss hullák között
Meg nem találták ott a költőt.

S a nép se' nyugodott bele:
Dalát dalolták és azt hitték,
Hogy zord Szibéria tele
Hall rá, mert jégbürtönbe vitték.

S hogy ott, hol az ólom s a hó
Az életet harccá avatják,
Készül a végső induló:
A győzelmes világszabadság!

Fordította: RADÓ GYÖRGY

A MAJEVICA HEGYSÉGBEN

Írta: Laták István

Breskóban az európai hírességű ifjúsági vasútvonal kiindulópontjánál vagyunk. Már itt, ebben a városkában érezni azt a lázas lüktetést, ami az építés légkörét jellemzi.

A reggelit az ifjúsági brigádok főparancsnoksága utalta ki az ifjúsági étkezőben, egy forgalmas vendéglő hosszú asztalánál. Sajt, kenyér és édes feketekávé. A kenyér jóízű, de a mi bácskai kenyérünkénél barnább. Az építők tábori kosztiján élünk mostantól fogva. Kitüntetés itt vendégnek lenni.

★

A vonat már Bijeláig jár az Ifjúsági Vonalon, de mi teherautókra pakolunk át, mert a vajdasági brigádok, amelyekben magyarok is vannak, messze elől járnak már a többi brigáddal a terepmunkálatoknál, bent a Majevica-hegységben.

És most elkezdődik életünk egyik legérdekesebb és legérdekesebb útja. Hosszu, de szép és változatos autót, átgyördülnek az autókerek az Ifjúsági Vasútvonal kezdő szakaszán, azután a régi kőúton haladunk a sík Szávapart felől, a lassan hullámozó dombvidék lankáira; tarlok, kukoricaföldek, majd a dombosabb helyeken végtelen szilvaerdők között robogunk nagy sebességgel.

★

Bukinyéhez értünk. Bukinyén székel az Ifjúsági Vasútvonal építő brigádok főparancsnoksága. Itt tudjuk meg pontosan útirányunkat és a játéktérvet is itt kell elkészítenünk.

Ahol megálltunk, már az ifjúsági brigádok őrszemei cirkálnak. Nagy raktárak, autógarázsok, a kövesúttól eltérő földutak: föl a hegyekbe, be az erdőbe. Vidám, lesültarcú, pirosposzgás tizenhat-tizennyolc éves ifjak vezetik a szomjas, poros társaságot az ivóvízhez. Komoly rend van itt és tervszerűség. A munka birodalma ez az újjászülető országrészben. Az ifjúság építő birodalma.

Kisideig még a fehér kövesúton szalad autónk, de aztán oldalt térünk el, s (nemsokára) az újonnan szélesített földutakon robogunk. Ezek az utak talán évszázadok óta kitaposott, kis hegyi szekerekkel vágott utak lehettek; s most az ifjúsági brigádok szélesítették ki, hogy a szállító autók el tudjanak kanyarogni az erdős-hegyes, görbe ösvények világában. S a kőutakról megközelítvén a vasútépítést, ha földúton is, de odahordhassák a szükséges anyagot. Ahol kell a betonkavaráshoz, kavicsot és vizet is; s a tábori élethez az élelmet.

Nagy kanyargás után szép hosszú völgy lankáira jutunk, s a völgyet határoló hegyoldal oldalútjain és ösvényein csoportokban kirohanó, asóval, lapáttal, csákánnyal a vállukon elfutó ifjúsági csoportokra bukkanunk. Piros-barna fiatalok. Üdvözlésünkre és hangos kérdésünkre visszakiáltják, hogy kisebb erdőtüzet mennek elfojtani. A zombori ifjúsági munkabrigád tagjai voltak. Nemsokára megpillantjuk sátraikat is egy a völgyben húzódó autót men tén. S a sátorlábhoron túl, a völgyet határoló tulsó hegyoldalon az épülő új vasút terepmunkálatainak vonalát. Elszaladtunk a zomboriak sátra előtt, folyócskák, patakok mellett s aztán kis kanyargás után föl egy dombcsoporthoz. Lankás magaslatoz oldalában megérkeztünk a szuboticei brigád táborába, Mramor falu közelében.

Mikor odaértünk a zombori, majd a szuboticei brigád táborhelyéhez, már közről láthattuk, az épülő új vasút munkálatait. Egyik

helyen tíz-tizenöt méter magas töltést hordtak, talicskáztak, csillézték össze a fiatalok; másutt nyolc-tíz-tizenkét méter mély bevágásokat készítettek nagy betonlefolyókkal beton, vízvezetőkkel. Sok helyen a hegy oldalából kellett egy-egy jó karéjt leszelni, fiúk szaladnak a csillékkal, csákányoznak, vagy döntik a hegyoldalban a fákat. Itt láthattuk, hogy a legnagyobb hajtóerő a munkában a lelkesedés. Önként vállalt nehéz munka, s távlatból nézvést úgy megy, mintha szárnyakat kapnának az apró fiatalok ott a töltéseken. Csodálatos diadala az emberi irásnak, az emberi összefogásnak és az ifjúság teremteni tudásának.

A szuboticei brigád sátrai szép domboldalon foglaltak helyet, két nagyobb, fával borított hegy aljában. Egy hosszú szálla hegyében a brigád zászlaja lengett. A hatalmas árbóc mellett volt a brigádparancsnokság sátra. A magaslat alatt az orvosi rendelő kukorica-szárakkal hűvössé tett kunyhója. Egy nagyobb domboldali tisztás körül helyezkedtek el a brigád legénységének hatalmas katonai ponyvákban készült sátrai. A lejtő aljában méternyire a domboldalba ásott és az eső lefolyásától védett terepen, nagy sátortető alatt foglalt helyet a konyha. Nem messze tőle az élelmiszerraktár. A sátrakban a csomagok, ruhák; szagos füvekkel puhává tett fekvőhelyek. A sátrak körül keskeny árkok: eső esetén lefolyók. A tábor szélén különféle játékpályák: futball, kosárlabda, labda, magasugrás, stb. céljaira. Nem messze innen egyik brigád tábora, s alig párszáz lépésnyire egy likai és egy szlovén ifjúsági munkabrigád.

Nagy elevenség uralkodott itt is, a szuboticei táborban, mert egy sereg ifjú ember szintén szaladt az erdőtűz oltására. Vidáman fogadták a színházat a szuboticei brigád tagjai. Segítettek leszedni az autóról csomagjaikat és a díszleteket. Vízet adtak ivásra és főként mosásra, mert a hosszú földút különböző színű poraitól nagyon furesa kinézésű expedíció voltunk. Gyorsan került-fordult az ellátó szervezet is, s egykettőre uzsonnát kaptunk, mert az ebédet aznapra lekéstük.

Vidámarcú fiúk fiatal szálfákat döntöttek ki, s már ásták is a sátorkarókat és oszlopokat. Nevetős, egészséges lányok szagos-füveket szedtek, s alig egy óra leforgása alatt az újonnan felállított sátorban helyezkedett el a társulat zöme. De nem fért el mindenki az új sátorban. Egy-ketten a parancsnokság sátrában kaptak helyet, néhányan a brigád sátraiban, míg a műszaki személyzet és az igazgatóság a szabadtéri színpad mellett egy kulisszákból és díszletvásznból összeállított sátorban. Nagyban készülődtünk az esti előadásokra. A parancsnokság üzenetet küldött a zomboriak sátorába, hogy a magyar színészek megjöttek és estére színjelöladás lesz.

A színház műszaki munkásai szép kis szabadtéri színpadot szerkesztettek, s minden kész volt az előadásra. Megérkezett a zombori brigádból is egy csapatnyi ifjú. Közvetlen az előadás kezdete előtt azonban a brigádparancsnokság értesítést kapott, hogy a délután folyamán már elnyomott erdőtűz az avarban tovaterjedt és segítséget kérnek. Így a parancsnokság felkérte a színház vezetését, hogy halasszák másnapra az előadást, s maradjunk vendégek egy nappal tovább.

Ezt az estét nagy beszélgetésben, együtt dalolgatásban töltöttük az ifjúsággal. Este ki-ki szállására vonult, s a jószagú fűágyon pokrócainkba burkolva, mély álomba zuhantunk. Azt sem igen hallottuk, amikor az erdőtűz eloltói késő éjjel haza érkeztek. A tábor-

ban egy helyen lámpás égett, s a tábor körül az ifjúság őrszemei cirkáltak.

Másnap hűvös, de gyönyörű hegyi reggelre ébredtünk. Az ifjúság által ásott kutakhoz mentünk föl a hegyoldalba mosdani s ivóvizet hozni, hogy az egész nap munkátlan társulat ne fogyassza el az ifjúság vizét.

Most reggeltől estig láthattuk a tábor vidám és rendezett, egészséges életét. Kora reggel torna, utána sorban reggelihez vándoroltak a fiatalok. Mi is beálltunk a sorba s úgy vonultunk a konyha elé. A brigád fiataljai egy cseppet sem voltak fegyelmezetlenek, egy cseppet sem türelmetlenek. Szépen dalolgatva várták, amíg sor került rájuk. Reggeli után sorakozó és a reggeli váltás munkásai beálltak a századukba. Dalolva meneteltek a napi hatóra munkára. A betonozók azonban többet is dolgoztak némely napon, mert valami sietős munka volt, s nem akarták, hogy a brigád elmaradjon a vándorzászlóért folyó versenyben.

A legcsodálatosabb volt az egészben: az ifjak önkéntes áldozatkészsége, önkéntes fegyelmezettsége. Mindenki sietett a munkája után, mindenki tudta a maga foglalatosságát. Fiatalok voltak egymás között: fiatalok az irányítók és fiatalok az irányítottak. Mint egy csodálatos ifjúsági köztársaságban. Senki sem elégedetlen s nem makacsodik. Mindenki tudja kötelességét. Esznek, dolgoznak, dalolnak, felolvasó órára gyülekeznek, de mindezt jó szándékkal és elégedetten. Ha nincs dolguk, fölmásznak a hegyoldalra s vissza leszaladnak, vagy a sátor jóságú fekhelyén szundítanak egyet.

Táborozásunk másodnapján elindultunk a másfél—két kilométerre fekvő Majevica hegyhez, hogy az ott fúrt alagutat megtekintjük. Kanyargós földúton haladtunk át gyalog a gyér erdőségen. Ahogy emelkedett az út, egyre változatosabb lett a földút porának színe. S egyre több teherautóval találkoztunk. Az alagút töréséhez és kiépítéséhez szükséges anyagokat hordták, s a betonozáshoz szükséges vizet.

Az alagút közelében nagymennyiségű deszka, gerenda, betonozó eszközök, vasak, drótok. Felsőterek alatt elhelyezett tábori műhelyek. Nyüzsgő emberhad. Az alagút alsó és felső fúratából ki-be siető csillések. Itt a tetőpontját érte el a munka irama. Csak rövid kiáltások, egyszavas utasítások hangzottak. De mindenki a helyén volt, s jól markolta szerszámát.

Bementünk az alagútba. Földgázzagot éreztünk. Az alagút fúrása közben többféle anyagra bukkantak a fúrógéppel előrehaladók és a robbantók.

Gyönyörű, lendületes munka.

Átgyalogoltunk a Majevica hegy tetején, s az alagút másik felén is megnéztük a munkálatokat. Ott is ugyanaz az eleven nyüzsgő munkáshad.

Azzal jöttünk, hogy majd sok jegyzetet készítünk, mindent felírunk. Néha-néha jegyezgettünk is valamit, de többnyire megelégedtünk a jegyzetfüzetről. S ha elővettük is, hogy valamit bejegyezzünk, legtöbbször olyan semmisek, üresek lettek a szavak, hogy leírhatatlannak véltük a gazdag látnivalót. Csak ámultunk, ámultunk.

Fiatalok a vezetésben, fiatalok a munkán. Lányok-fiúk merészen, felelősségteljesen és mégis szerényen egy új világ, a jövő tiszta társadalom alapköveit rakják le, s olyan biztonsággal intézkednek, mintha egy nagy csata hadvezérei volnának. Emellett természetesen fiatalok maradnak, nem nagyképeknek. Nagyvonalú

építést folytatnak, óriási terheket vállaltak magukra, s nem sopánkodnak, hanem a vállalt idő előtt lépésről-lépésre meg is valósítják. A nyaralások, kirándulások fesztelenségét és bajtársiasságát hozták magukkal, a gyermekek játékos szorgalmát, a sportolók célt látó nekirungaszkodását és valami újat, ami még bennünk idősebbekben nincs meg, de amiért élünk eddig és amiért harcolunk ma is: a derűs homlokú új embert. Az új ember, a holnap szocialista építőjének mintaképei ez a sokezer fiatalunk, akiknek megadatott, hogy önmagukat olyan derék emberekké kovácsolják, amilyené csak ember lehet: amilyené az emberiség legjobbjai álmodták.

Megindultak a Száva felől és viszik a vasútvonalat Bosznia bel-sejébe, hogy az ország legelhagyatottabb közepét paradicsommá tegyék. A sokszínű hegyek világában, ahol szabadságharcosaink menedéket találtak, a sokat szenvedett Boszniában különös egysze-rűséggel és végtelen távlatokkal néhány tízezer ifjú megnyitotta az utat a jövőbe, hogy jelenünket tökéletesebbé tegye. Mi magunknak és a jelennek építünk, de ezek a fiatalok előrementek, hogy a jövőből is a jelennek adjanak egy darabot.

Állványokon, frissen betonozott viaduktokon állnak, hevenyészve készült földhányásokon és töltéseken, csilléket szalajtanak, hegyek oldalát karéjban szelik és új utat szabnak a szeszélyes hegyi folyócs-káknak és télen megáradó patakoknak. Kiegyengetik a völgyoldal-lak hepehunyait és kidöntik az útbanálló faóriásokat. Tarka fejken-dős parasztlányok; lobogóshajú munkáslányok, vékony diáklányok és hivatalnoknők nevetnek fenn a hegyoldalon és becsalják a világ nevetését az erdők homályába. Tréfálkozó szálas ifjak, gépeknek, szerszámnak feszülnek, s a felsőbbrendű, öntudatos ember példaké-peit mutatják a nyitottszerű látogatóknak.

A szabadtéri színpad kulisszáit karbidlámpák imbolgó fénye világította meg. Egy vidám szovjetkomédiát adtak elő a jókedvű színészek. A nézőközönség füves domboldalon heverészett a ragyogó csillagok alatt. Felvonásközökben szerb és magyar népdalokat, in-dulókat énekeltek a társulat jóhangú énekesei. A dalokra odaszállin-góztak lassan a szomszédos beográdi brigád ifjai.

Előadás közben a fegyvelmezetség és a kultúrmunka iránti meg-becsülés felejthetetlen emlékét nyertük . . . A brigád utolsó vál-tású százada késő éjjel, az előadás idején ért haza. Messziről éne-kegettek, közelérve elhallgattak. De katonásan dobogva közeledtek. Egy fiú a nézők közül fölállt, eléjük sietett, valamit súgott nekik. S a munkából jött fáradt század többszáz lépést lábujjhegyen tett meg csákányokkal, lapátokkal a vállán, hogy még messzi dobogásuk-kal se zavarják az előadást. Azt a fiút, aki eléjük ment, senki sem utasította arra, hogy intézkedjék és nem is volt parancsnok, vagy előljáró. Egy volt a sok közül. A sokak pedig megmutatták, hogy a válogatott derék emberek közössége milyen magasrendű lehet.

Másnap korán keltünk. Elvittek bennünket Bisztaracra, a novi-szádi városi brigád táborhelyére.

Megnéztük a vasútvonal építkezéseit ott is. Szép csermelyek, források, sőt helyenként folyócskává szélesedő patakok között folyt ott a munka. Az építőlendület ugyanaz volt ott is.

Este nagy készülődés volt a brigád táborhelyén. A brigád dél előtt dolgozó századai a zászló-árbóc körül gyülekeztek. Katonás, szép csoportban vendégül várták a színház által előkészített előadásra a magyarországi ifjúsági munkabrigád tagjait. Sötét volt az egész táborhelyen, mert egyetlen karbidlámpa kivételével, amely a parancsnokság sátrában volt, minden világító eszközt a szabadtéri színpad megvilágítására kölesönöztek. Ott pedig a függönyt leeresztették, s így sötétben állt az egész tábor.

Késő este érkeztek meg teherautón a magyarországi brigád tagjai. Az Ifjúsági vonal főparancsnoksága küldött értük autót. A zászlóárbócon üdvözlésre adtak jelet. A brigádparancsnokság egyetlen még szabad lámpája mellett folyt le a történelmi szépségű találkozó. A noviszádi századok háromszoros hurrájára a magyarországi ifjúság háromszoros üdvkiáltása következett. A parancsnokok szívélyesen kezelték. S tolmács útján kis üdvözlő beszédeket rögtönöztek. Erre a magyarországi ifjak szerbül: „bratstvo-jedinstvo“ kiáltással köszönték meg a szívélyes fogadtatást és Titót éljeneztek. A noviszádiak Rákosit és a magyar demokráciát éltették. A vajdasági magyar színészek könnyekig meghatódva álltak ezen a szép szerb-magyar találkozón. Bosznia közepén a sziporkázó, lángoló csillagok alatt.

Színre a magyarországi brigád előtt ismeretlen szovjetkomédia, Skvarkin Pattyu-ja került. Felvonásközben magyar és szerb népdalokat, indulókat énekeltek a magyar színészek. A nézőközönség velük énekelt. A nézők a dús füvön ülve, heverészve kísérték figyelemmel az előadást. Egyik-másik cigarettázott. Szerb fiúk, akik tudtak magyarul, szomszédjuknak fordították a darab szövegét.

Előadás után a magyarországi ifjakkal elbeszélgetett egy ideig a színtársulat, majd az odaszállító tehergépkocsi saját táborhelyére szállította a magyarországi ifjúságot.

Felvirradt az ifjúsági táborokban töltött negyedik gyönyörű napunk is. Fürdéssel, sakkozással, környékjárással töltöttük el a nappalt. Az ifjúsággal sakkoztunk, s ők kalauzoltak a építkezéseikhez és fürdőihez. Délután a Magyar Népszínház válogatott labdarúgó csapata mérkőzésre hívta a noviszádiak válogatott csapatát. Persze az edzettebb, szabadban élő, s gyakran mérkőző ifjúsági csapat győzött.

Másnap este egyfelvonásosokból, villámtréfákból és dalokból összeállított műsort adott elő az együttes. Ezen az előadáson is voltak vendégeink. A panesevói ifjúsági brigád magyarjai jöttek el ezúttal.

Nagy tanulságot hozott magával a színház. A világ ifjúságának büszkeségét, az Ifjúsági Vasútvonalat látta épülésében, győzelmes előrehaladásában. Az akadályokat hősisen legyőző ifjúság példája lebegett a vídamsággal és lendülettel megtelt kulturmunkások előtt: így kell építeni, így kell kitarítani és kell a munka sikerében bízni, ahogy a bresko-banovicsi vasútvonal úttörői építenek és bíznak. S akkor nem gáncsolhat fáradtság és nincs messze semmiféle győzelem.

GÁL LASZLÓ:

A PÓK

Dohog a dohos, suta sötétben,
s az őszi szélben szőre ősziül:
nyárra csurranna nyála már...
se légy, se dongó, se bogár.

Horpasza horpad és felbőszül,
s dohog a dohos, sötét sarokban,
szemét behunyja, csak a csápja él,
s ínye emlékszik: vér,
s a vágya vágya: vér...

Izzik a vágy, dagad, elér,
előnt, kiönt, s ragad a vér...
Dagad a vér és dagad a pók
és hullnak és hálnak milliók:

szikrázó szárnyú légy-gyerekek,
napfényre szomjas apró bogarak,
száz színben égő szitakötők
a gyertyafénybe hullanak,
a pókhálóba hullanak,

Dagad, ragad, húzik a pók,
csupa szenny, geny és vérmocsok,
Csak csápja él már és bele
és egyre hullanak bele:

ezer anya, ezer apa,
ezer legény, ezer ara,
ezer munkás, ezer tanár...
Mérnökre vár, tudósra vár,
orvosra és parasztra vár.

A hegytetőkön dal fakad:
verjük agyon a pókokat!
A hegytetőn napfény ragyog
és nem lesz többé póksarok

Nem lesz többé se szenny, se geny,
nem lesz fertő és fürtelem;
s az új napokra végtelen
derű sugárzik: értelem —
építő ember-értelem.

EGY DARAB ÉLET

— Pályadijnyertes novella —

Írta : Kovács Lajos

* A csatorna partján száraz koratavaszi szélről hullámszik a nádas, mintha a húszas évek fojtott fülledetségét akarná lerázni egy utolsó összefogással. Vijjogó bíbicek röpködnek a zsombékos széles vad vizük felett. Apró, sárga virágok tarkázzák az új életre sarjadt fűvet. Muzsikálnak a sürgönykarók, mint a megbolygatott cimbalom. A felszáradt agyagos úton egy-egy mélyebb kerékvágásban ott csillog még hűvösen a csütörtöki eső. Mindjobban elmaradoznak a pusztá nagy nyárfái, — pedig aprókat lépeget a kis vándor. Vasárnapi a cipő is, a ruha is. Csak a szél miatt burkolta be édesanyja egy fekete agyonnyúzott nagykendővel. De csak míg be nem ért a faluba. Itt nem kell szégyenkezni. Úgysem látja senki. Már túlhaladtak azon a villámsújtott akácán is, amely Janika eddigi életében a mozgásszabadság határát jelentette. Eddig elkóborolhatott, de tovább nem.

Mert olyan sokat mesélnek errefelé a kóbor cigányokról . . .

Vigyázni kell a gyerekekre, mert Andor nagyon örült neki. Éppen olyan a fekete haja, mint az édesanyjáé volt. A szemei is olyanok.

Balázs András, az állami pusztá gépésze így búcsúzott:

— Ne sírj, mama hamarosan visszajövök.

Visszajön. Hiszen olyan sokan visszajönnek. Balázsnét azóta gyakran látták amint a sürgönykarónak támaszkodott és megtört szemei kétségbeesett tagadással ölelték a csatornapart agyagos útját. Minden gondolata, minden lélekzete Andor visszatérését dédelgette.

Csak a mult héten érezte igazán az elhagyottságot.

Az új intéző behívatta a Balázsnéval egysorban lévő asszonyokat. Balázsnét is. Szépen beszélt az intéző úr, de mégis: ki kell költözniök a lakásból, a háborúnak vége, új erők jönnek.

Zsibbadt szívvel tántorgott haza. Két gyermekét magához szorította és hosszú, szünni nem akaró zokogással ismételtegette:

— Most látom csak, hogy nincs többé tatátok.

Mélyről jött a zokogás, roppant súllyal nehezedtek a napok.

Menni kell.

Keveset beszéltek az úton. Már szép házakat csodált Janika. Egy szép zöldrefestett ház előtt megállt:

-- Édesanyám, lakjunk itt ebben a házban.

— Kisfiam, ide minket be sem engednének. Itt csak gazdag emberek laknak.

A horgolt kendő most már az édesanyja karjára került. Itt már nem fújt a szél.

— Melyik banda muzsikál itt édesanyám? Megrántotta az anya szoknyáját és mutatóujjával nagyobb nyomaték kedvéért egy nagy ajtó felé bökött. Erre nem hasonlítottak a megszokott cselédházak ajtóit. Olyanféle, mint a nagy magtáré. Csak szebb. De a muzsika nagyon szép. Kajári bácsi is szépen muzsikál az asztali citerájával, de ez — még annál is szebb.

Az anya sötét arcáról, mint a fehér galambok röppennek szét a gondok és egy pillanatra napsugaras mosoly gyöngyözött a fiúra:

— Templom ez kisfiam. Itt a kántor muzsikál, orgonálnak.

Janika nem látott még templomot. A pusztán nem volt. Néha az iskolában volt a templom. De ott sem muzsikáltak. Most be sze-

retett volna menni, de érezte, hogy a kemény kéz erősebben szorítja. Felnézett az édesanyjára. Megint könnyes volt a szeme. Mostanában olyan bánatos. Most nagyon átérezte azt, amit egyszer Katica olvasott egy meséskönyvből: Egy kastély nagyon szép úrnője kérte egy szegény özvegyasszony két gyermekét, hogy menjenek hozzá, majd felneveli őket. De a gyermekek nem hagyták el édesanyjukat. Ez nagyon szép mese volt. Ő sem hagyta el az édesanyját.

A főuccáról már régen letértek a csupa alacsony házacskák felé. Néhálynak a vert fala még be sem volt tapasztva. Ablakok helyett is sok furesa lyukak sötétlettek.

Ugyan melyik házba hurcolkodnak majd Matyiék? Mert Matyiék is Torzsára hurcolkodnak. Julis néni mondta, Matyi erős gyerek és sok játékot tud. Jó vele lenni. Még az úri Pisti se merte soha megütni. Pistiék már elmentek. Autóval. Rajta ült az intéző úr, a tekintetes asszony, meg Pisti. Egy ember, akit senki sem ismert, elől ült a keréknél. Pisti mellette. Matyi azt mondta, hogy az vezeti az autót. Meg azt ismondta, hogy Pistiék visszamennek Mezőhegyesre. Pisti mindnyájukkal kezét fogott.

Uri Pistit, az intéző fiát szerette is meg nem is. Szerette, mert mindig tiszta inge meg ruhája volt. Olyan jó szagosa volt mindig a feje meg a ruhája. Az arca is fehérebb volt meg rózsaszínűbb, mint a többi gyereké. Mezőláb sohasem járt. Mindig szép sárga cipő volt a lábán. Nem szerette azért, mert az úri Pistit soha sem volt szabad csúfolni. A béresek is mindig hízelegtek neki. Pistinek mindent megengedtek. Tavaly nyáron sokszor játszottak lakodalmat. A „kutyi“-ban jöttek össze. Ott játszhattak, mert a cséplésnek már vége volt és a munkásoknak nem kellett a hely. Köröskörül nagy szalmakazlak, friss, rizsszalmával. Lakodalom után mindig odabújtak az új párok. A kazlakban sok kis „szobák“ voltak. Liko Maresa volt a legszebb lány. Olyankor mindig selyemszalaggal kötötte át a haját. Nincs is tán szebb lány a világon. A Faragó Csöre is szép, de az szeplős. A Liko Maresa arca szép tiszta. Ő lett a párja. Micsoda gyönyörűség volt karonfogva körüljárni a „kutyit“ Liko Maresával! Ragyogott, mint a tündér. Eppen csak hogy bebújtak az egyik szalmaszobába, már ott termett az úri Pisti. Kihúzta onnan Liko Maresát és becipelte egy másik szobába. Janika sírni szeretett volna a fájdalomtól meg a szégyentől. Ezt soha sem bocsájtotta meg. Senki-nek sem merte elmondani soha. Szégyelte. Pistiék már elmentek. Jeges Ferkóék is, Kelemen Sanyiék is, meg Liko Maresáék is hurcolkodnak majd. Azoknak sincs apjuk. Nem jöttek vissza. Éppúgy mint az ő apja.

Mindenki oda mehet, ahová akar. Ezt tegnap estefelé hallotta, amikor fogócskáztak a ház végénél és beszaladt a konyhába vizet inni. A szobában sírt az édesanyja Julis nénivel, a Matyi anyjával. Megállt az ajtónál. Feszülten figyelt. Úgy érezte, hogy a szíve a torkában dobog és fáj. Biztos a futástól. No de meg az édesanyja is sírt. Olyan fájdalmasan tud sírni. Most is azt sírta, hogy: „Jaj, Andor, Andor, miért nem jössz haza?“ Érdekes: édesapát mindig Andornak hívta, amikor sír. Ha mással beszél, akkor úgy mondja, hogy: „férjem“.

Most megálltak egy kétablakos ház előtt. Tiszta fehér ház volt. A kékrefestett ablakránák között egy cédula volt csunya betűkkel: „Egy szoba, konyha kiadó.“ En szebben le tudnám írni — állapította meg Janika. A másik sorban is írt valamit, de azt Janika nem tudta elolvasni. Olyan betűket még nem tanultak az iskolában.

Édesanyja ráparancsolt, hogy bent majd szépen köszönjön és a sapkáját vegye le. Furcsa ház volt ez belülről is. A pusztán mind egyformák voltak a házak. Nagy, sárga, hosszú épületek és sorban voltak az ajtók. Kapu és udvar nem volt sehol. A hosszú sor ajtókon nyáron mindig valami lepedőféle lógott. Ott a virágoskert az ablakok alatt volt, itt meg az udvarban van. Itt, ahogy a kapun bemennek, van egy hosszú, széles ereszalja faoszlopokkal. Se nem olyan, mint a nagy sárga házak, se nem olyan, mint az úri Pistiéek kastélya. Az nagyon szép. Még sok szép karácsonyfa is van a kastély körül. Még sok lépcsőn kell fölmenni. Pedig nem is emelet. Ott is van ilyen ereszalja forma, de az sokkal nagyobb, meg sok ajtó nyílik rá. Az úri Pisti azt mondta egyszer, hogy azt úgy hívják, hogy: veranda.

Nem kaptak lakást. Hiába írja a cédulán a szobakonyhát. Pedig köszöntek szépen a néninek. Még a sapkáját is levette mindjárt, ahogy benyitottak a kapun. Az édesanyja is megigazította illedelmesen a kendőjét. Nagyon furesán beszélt a néni. Janika alig értette. A pusztán senki sem beszélt így. Sokszor mondta azt, hogy: „ja“ meg „niksz“, meg úgy mondta, hogy: „tyerek“. Olyan szépen kérte a nénit az édesanyja. Még azt is mondta, hogy a disznókat meg a baromfit eladja. A gyerekek csöndesek, nem zavarnak senkit. A gyerekek jók, nem rosszalkodnak, nem rongálnak semmit. De a néni csak mindig azt ismételte: „Nem, nem, ha van tyerek, niksz lakás“ — és indult a kapu felé. Jaj, csak adná ide a néni a lakást, mert édesanya ezért is most sírni fog.

Az uccán tanácstalanul álltak, kéz a kézben. Messzebb egy nagy víz volt. Csak úgy fehérlett a sok kacsától és libától. Hasonlított nagyon a pusztai nagy istálló mögötti vízhez, ahol annyit hemperegtek nyáron a bivalyok meg a disznók. Ha sokáig nincs eső, kiszárad, a sár nagyon kemény lesz és szétrepedezik. Szerettek ott játszani. A szétrepedezett kemény sarat fölstedték és várat építettek belőle. Ha itt kapnának lakást, játszhatnának itt is várépítést a Matyival. Mert azok is ide hurcolkodnak, Torzsára.

Már ott voltak egészen a víznél. Sűrű szürke felhők borították az eget. Szemerkélt az eső. Itt már kevés meszelt ház volt. Az ablakokon üveg helyett sok helyütt csak papír volt. Megálltak egy ilyen ház előtt. Az édesanya rátette remegő kezét a kilincsrre, mély lélekzetet vett és benyitott. Janika megdöbbsent. Foszladozó ruhában csoszogott eléjük egy öregasszony. Nagyon csunya volt. Hegyes, szőrös szemölcsök lógtak éles ráncos arcán. Nagyon kétrét hajolt és bot volt a kezében. Vékony, rikácsoló hangon csittított egy sáros gubancszőrű pulit. Egy fekete macska is ott hízelkedett Janika lábánál. Janika félt. Erősen kapaszkodott édesanyja kezébe és remegett. Itt volt lakás. Földes, nedvesfalú, papírral beragasztott picike ablakkal. Nagy rakás csírák krumpli hevert egy sarokban. Janika megorzadt. Arra a gondolatra, hogy itt kell majd laknia. A pusztai gépészlakásra gondolt, a nagy padlós szobára, a tiszta cementes konyhára, a szép virágos kertre, a ropogós cseresznyefára. Sírva fakadt. Édesanyja lehajolt hozzá. Megesőkölt. Könnyeik összefolytak...

... Két rogyásig megtelt szekérrel költözött özv. Balázs Andrásné. Szépíteni akaró szemekkel ölelt még egy nagyot a kopott bútorokon. Ez mind az övé. Meg a gyerekeié. Ha Andor mégis hazajönne, új bútort vesznek.

Az első szekéren a lógóbajúszú Mezei bácsi ült és zord részvétlenséggel szította pipáját. A másodikon Fehér Mihály igazgatta az ülést. Azt állította, hogy ő csukta le Andor szemeit egy véres ütközet hajnalán. Balázsné Mezei bácsi mellé ült.

Mire elindultak, a „kutya“ egyik omladozó kéménye körül széles szárnyalással örültek a golyák a kemény téltől megtépázott hű fészeknek. Janika a szekér tetejéről, egy kockáshuzatú dunyháról nézte a golyákat. — Megjöttek — suttogta némán és valamiféle igazságtalanságát érezte. Összeszorult a szíve. A lelke mélyén ott zsongtak még a „Golya, golya, gilice“ édes dallamai, de egy vállrándítással visszaparancsolta őket.

A nyárfák elmaradoztak. A szekér lassan botladozott a marasztaló sárban. Egy darab életet cipelt. Sírással és ütésekkel teli életet, amely itt sarjadt, hogy vér és jellem legyen a Jánosra pofozott Janikában.

GALAMB JÁNOS

V Á R O S V É G É N

Varjú lebeg fenn az égen.
Társtalan a hűvös fényben
tevaszáll.

Kutya nézi röptét ébren —
s tovább szundít a házzszélen
egyedül.

Naptalanul bűg az élet,
temetve a szegénységnek
szirmai.

Rcskadó házak hülten néznek,
Kéményükön a szél béget
szomorún...

Csupasz földben jár a paraszt, —
Tehénbögés küld fel panaszt
az égre.

Alkonyatkor, hajnaltáiban
sárga fény gyúl ablakszában
tétován...

Andalító, szolid éjben
peros akác halkán, szépen
hegedül.

A FÖLDALATTI BOSZNIA

Irta: Názor Vladimir

Van egy történet, melynek külön helyet szentelek ebben a könyvben.

Magam sem tudom, hogy valóban átéltem-e, vagy pedig csak álmodtam; a történetek elmondásának tiszta vizét nem akartam zavarossá tenni valami ködös keverék által, amely túl fantasztikusnak tűnhetne.

Közlöm tehát itt, külön, mint elbeszélést, jöllehet a lényegében talán — nem pusztán mese.

I.

Akkor történt, amikor — részben még fagyos hegyeken és szorosokon át hosszú és csaknem szakadatlan, leginkább éjszakai lovaglás és gyakorlás után — Dracse faluban hirtelen elaléltam.

Az ellenséges repülőgépek továbbra is üldöztek bennünket s utasítást kaptunk, hogy napközben, szétszéledve, rejtőzzünk el valahol. Én ismét egy malomba kerültem, meredek hegy aljában, szorosban, patak mentén. Kicsiny és barátságtalan, piszkos malom volt; a molnár megengedte, hogy a lovak is benn várjanak az őrlésre, s nem tudta az ember, hogy ez malom-e az istállóban, vagy istállója malomban. Kint fújt a szél, amelytől őrizkednem kellett. Deszkán feküdtem és éreztem, hogy emelkedik a lázam. Néha elszundikáltam, s nyomban rövid, nagyon bizarr és groteszk álmok kerülgettek.

Csakhamar teljesen elaléltam. Zsika legényt a főparancsnokhoz küldöm; segítséget kérek.

S jön is a segítség. Egy doktornő és négy legény hordággal. 39 fokalaz. Azonnal felvisznek a faluba, adnak külön lakást, egy partizánlány fog főzni nekem diétás kosztot. Mindezt halloim és érzem, habár ismét elnyom az álom, szédülök.

Visznek.

De nekem úgy tűnik, hogy mind a négy hordár egyre nő, hogy én is folyton emelkedek felfelé, a magas fák csupasz ágaihoz.

— Lejjebb! Leeselek.

Nem hallgatnak rám.

Kiáltok és . . . felébredek. Körülnézek. Minden rendben van. A legények nem óriások. A doktornő és Zsika mögöttünk haladnak.

A falu közelében azonban még rosszabbá vált az állapotom.

A doktornő és a legény eltűnt; a négy óriás, kiknek szőrös mellét alig takarja el a medvébőr, nem a faluba visznek, hanem a sziklák felé, amelyek fent a hegy csúcsán magas várfallal és bástyákkal ellátott érodítményekhez hasonló kastélyt alkotnak.

— Álljatok meg! Hová? Hol vagyunk?

Nem állnak meg, nem felelnek; kilométernél hosszabb minden lépésük.

Áthat a félelem, hideg verejték üt ki rajtam, midőn végül sikerül kiáltást fakasztanom a gégémből; úgy érzem, mintha újból ébrednék, s megszabadulok a nyomástól, ismét magamhoz térek.

II.

Jobban érzem magam, de egy új csoda szállt meg.

Eltűntek az óriáslegények és a hordágyak.

Egy barlang nyílása előtt állok. A nyílás előtt virágzó fa áll, a fa alatt forrás, a forrás mellett kőpad, a padon pedig hosszú bozontos szakállú öregember sütkérezik a napou, — minden akár a mesében.

Az öreg néz és mosolyog.

— Isten hozott Vladimír öcsém!

A szavaknál is jobban hat rám hangjának csengése: erő, öröm és jószág lakozik benne.

Felvidultam, megnyugodtam.

Eszembe jut az, amit valami kárhozott és bolyongó mesélt magáról már nagyon régen az egyik legrégebb horvát könyvben. Elment a hegyek közé és egy barlangbejárat előtt egy vén varázslónőre bukkant, az bevezette a barlangba és megszabadította a gonosztól.

— Nem gondoltam, hogy találkozom veled, Varázsló! — mondtam az öregnek.

— Igen. De kerestél, anélkül, hogy tudtad volna. Azok közül való vagyok, akik bárhová induljanak nem hagyják magukat félrevezetni a tárgytól és a tájtól, hanem az illető vidék Szellemét keresik. Tudod, hogy mindenütt van egy közülünk.

— Nekem most szükségem van Varázslóra. Öreg vagyok és beteg. Elaléltam.

— Nem szedek füvet, nem fakasztok bűvös forrásokat, nem jósolok és nem szüntetem meg a babonákat. Te pedig fiatal és egészséges vagy.

Mellette valóban fiatalabbnak éreztem magam. A legmélyebb évszázados öregség ráncai vésődtek az arcába. Kiapadhatatlan egészsége forrásából mintha az én ereimben is keringett volna egy csepp és engedte, hogy ismét elaléljak, kiegyenesítette a gerincemet, megszilárdította a térdemet.

— Mjóta vagy? — kérdeztem tőle.

— Ősidők óta. Lehet, hogy a világ kezdete óta. Emlékszem a görög, az illyr, a bogumil, a török és az osztrák időkre.

— S ki vagy?

— Az, aki maradandó. Ha felismersz, magadtól is igazi neven fogsz szólítani.

— Hogyan ismerjelek meg? Miről?

Az öreg felkelt, a barlang nyílása felé fordult s így szólt:

— Jöjj!

III.

Atléptük a küszöböt, elhaladtunk a magas nyílás íve alatt, sötét térbe léptünk.

Hallgatás. Mély, nehéz.

Valamit mégis látok, mert az előttem haladó titokzatos öregember testéből fény árad, amely glóriát alkot a feje körül, beszegi egész alakját, időnként olyan erősen, hogy széltében-hosszában megvilágítja némileg a süket sivatagot.

Most látom, hol vagyunk. Hatalmas temetőn haladunk át: eleinte földhantok, utána kőrakások, aztán bevéselt jelekkel ellátott táblák, oszlopok turbánnal a felső végükön, keresztek és márványok aranyozott betűkkel. Mindez pedig rothadt, szétdőlt, felforgatott. Látszanak a porladó koponyák, királyi koronák és jogarok, nemesi címerek, rendjelek és érmek, buzogányok, török, pisztolyok és revolverek, kardok és szuronyok, minden szétdobálva, rozsdás, poros.

— Bosznia történelme! — kiáltok fel. — Dicsőséges . . .

— Nagyon ritkán; nyomorúságos és túlsűrűn, szakít félbe az öreg.

Azt vártam, hogy a sírokból fel fognak emelkedni a királyok és hősök, akikről annyit hallottam és olvastam; azt reméltem, hogy

némelyiket fel is ismerem, s — mint Dante a Poklában — elsőnek fogok szólni a mult árnyaihoz, vagy felelni kérdéseikre.

Nem lett belőle semmi.

Sötétség és hallgatás.

A kívánság nem akart alábbhagyni. Hívni kezdtem:

— Kulin bán! Tvrtko király! Kállay Benjámín! Szpáhó!

Szavaimat visszhang nélkül nyelte el az üres tér; senki nem felelt: a kísértetek nem mutatkoztak.

IV.

Lassan jártunk, azonban — az álom lépéseivel — nagy téren haladtunk át.

Csodálatos vidékre értünk. Egész hegység áll benne, erdőkkel, patakokkal, melyek a folyó felé folynak le a szorosba. Felülről, a boltozat résein át fény szűrődik be, ez az óriás boltozat pedig héja annak a kő- és földdarabnak, amelyen át ezen a télen lovagoltam és bukdácsoltam a partizánokkal. Hegy a hegyben. Ezért hasonlítanak a bosznai és hercegovinai hegységek hatalmas, elragadó, fenséges sátorokra.

Van mit látnom.

A földalatti hegyet tündérek és hajduk lakják. A tündérek források mellett ülnék, vagy röpködnek egyik fától a másikig; a hajduk gyűlést tartanak, aztán csakhamar szétszélednek, lesbe állnak, megtámadják valamelyik várat, vagy az úton haladó janicsárokat. Harcok. Üldözések.

Sok a mozgás, s mégis, alig hallani morajt, hangot. A tündérek éneke mint messzi, elfojtott zaj jut el hozzám; látod a pisztolyok füstjét, de nem hallsz lövöldözést; a lovak nyitogatják a szájukat és verik patájukkal a követ, nyerítésnek és lódobogásnak pedig nyoma sincs; a legények kiáltoznak, felkiáltásuk pedig száraz falevél susogására hasonlít. Az erdő is elnémult, megsárgult, megmerevedett a szélnélküli levegőben, valami komor szürkület változatlan világosságában.

Eszembe jutnak a bosnyák hajduk megénekelt tettei; úgy tűnik, hogy föl ismerem némelyiket közülük tarka, sújtással díszített öltözetében, csillogó fegyverrel, büszke lovon.

Kiáltom a nevüket.

Ezek azonban nem élő emberek; kifakult kísértetek, nem halanak, hangjuk sincs, hogy felelhessenek.

Fáj a szívem, s így szólok:

— A mult, amely meghal. Mégis, fényes és hősi.

— Igen, feleli az öreg, fényes és hősi, azonban túlsűrűn kegyetlen, inkább állati, mint emberi, majdnem mindig bosszúálló, a jóban is öntudatlan, határozott cél nélküli. Nem volt ismeretes a határ a Jó és Rossz között. A Fehér és Fekete istenek közötti harcban sokáig néztem, mint hősöknek, hol az egyik, hol a másik oldalon. Ime, ma is . . .

Egyedül félbehagyta. Mintha túlkorán esúszott volna ki valami a száján.

— Te bizonyára az ősrégi boszniai bogumilek egyike vagy, mondottam neki erre.

Ő elhallgatott; elvitt tovább.

V.

Síkság folyóval, a szélén dombok, a háttérben hegyek. A gyümölcsösökben gyümölcs, a mezőkön gabona, a réten fű, a legelők tele jószággal; a folyómenti pocsolyákban és tócsákban nagy ma-

darak uszkálnak vagy ugrándoznak. Emberek jönnek ki a szétszórt házaeskákból; aratnak, kaszálnak, szüretelnek és legeltetnek valami láthatatlan nap fényében.

— Hej, emberek, jószerencsét!

Nem felelnek, habár nem kísérteteknek tűnnek.

— Kié ez a mező?

— A földesúré — felelik.

— Kié ez a gyümölcs?

— Az uraságé.

— S kié a jóság?

— A kolostoré.

— Kié a baromfi?

— A grófé.

— A széna?

— A kereskedőé.

— Hát mi a tiétek, dolgozók?

— Semmi.

Az öregre nézek, s az arca keménnyé válik, bánattal vegyülve; mintha azt mondaná:

— Igen, így van.

— S hogy élnek ezek az emberek?

— Magad is látni fogod, — feleli.

Az öreg mélyen belélegzett, majd kiejtette magából a lélegzetet.

Eleinte lassan, alig mozgó arccal lélegzett. Mintha eddig láthatatlan fátylak lebbenve emelkednének az emberekről és a tárgyakról, ettől a lélegzéstől. Az emberek mintha megszürkültek volna a kintől megsárgultak volna az epétől. Lappang bennük a féken tartott elkeseredés, forr a visszafojtott harag. Soványak, görnyedtek, mintha akkor is nyomná őket a teher, amikor nem hordják; hajadonfővel, mezítláb, rongyokba öltözve járnak.

Az öreg szájából szél kezdett fújni, melytől hullámozott a gabona, himbálózta az ágak. Nemsokára olyan erő tört ki belőle, hogy a szélvész porfelhőkbe burkolta az országutat; letépett falevelek lebegtek az erdő fölött, a lejtőn imbolyogni kezdtek a kövek és legurultak a szorosba; az emberek és az állatok menekülni kezdtek az ólak és a házak felé.

— Ne tedd! — kiáltottam az öregnek.

Nem hallgatott rám. Most a lakásokba fújt. Levegőbe repült a szalma és a zsindegy a háztetőkről és nem messze szétszóródott; imbolyogtak és omladoztak a falak.

— Hagyd abba! Kár!

— Nem kár! — feleli. — Mindjárt meglátod.

S én láttam.

Valamennyi házban a legnagyobb szenny uralkodott; por, korom, szemét; az udvar teli sárral; az ólak bűdösek.

— Fújj! Fújj! — kiabáltam most. Kiszellőzni! Kitisztítani! Fújj a lakásaikba, a testükbe, a lelkükbe!

Teljesorokkal kiáltoztam, porrengetegben, kiszáradt ürülék és megpenészedett rothadtság között állva, utálatos bűzzel teli orral, fájdalmas göresben lévő tüdővel; s amidőn ez a felhő megritkult és eloszlott, már egy másik vidéken voltam az öreggel.

VI.

Csodálkozva megálltam.

Négy hosszú folyosó kereszteződésénél vagyok. A sziklák függőlegesek, de székesegyházhoz hasonló mélyedések szelik át; ke-

mény, síma padlóján vályuk, amelyekben víz folyik; a boltozat magas, mindenfelé fénylik valami vöröses, foszforos és aranyos csillogással.

A legnemesebb fémek találhatók itt egy rakáson és mindegyik a saját színével szól. Rezgő fényt árasztanak az aranszemeeskék és lapocskák, virágzó rózsaként vöröslenek a rézgöröngyök, a vas mintha éles sötétvörös árnyalatokat sugározná, a barna szén belefőn a ebbe a fémösszhangba mély sötétségét. S ez a gyülekezet mintha így énekelne:

— Itt vagyunk. Szeretnők, ha tépnének, szét darabolnának, szétzúznának bennünket; kohókban akarunk elégni; s csillogni a tűzhelyeken, fényleni a napon, a lányok nyakában, a menyasszonyok és menyecskék ujján. Gyertek! Várunk benneteket.

Senki sem jön.

Az erő és az öröm az emberek számára el van temetve a földben; rajta gyengeség, komorság és szenny uralkodik.

Hatalmas kínes hever a nyomor és a szegénység lába alatt.

Úgy érzem magam, mintha gyönyörű börtöneit vagy sírjait járnám valaminek, ami élet után vágyódik.

VII.

Milyen lény az én vezetőm.

Ez már nem egy öregember.

Szakállja megsötétedett, szeme fényleni kezdett, végtagjai keményebbé, fűrgebbé váltak. Vannak pillanatok, amikor úgy tűnik nekem, hogy alig látható szárnyakkal csapkod. Nekem most rohanom, csaknem szállnom kell utána, s ez nem esik nehezemre.

Még hány barlangot, szorost és földalatti termet jártunk meg közben? Ágak susogását, víz csobogását, emberek és állatok hangját hallani.

Reng és inog alattunk a talaj, a sötét szakadékokból lángnyelvek csapnak fel, füst emelkedik. Harcosok kiáltozása, puskák ropogása, ágyúk dörgése hallik.

Kitört a háború.

Két retienetes óriás, farkas- és kutyafejű felfegyverzett emberek kíséretében betört az alvilágba, hogy felgyújtsa a házakat, leölje az asszonyokat, öregeket és gyermekeket, hogy learassa a gabonát, leszedje a gyümölcsöt és a szőlőt, betörjön az ércék birodalmába, elhajtsa a jószágot. Nagy a haragjuk és az éhségük. Tőrrel vágnak, láncsal kötöznek, lábbal taposnak. Az eddig hideg és mozdulatlan talaj azonban rengeni kezdett; csaknem izzik a forróságtól; göresösödik és eddig még nem látott harcosokat lövel ki magából. Fiatalok. Boeskor van a lábukon, vörös csillag a homlokukon.

A harc kemény, tele mozgással, vereséggel és győzelemmel. S a kicsinyek győzedelmeskedtek. Az öreg megfiatalodott, szárnyai megnöttek és csapkodni kezdenek. Szelet árasztanak, amely hajtja a kis harcosokat, mint az északi szél a száraz falevelet; felkapja és az óriásokra, a farkasokra és a kutyákra dobja őket: bőrthasító, csonttörő nehéz kővé változtatja mindegyiküket. A föld pedig új harcosokat okád magából, egyre többet, egyre nagyobbakat, erősebbeket és támadóbbakat.

A csatát megnyerték. A kisebbek húzzák az óriások hulláit, a döglött farkasokat és kutyákat; mint harcosok jönnek ki, mint munkások térnek vissza, az „öreg” pedig vezeti őket, bányászszámmal a kezében.

Nemsokára feléled az egész alvilág.

Gereblyék káparása. Kapák és lapátok csörgése. Kalapácsok kalapálása.

A barlang boltozata meghasad; a talaj felemelkedett; a nap behatolt.

Új élet és új munka forr és virágzik.

Eltűnt a múlt minden kísértete, minden árnya.

Az alvilágban minden kiegyenlítődött; az emberek hasonlítaniak egymásra, mint hangya a hangyára; egyforma akarattal dolgoznak, ugyanazt az ételt eszik, egyazon napon melegszenek. Az új nap pedig mindent elárasztott! Megrepedt és szétszóródott a hegyek kérge: az alvilág a felszínre hatolt, magasra emelkedett, még fenségesebb hegyeket, még üdébb szorosokat alkotott, amelyekben tiszta folyók folynak, melyek nem választanak el, hanem összekötnek gázlókkal, hajókkal és hidakkal.

Mindenünnen a bajtársiasság, az együttes munka és egymás megsegítése árad.

Béke uralkodik az emberek és a tárgyak között.

— Elhoztál a végéig, az utolsó határig, mondom az „Öregnek“.

— Nem, — feleli ő. Kövess!

VIII

Hová vezet?

Az igazi Boszniát felfedeztük, a jelen határát átléptük.

A héj lepattogzott; napfényen van a mag; zöldbe öltözött a kéklő ég alatt; a tüskés bokrok látká váltak melyek itt virágzanak, ott gyümölcsöt hoznak. Örökké tavasz van. Eltűntek a városok, a falvak, a szétszóró kunyhók és pajták; nem látsz egyebet, mint sátrakat a jöszággal teli legelőkön, a folyó mentén, ahol gyerekek hancúroznak, asszonyok mosnak, férfiak halásznak. Szövetkezetek ezek: az emberek önként társulnak és elválnak egyik vidékről a másikra költöznek, egyedül szívük óhaját, elhez vagy ahhoz való hajlamukat követve. S a munka urai ők; csak annyit kíválnak, amennyi létfenntartásukhoz szükséges. Mindentől és mindenkitől való függetlenség, egyedül a természettel való kapcsolat. A test és a lélek tisztasága. Az állatokhoz való viszony is mássá lett: amennyit adsz, annyit kapsz is.

— Milyen világ ez? — kérdem az „Öreget“.

— Az Utópia Világa — feleli.

— Megvalósíthatatlan álom.

— Minden, amit álmodni lehet, meg is valósítható. Az álom a tett előfutárja. Nem a semmiből és nem a semmiért jön létre.

— De az ember...

— Nem rosszabb az állatnál. Nyitva áll előtte minden út a Jóhoz. Csupán egy hiányzik neki: hit önmagában, bizalom saját erejében. A Félelem áldozata.

— Milyen félelem?

— A mérhetetlen és fenséges Természet érthetetlen erőitől való ősrégi félelemé.

— S hogyan keletkezett, mikor szűnik meg ez a félelem?

— Akkor keletkezett, amidőn az ember kezdett magára maradni, kiszakadni a Természet öléből, abban az ostoba hitben, hogy majd uralmába veszi, hogy hatalmába keríti összes roppant erőit; s el fog tűnni akkor, ha majd az ember ismét megadja magát ezeknek az erőknek s hagyni fogja, hogy azok hassanak őrá, rejtve, gyengéden, erőszak nélkül, olyan mértékben és olymódon, ahogy azt egyedül a Természet tudja.

— Lemondás! Visszatérés! Belemérülés a messzi multba!

— Semmiben sincs Visszatérés a Multba. Az csak látszólagos. Mi és ki tudja, hogy örök mozgásában csak előre halad, hogy nem mehet ismét visszafelé. A mult nem vár ránk, hogy visszatérjünk hozzá; ami jó és életrevaló volt benne, az velünk menetel előre, szakadatlanul gazdagodik és új váratlan csodákat teremti.

— Igen. De úgyszólván mindig harc és szenvedés árán. S akkor?

— Bátran vállalni a harcot. Megáldani a szenvedést!

Igy kiáltott s én ebben a pillanatban láttam őt utolsó változatában.

Ragyogott a fiatalságtól. Erős, jó, szép volt.

S én felkiáltottam:

— Most tudom, ki vagy. Te vagy e föld Génusza!

Mivel nőtt, csapkodva egyre nagyobb szárnyaival, kinyújtottam felé a kezem, szerettem volna elérni.

Valaki azonban megfogta a kezem, felébresztett.

Egy szobáskában, valami fekhelyen találtam magam.

Élőttem állt a zászlóaljunk orvosnöje; az ütőeremet tapogatta, mosolyogva nézett rám és így szól:

— No, Názor bajtárs, hogy vagy?

Ezt feleltem:

— Mint az az ember, aki megjárta a Poklot és a Tisztítótüzet, s megállították a Mennyrország kapujában.

Krusevó a Piván,

1943. IV. 10.

Gvozden András fordítása

KUBIKUSOK A PANCSEVŐI RÉTEN

Irtta: Kálmán Tamás

Régi képek. Amikor még rabszolgák, nyögtek a pancsevői réten. És nem tudtak róluk. Senki sem tudta mit művelnek. Micsoda föld-darabot adtak a népnek. Megművelhető földet. Csak a »Batignol«¹⁾ urai, akik a milliókat zsebrevágták. Én is ott voltam akkor. Akkor nem volt földem. Most van.

Fogás!

Végig harsog az istállóálláson a kiáltás. Fogás!

Itt-ott már zörögnek a kordék a fagyón. Egyes kordésgazdák, kóránkelők vagy a munkások, a rakodók is úgy akariák, hogy hosszabb legyen a nap, több legyen a kubik mérésakor. Több a pénz, több marad meg belőle. Mert a pénzt, a pénzt haza kell küldeni, várja otthon az aszszony, meg a gyerekek a topolyai Linda-faluban és a zentai Kertekben. De maradjon is, mert itt van a kantin, a kantinba is kell valamennyi és vasárnaponként ha bemennek vásárolni Pancsevőra, vagy át Beográdba, hát ott is meg kell mutatni, hadd tudják, ha földbevált kunyhóban is lakik, ki az a bácskai kubikos.

Fogás! Emberek! Fogás! — kiáltja Számadó Mihály, a kordésgazda. Már a Bognár Péter kordéi nyikorognak. Dübörög a föld Bognár lovai-

1) »Batignol« francia építészeti vállalet.

nak lába, alatt. Munkáslovak! Bírják a kordét. Keresnek is az emberek. Igaz az egész soron, az egész munkán a koránkezőkre rámondják, hogy: — Korán kel, mint Bognár Péter napja!

Korán. Válogatott emberek. Mind Topolya, Zenta, Kanizsa, Becse szülötte, de van néhány bánáti is. Az öreg Gergő, a vén Gergő, aki ötvenegynéhány évével végigdolgozta a Dunát, Tiszát, fejelte a töltést Temeskubinban, még a világháború előtt, dolgozott Komáromban és iz-zadta a pesti vasúti töltések homokját. A régi jó világban!... Amiből csak öreg, agyonkínzott bőrét menthette át. Jó világban. Amikor csendőrp arancsolt a munkán. Most is emlékszik ott volt a csendőrállomáson az iroda mellett. Ott. Jó világ volt. Ott volt amikor egyik munkástársát szétzúzta a vonat Pesterzsébetnél és a mérnök elásatta, mint a kutyát, ráfogta, hogy részeg volt és sirathatta a család két hét mulva, amikor elakadt a pénz... Gondolta az asszony, nem volt mérés és várt a tiszamenti vertfalú, dohányszagú házban türelemmel. Máskor is volt ez így. De bizony most hiába várt. De megírták. Voltak földiek. Hát megtudta. Eltemették. — Így meséli a vén Gergő, a becskerekai kubikos. Még az apámat is ismerte. Régi ismeretség. Még Temeskubinból.

Az öreg mellé húzódok. Régi ismeretség. Én és az apám: egy. Vele akarok dologzni. Én! Kezelő... ő, öreg, virtiklis kubikos.

A Kosava söpri a porzó havat. Jajgat a kordé kerekei között. Ijesztő süvöltésébe belenyög a föld. A föld sokmillió rabja. Éhes lerongyolódott dolgozója.

Harsog az ásó a fagyos földben. A csákányok dühösen csikorognak a kérges, aszott kubikos kezekben. Tépik a fagyot. Kell a pénz!

Kezdi az ember, izzad. Vízet kíván. A Dunából hozzák. Jég alól. Hideg. Megszokta már a kubikos. Ha kell hideg, ha kell meleg is jó. Vágó Péter nyáron ködmönben dolgozik, télen meg ingben. Semmi. Kubikos. Ki tudja miért teszi. Itt minden más, mint odahaza. Itt furcsa emberek vannak. Furcsa törvények és szokások.

Baráberélet.

— Furcsa emberek, — mondja Vágó Péter. — Kanizsán nem úgy beszélnek.

— Ezek, — néhány, annyi féle a nyelvük. Még a gombócot is gölödinynek hívják.

Furcsa emberek.

Szergej Szibériát is ismerte. Antonio valahol a kék Adriáról jött. Jöttek mindenfelől a hazátlanok. Furcsa emberek.

Különös zaj.

Koromsötétség. Az éj alján lámpák villognak. Beograd. A másik oldalon az erdő felett halvány fénycsík látszik — Pancsevő.

Beogradtól jobbra is lámpák vöröslenek. De ott már kevesebb. Zimony lehet...

A vonalon zörögnek a kordék.

— Hóvíz! Hátra! A lóhajtók kiáltásai sikonganak a fagyos téli éjszakában. Éjszaka!

Öt óra lehetett reggel.

A lóhajtók.

Gyerekek. Fiatal gyerekek. Lányok. Gyereklányok. Sokaknak az apja is itt van. Az apjával egy kunyhóban alszik. Egy rongyból szőtt pokróc alatt bújnak össze éjszakára. Melegítik egymást.

— Ásósok!

Az egyik lóhajtó kiáltása hallatszik a töltés felől.

Megismerik. A második bandáé. A Boros, Fercsi hangja.

A sötétben két ember válik el a gödörtől és rohan a töltés felé, végig a gerendán, el-el bukva a kordé által bevágott és kővé fagyott sárkupaokban.

A ló nyög a kordé rudjai között. Leszorítva. A kordé kerekai az égnekek merednek. Lefordult.

Virrad.

— Burek! Vruks burek!

— Rakija! Pálinka! Meleg pálinka!

A hajnalban elfogyasztott reggelire már megy ez is. Végig a soron.

Jó üzlet. Éhes barátok. És szomszédok.

Éhezi az életet és szomszédhozza az emberi, Emberi sorsot.

Fogy a pénz.

— Nem baj!

— Holnap mérés, — mondja Vágó Péter — és akkor az öreg Jézusnak se dolgozok három napig. Nem! Nem én! Dolgoztam eleget. Nem volt elég. Többet akartak. Még többet. A mesterem. Ott. Kanizsán.

A keserűség kibuggyant belőle.

— Kanizsán!

Eszébe jutott szülőföldje, ahol nem maradhatott, mert megütötte... Megütötte mesterét. Nem akar fizetni. De dolgoztatni azt igen. Azt tudott. Most itt van. Ő, Vágó Péter.

Barátok!

— Nem vagy egyedül! — mondja a vén Gergő — Sokan vagytok. És mindig többen lesztek. Nézd a Bandit, a topolyait, ő is borbély. Beteg. Menne haza, de nem lehet.

És mesél az öreg.

— Dolgozott velem sok Vágó Péter. — Nagyon sok. Aki megmerte mondani. Oda mert vágni az asztalra. Oda. Eléjük!

Összehúzza szemöldökét Vágó Péter, duzzadt szempárjára könny csordult ki. Hej, de más volt valamikor. Ott Kanizsán, amikor ilyen téli időben a kemence mellett a padkán melegedett és várta a málét, amit az anyja sütött a kemencében.

— Más volt akkor Péter! Te gyerek voltál, de az apád, az apád nyögte akkor így a fagyot téli időben. Nem változott a világ. Csak az urak változtak. Ujak jöttek, akik még éhesek. Ugy ám Péter, én sokat láttam, — mondja a vén Gergő.

— Hej ha még egyszer...!

Csikorgott foga a dühtől és öklét az égre emelte:

— Hej csak még egyszer!

— Eljön az is, Péter! — felelte neki a vén Gergő. — Sokat láttam én. Fordul a világ sora. Nem lesz mindig csendő a vonalon. Nem.

Mert a vonalon az is van. Csendőrállomás. Az iroda közelében.

Nem messze vannak a falak. Ott van a csendő. Sok csendő. Itt kinn a vonalon, a munkán is.

De nem azért, hogy a kubikosok ne bántsák egymást. Nem azért, hogy a szigetről, az erdőből ne lopják a fát, a száraz faágakat, ledőlő fatörzseket, a gallyakat. Nem azért, hogy éjszakánként ne »háborítsák a csendet« és hagyják aludni az urakat ott odaát a palotákban. Nem. Nem is kintinok közelében vannak. És nem is bántják egymást a kubikosok,

Egy asztalnál búsul esténként a kintinban Avdo poharai mellett, a bácskai magyar kubikos a likai kubikossal. Nem is értik egymás nyelvét, de megértik egymás gondolatát. Hej, most otthon.... Otthon. De az iroda, az iroda nem akar fizetni többet.

Kérni? Mért vannak a csendőrök? Mért van a csendőrállomás az iroda közelében?

Hogy csend legyen a vonalon. Csend.

Hogy a Batignol párisi urainak és a beográdi cimborának több jusson.

Tőlük a kubikosok megölhetik egymást. Megfagyhatnak. De nem ölik meg egymást. Ezek nem. Ezek emberek. Egyfőrmák.

— Ott fent, odaát!

Int a vén Gergő a fehérlő beográdi épületek felé.

— Hajh, azok ott! De nem lehet. A csendőrök! Még a Bognár Péter kuttyáját, a Zsandárt is meglőtték, mert valahol túl a vonalon, az iroda közelében, felvonított a fehér partok felé!

Este van, sötét.

— Kifogni!

Most nem Bognár Péter és emberei az elsők. Nem. Most ők az utolsók. Kell a kubik. Kell a pénz. Az asszony, gyerekek....

Nagy Mihály az egyik kocsis már kitárta az deszkaistálló ajtaját. Tele a jászol. Jöhetnek a lovak.

Nagy Mihály nótázik is csendben. Nótázik, de csendes ember. Őt is megértem, mint azt a vén Gergőt.

Más a hangja, más a gondolata, mint azoknak ott a kintinban. Nem jár éjszakánként az istállóban gyertyatáncot. Nem. Nem iszik ő se, a vén Gergő se. De vannak még többen is ilyenek. Őket is megértem.

Csend van a vonalon. Itt-ott nótát kap el a Kosava s feszegeti az iszapkockákkal lerakott kátránypapír istállók tetejét. Be akar menni. Látni akarja, mit művel a kubikos nép. De nem engedik be.

A Kosava! Kegyetlen, hideg és rossz, mint az emberek. És kíváncsi. Mert ezek az emberek furcsák, furcsa szokásaik vannak. És furcsákat beszélnek ilyenkor esténként a földbevált kunyhókban és a jászlak alatt.

De nem engedik be. A földbevált kunyhókba még úgy se. Ott már csak a rakodók laknak, a kubikosok. A munkások. A kordésgazdák, azok még deszkából állítanak össze szobát az istálló végében. Még ablak is van rajta. Némelyike azoknak még itt is kis-király. Amelyik megszedte magát. Sok még rakodó volt néhány évvel ezelőtt. De most más-képpen beszél. Most fennhordja az orrát. Elfeledte, hogy ő is....

A földbevált kunyhók. Be vannak földelve. Csak egy kis ajtó a végén. De az is kívül-belül befonva sással, meg náddal. Még pokrócot is akasztanak rá. Azt csapdossa most a szél. Tépi dühösen. Be szeretne memi.

En utat találok. Nekem szabad az út. Gyorsan csukom be magam utat az ajtót, mert a szél is beront velem együtt.

Ebben a kunyhóban topolyaiak vannak, hatan. Földből van egy padka a belső végében. Ott alusznak egymás mellett. Mind. Az ajtó mellett sásból van tapasztva a tűzhely, amelyen fő a vacsora. Lépcső is van. Rőzsével van körülfonva.

Gyertyaláng táncol a prices fölött. Hajlong jobbra-balra, mint Kocsis Ferkó, amikor a gyertyatáncot járta harmonikaszó mellett és a föld-

be sorba lerakott és meggyújtott gyertyákat kerülgette. Volt vagy négy tucat. Még a lovak is megálltak akkor az evésben és nézték a különös táncot, az embert. A Kocsis Ferkót, aki azelőtt egy órával adott nekik enni. Azóta megváltozott. Hogy mi történt vele? Avdo is csodálkozott, amikor a kantinban az összes gyertyát megvette.

A Kocsis Ferkó!

Talán Zentát siratta. A kertekben összetöpörödött viskót, vagy az ingyentelepen hagyott sárkunyhót.

Ki tudja? Most ő is itt van.

Furcsa emberek!

Táncol a gyertya. Majdnem elaludt, amikor beléptem. A szél nekirohant. De talán nem is attól. Nem! Takarni akart valamit. Mert félni kellett. Igen félni.

Könyveket, füzeteket láttam a priccsen. Három betűből állt a címe. Három. Már ismertem őket.

Az egyik olvasott a többi hallgatta.

Újból felgyult a gyertya. Még élesebben világított, hogy lássam én is. A könyveket. Igen, hogy lássam, mert a gyertya is észrevette, hogy az emberek nyugodtan maradtak. Nem kellett félni. Az öreg a vén Gergővel dolgozott együtt. Az apám is. Huszonöt évvel ezelőtt, Temeskubinban. Egy vér. Egy gondolat. Egyformán kérges a tenyerünk. Igen Egyformán.

Az egyik olvasott, a többi hallgatta. Ők nem mentek gyertyatáncot járni. Nem. Várta a család a pénzt. És hazamentek, ha nagy hó esett, ha nem lehetett dolgozni. Akkor is enni kellett; málét, a gyerekeknek. Itt meg kubikos-szármát ettek: hajába főtt krumplit.

Az egyik olvasott, a többi hallgatta. Jött Nagy Mihály is. Ő is topolyai.

Hallgatták.

Gondolkoztam. Már olvastam. Ismertem őket.

Mit ártanak ezek a könyvek, hogy itt, félni takarni kell őket. Mit ártanak? Nem mondják, nem írják, hogy ki kell rabolni az irodát, le kell öldösní a mérnököket. Nem. Csak nagyobb darab kenyeret akarnak ezeknek; meleg ruhát a gyerekeknek, ilyenkor télen, otthon. Otthont. Meleg otthont. Ahol málét ehetnek.

Hogy emberek vagyunk, mint a mérnök is, a csendőr is. A főmérnök is. Ők is olyanok mint mi. Olyanok.

Még az erdész is odaát a szigeten. Aki szintén puskával csavarog errefelé.

Csak ők ezt nem tudják. Nem tudják. Vagy nem is akarják. Őket megfizették vagy úgy nevelték.

De mi nem vagyunk olyanok mint ők.

A könyvek. Mit ártanak? Azt írják, hogy ők is olyanok mint mi. De ők azt mondják: mi nem vagyunk olyanok mint ők.

Nagyobb darab kenyeret! Emberséget az embereknek!

De nem!

Nem adtak. A könyv kellett! Elvitték! Elvitték a könyveket!

Rókust és Ottmárt is!

VILLAMOSÍTÁS, IPAROSÍTÁS ÁLLAMOSÍTÁS

Irta: Steinfeld Sándor

Európa főlzabadított országai között Jugoszlávia a gazdasági és állami élet szempontjából egyedülálló fejlődést mutat. Ezt nem szükséges külön bizonyítani. Elég ha rámutatunk a pénzhigítás, a feketepiac és a többi háború utáni idők ismert velejáróinak teljes hiányára. Az ujjáépítés ilyen lendülete a Szovjet Szövetséget kivéve, sehol se tapasztalható.

Külön sokan tették fel a kérdést, hogyan lehetséges, mindez, amikor tudvalevő, hogy Jugoszlávia a háború előtt sem volt fejlett ipari állam a négy évig tartó háború, pedig nagyjából földulta azt is, ami volt. Az óriási emberanyagvesztesség, az amúgy is gyöngye, ipari káddert még jobban megritkította. A feleletet pusztán közgazdasági téren nem is találhatjuk meg. Mert gazdasági tényezőkkel nem magyarázhatjuk meg mindazon változásokat, amelyek hazánk életében dolgozóink felfogásában és munkamódszereiben végbementek.

Egy ország berendezkedését végeredményben az szabja meg, hogy az államhatalom — a törvényhozó és végrehajtó hatalom — kinek a kezében van. Jugoszlávia nem csak a nevében népköztársaság — népi állam — hanem a valóságban is az. Hazánk dolgozó népe minden tekintetben a kezében tartja a hatalmat.

Amikor eldőrdült az első partizán puska, akik hadbaszálltak a szászoros túlerővel rendelkező megszállók és a hazai árulók ellen, tudták, hogy a harc nem végződhetik az ország köznapi értelemben vett megtisztításával az idegen betolakodóktól. Tudták, hogy Jugoszlávia a forradalom útjára lépett, amelynek célja a népi állam megalkotásán keresztül a szocializmus. És ez a tudat tette lehetővé mindazon világraszóló sikereket, hősiességet és bátorságot, amely a népfelszabadító harcot jellemezte. Másrészt tisztában voltak ezzel a hatalom akkori birtokosai is, akik éppen ezért, a megszállókhoz kötötték sorsukat. A harc a nép győzelmével fejeződött be és Jugoszlávia államépülete megalkotásának kezdetétől fogva az említett irányt tartotta célként szemelőtt.

A népi állam azt jelenti, hogy a hatalom a nép kezében van, hogy az államosított intézmények a nép érdekét szolgálják. Tökés országokban az államhatalom a társadalom egy maroknyi csoportját szolgálja és az összes intézkedések ezek érdekeit védik. A tökés országokban végbemenő államosítás csak a gazdasági berendezés átszervezését jelentik, de alapvető lényegében nem hoznak semmi változást. Legfeljebb annyit, hogy a nagyszámú tökések helyét néhány óriás foglalja el. Azonban végeredményben a tökés osztály — a kizsákmányolók — maradnak uralmon.

A tökés országok termelésének a háború után szükségessé vált ujjáépítése mindenütt a dolgozók rovására történt és történik. A nehézségeket ők viselik és sorsuk csak rosszabbodik. Az előnyöket, a hasznot az uralmon levők vágják zsebre. A kifosztott és lerongyolódott országokban ennek a folyamatnak a pénzhigítás egyik legjellemzőbb formája. Azokban az államokban pedig, ahol a nép vette ténylegesen kezébe a hatalmat, ez a folyamat — az ujjáépítés — a nép érdekében történik és azt a dolgozó tömegek életszínvonalának emelkedése kíséri.

A szocializmus fölépítése csakis a tervszerű gazdálkodás megteremtésével érhető el. A szocialista termelés mindig tervszerű termelés. Az a tény, hogy a gyárak, bányák, nagykereskedelem, nagyipar, tökések

kezésben van — nemcsak megnehezíti, hanem lehetetlenné teszi a tervszerű termelést. A tőkésék érdeke az egyéni meggazdagodás. Ez pedig mindig a társadalom dolgozó rétegeinek rovására történik. A tőkés termelés mai fokán ellentétben áll az ország, a nemzet érdekeivel. A tőkés érvényesülés a közösség érdekeivel. Ennek legszebb példáját az Északamerikai Egyesült Államok háborús gazdálkodása mutatja.

Hazánk népei előtt a fegyveres győzelem kivívása után az a feladat állott, hogy a kivívott hatalmat gazdaságilag is alátámasszák. Mert tudvalevő, hogy politikai hatalom gazdasági alap nélkül nem állhat fenn, vagy csak névleges, ahogyan ezt a mai Anglia mutatja. Ez azt jelentette, hogy a magánkézben lévő nagyüzemeket az államnak kellett átvenni, illetőleg állami ellenőrzés alá helyezni a termelést.

Ennek a folyamatnak első szakaszát a volt fasiszta birtokban levő üzemek állami tulajdonba való vétele jelentette. Az ily módon kialakult, úgynevezett állami szektor segítségével teremtettük meg azt, ami van.

Az állami szektor működése bebizonyította hogy a dolgozó nép — a munkásosztály — képes az üzemeket vezetni. Másrészt bebizonyította, hogy az állami szektor fejlődése és fönnállása a további haladás fontos előfeltételeit teremti meg. Ezt úgy éri el, hogy a maga kezdetleges, de egyre szélesebb alapokra kerülő tervszerűségében emeli az ország gazdasági erejét és a dolgozó nép életszínvonalát. Ezzel politikailag megerősíti az államhatalmat. Végül nyilvánvalóvá vált, hogy egyedül az állami és a szövetkezeti szektor képes arra a versenyképességre, amely ma hazánk gazdasági életét jellemzi. De megmutatta azt is, hogy a magánszektor akadályai a további fejlődésnek.

Ilyen körülmények között ellentét alakult ki hazánk társadalmi berendezése és gazdaságának szervezeti formái és jellege között. A népi, állam fennállása és fejlődése összeférhetetlen a termelőeszközök tőkés magántulajdonával. Termelésünk egyre tervszerűbbé vált, ha még nem is teljesen pontos adatokkal. És egyre mélyebben vert gyökeret közgazdaságunkban. Ennek további fejlődését a nagyüzemek magántulajdonra akadályozta. Hogy a társadalom berendezését és a közgazdaságot egy nevezőre hozzuk a termelés szervezeti formáit át kellett alakítani. És ezért nem volt meglepetés az államosítási törvény, amely kimondja az összes országos jelentőségű üzemek államosítását a tulajdonosok kárta-
lanítása mellett.

De az államosításra szükség volt más okok miatt is. Jugoszlávia, mint már említettük a háború előtt meglehetősen korlátozott iparral rendelkezett. A nagyüzemek tulnyomó része külföldi tőke kezében volt. A külföldi tőke csupán arra szorítkozott, hogy minél nagyobb hasznot szajtoljon ki az ország természeti kincseiből és emberanyagából. A kizsákmányolás a lehető legkezdetlegesebb, tehát legvéresebb módon ment végbe. De ugyanez a tőke akadályozta az ország ipari fejlődését és kényszerítet minket arra, hogy külföldön vásároljuk be mindazon gépeket, amelyeknek nyersanyagát nálunk termelték.

Az ipari fellendülés, az ország emelkedésének az alapja: nagyüzemek létesítése és villamosítás. Ez a két cél a háború előtti viszonyok között elérhetetlen volt. Nem állott érdekében azoknak, akik Jugoszláviára csakis mint profit hajtó felvevő piacra tekintettek. Ennek eredménye volt azután a meglevő ipar szerkezeti fölépítése, amelyben a könnyűipar — szövő, élelmiszer stb. — foglalta el a legnagyobb részt.

További előrehaladásunk az adott alapokon nem volt lehetséges.

A meglevő üzemeket korszerűsíteniünk kell és új nagy nehézipart kell építeniünk. Az ország villamosítása, amelyre minden lehetőség megvan, ennek a feladatnak a másik oldalát képezi. A kettő egymást kiegészíti.

szíti és annak megoldása óriási erők mozgósítását teszi szükségessé. Ennek a feladatnak végrehajtását a magánkézben levő üzemek és azok politikája gátoja. Az államosítás ezeket a szervezeti akadályokat kiküszöböli.

Az államosítás törvényes keretek között megy végbe. Erre lehetőséget ad az alkotmány, amely az ország gazdasági erőinek szabályos kihasználása céljából előrelátta és lefektette a közgazdaság állami vezetésének elvét és a magánkézben levő üzemek kisajátítását, ha ezt az állam érdekeit megkövetelik.

Föltehetjük a kérdést, miért történt ez csak most, miért vártunk erre majdnem két évig, miért nem hajtottuk ezt végre a kezdetben?

Az állami szektor kezdetben még nem volt elég erős sem anyagi erejében, sem szellemben, azaz a dolgozó tömegek még nem tekintették az államosított üzemeket magukénak és nem honosodott meg ezekben az üzemekben az a légkör, amit ma tapasztalhatunk. A fejlődés folyamán az állami üzemek gazdaságunk döntő tényezőivé váltak, másrészt dolgozóink azokat ma már saját tulajdonuknak tekintik. Ha mi az államosítást mai méreteiben a kezdetben hajtjuk végre, gazdasági életünk károsodik és ez a népuralomra politikai veszteséggel járt volna. Így azonban az állami szektor erősödésével társadalmunk politikailag és gazdaságilag megszilárdult. Ez lehetővé tette, hogy megtegyük a következő lépést: a még magánkézben levő üzemek tökéletes kisajátítását. Az államosítás most már nem jár és nem is járhat semmiféle zavarral. Meglevő kádereink munkája ezáltal csak új lendületet nyer.

A törvény végrehajtása által hazánk népei és dolgozói sorsuk teljes jogú kormányzóivá váltak. Azokká lettek társadalmilag, mert az állam tulajdonává vált termelőeszközök őket segítik, mert ez az állam a dolgozók állama. Minden, ami az állam javát szolgálja közvetve a dolgozóknak hajt hasznát. De azokká lesznek nemzetileg is, mert ez az állam az ország összes nemzetének közös tulajdona és az állam gazdasági erősödése kihat a nemzeti fejlődésre is. Ezt a tényt kell szem előtt tartanunk, ha az államosítás politikai tényét tárgyaljuk.

Egyé külön le kell szögeznünk. Az államosítás nem terjed ki a kisüzemekre. Ezáltal kiküszöböljük azt, hogy a dolgozó kisember — dolgozó magántulajdonos — érdekei bármilyen csorbát is szenvedjenek. Ezeket a multban a nagytőke leigázta és kizsákmányolása tárgyává tette. Közgazdaságunk — a kisember — érdekeit is szolgálja és a népi állam segítségét biztosítja nekik. Jugoszlávia a munkások, parasztok, népi értelmiség és a dolgozó kisemberek hazája. Most már nemcsak politikailag, hanem gazdaságilag is teljesen az.

A tervbevett iparosítás és villamosítás bőséget teremt hazánkban, mert felszabadítja az összes szunnyadó termelő erőket és azokat a nép szolgálatába állítja. Az államosítás pedig állami függetlenségünk gazdasági megalapozását jelenti. Azt, hogy soha többet sem idegen, sem hazai tőkés nem zsákmányolhat ki senkit és nem akadályozhatja társadalmunk fejlődését. Gazdasági függetlenségünk lehetővé teszi, hogy az ipar fejlődését hazánk és népeink érdekeinek megfelelő vonalra állítsuk.

Hazánk politikailag megérett a szocializmusba vezető utra. Gazdasági téren meggyőztünk ezt az utat minden szervezeti és formai akadálytól. Dolgozó társadalmunk politikai érettsége, hazaszeretete és munkalendülete biztosíték arra, hogy az előttünk álló nehézségeket legyőzzük, mert az előttünk álló cél lelkesítő hatása minden áldozatra képesé teszi hazánk népeit.

VILÁGSZEMLE

Irta: Sulhof József

Jugoszlávia minden tekintetben céltudatosan halad a demokratizálás és fejlődés útján és ebben nem tudják sem meggátolni, sem megzavarni a fasizmust egykor hatalomra segítő erők, amelyek most újból azon fáradoznak, hogy a reakció uralmát visszaállítsák. Az utolsó hat héten Jugoszlávia újabb évjártok leszerelését rendezte el. A Köztársaság napjának megünneplésével egybeeszte a demokratikus fejlődés fontos intézkedéseit. A nagy Októberi forradalom évfordulóján, november 7-én felavatta az európai újjáépítés önkéntes munkájának legnagyobb teljesítményét, az Ifjúsági Vasútvonalat Hazánk a nemzetközi fórumok előtt egyre nagyobb megbecsülést vív ki békés építő munkájával. A Beogradban megtartott szláv kongresszus keretében a szláv népek nagy összefogása jött létre annak biztosítására, hogy — mint Titó marsall mondta — soha többé meg ne ismétlődhessék az a tragédia, amely a második világháborúban érte a szláv népeket és a világ minden szabadságszerető népét.

Mialatt Jugoszlávia a Balkánon fáradozik a biztonság és nyugalom megteremtésén, a Szovjet Szövetség világviszonylatban teszi ugyanezt és erre irányult minden fáradozása, különösen az Egyesült Nemzetek newyorki nagygyűlésén. A sokféle szerteágazó bizottsági munkákban a Szovjetunió mindvégig megtartotta kezdeményező szerepét és a nagygyűlés két legfontosabb indítványa a szovjet delegáció műve. Az egyik indítvány az általános leszerelés végrehajtását, továbbá az atomerők katonai felhasználását és minden tömegvilkosságra alkalmas fegyvernem használatának megtiltását célozza. A másik indítvány közelebbi célt igyekszik megvalósítani. Nevezetesen azt: adjanak számot az Egyesült Nemzetek a nem-ellenséges államokban állomásozó megszálló csapatokról. A beteriesztett indoklás szerint ennek az utóbbinak is igen nagy jelentősége van, mert ma, másfél évvel a háború befejezése után, még mindig állomásoznak szövetséges csapatok, szövetséges országok területén és ezzel politikai és gazdasági nyomást gyakorolnak a megszállt országok népére. Az eljárás súlyos következményei különösen megmutatkoznak Görögországban, Palesztinában és Egyiptomban, a Távolkeleten pedig Kínában. Minden országban forrongást, Görögországban és Kínában polgárháborút támaszt az a körülmény, hogy a fegyveres támogatásban részesülő fasizta kormányzatok erőszakkal nyomják el a nép szabadságtörekvéseit. Ezek a megszállások kétségtelenül összefüggésben állanak az angol és amerikai imperialista világuralmi törekvésekkel. Ezzel magyarázható, hogy a szovjet delegációnak következetes, erélyes harcot kellett vívnia a bizottságban indítványának érvényesítéséért. Az angol és amerikai, valamint a többiek függő államok delegátusai ugyanis nem mertek nyíltan szembehelyezkedni az ellenőrzéssel, hanem úgy akarták kijátszani azt, hogy módosító indítványokkal elverték az erejét. A kiegészítő indítványok értelmében a szövetséges területeken állomásozó csapatokon kívül be kell jelenteni a volt ellenséges területeken álló csapatok adatait, sőt az otthon fegyverben tartott csapatok létszámát is, amekül azonban, hogy — mint a szovjet delegáció kívánta — a csapatok felszereléséről felvilágosítást nyújtanának. Mindez olyan körülménnyé teszi az ellenőrzést, hogy arról a gyors eljárásról, amire a szovjet javaslat törekedett, több szó sem lehet. Az angolszászoknak nyilván időnyerés volt a célja és ezt a bizottságban szavazógépezetük révén értékék.

Az általános leszerelés szintén olyan kérdés, amivel nem mertek nyíltan szembehelyezkedni a fegyvergyárak ügynökei: az angolszász delegátusok. A javaslatnak éppen az a legnagyobb jelentősége pillanatnyilag, hogy nyílt színvalásra kényszerítette az angolszászokat. Moleotov azzal fegyverezte le végkép

a megkísérrelhető ellenállást, hogy felajánlotta, ne a szovjet javaslatot, hanem az amerikai leszerelési indítványt vegyék tárgyalási alapul és a szovjet delegáció csupán kiegészítő javaslatokat terjesztett elő. Az angol és amerikai delegációk számára ezzel lehetetlenné vált, hogy az általános leszerelés ellen állást foglaljanak, vagy bármit is szervezeten cselekedjenek. Ezekről a kísérletekről természetesen így sem mondtak le, de a politikai bizottság végül mégis elhatározta, hogy megkezdik az általános leszerelést, mint a nemzetközi béke és biztonság egyik legfontosabb lépését és záros határidőn belül meg kell tenni a jelentéseket a Biztonsági Tanácsnak, hogy az kidolgozhassa a maga tervezetét.

A demokráciák következetes harca a reakciós erők ellen a két javaslat révén óriási jelentőségű győzelmet aratott, elsősorban azzal, hogy áttörte az angol és amerikai hírszolgálat hazug híresztelésekből és félrevezető cikkekből vagy elhallgatásokból teremtett vasfüggönyét. Az amerikai lapok kénytelenek elismerni, hogy az amerikai közvélemény a szovjet delegációnak a nagygyűlésen tanúsított magatartásán keresztül szerzett először tudomást arról, hogy a Szovjetunió valóban a világ legdemokratikusabb országa és minden eszközzel a béke, biztonság és nyugalom megteremtésén fáradozik, mert tudja, hogy a népek milliói ezután áhítoznak. A reakciós nemzetközi politika élharcosai ennek nyomán nagyon erőlyes figyelmeztetést kaptak. Bevin külpolitikájával szemben az angol munkáspárt képviselőinek soraiban kitört a lázadás és a kormány olyan szorult helyzetbe került, hogy saját munkáspárti képviselőivel szemben csak a konzervatív párt szavazataival tudta biztosítani hatalmának megtartását. A forrongás tovább lappang és magában a munkáspártban egyre nehezebbé válik a kormány helyzete annak a külpolitikának a következtében, amely most már Anglia belpolitikájában is érezteti hatását. Byrnes számára először a november első napjaiban megtartott amerikai választások jelentettek figyelemztetést.

A választások hosszú sorozatát a november 5-én megtartott amerikai kongresszus választások nyitották meg. A választásokon a republikánus párt győzött a demokrata párttal szemben, de a választási részvétel mindössze 44 százalékos volt. Ez azt jelenti, hogy Amerika 90 millió választój közül 50 millió nem akart szavazni, mert jól tudja, hogy a két párt közül egyik olyan, mint a másik: mind a kettő kizárólag a nagytőke, az ipari és pénzmágnások érdekeit képviseli és semmi köze ahhoz a politikához, amelyet az elhunyt elnök, Roosevelt képviselt. Jellemző az amerikai demokráciára az is, hogy a déli államok legtöbbszörében alig adtak le szavazatot. Ezekben az államokban a megváltási díj rendkívül magas és a hatalmas dolgozó tömegek nem tudták megfizetni azt a jogot, — a nép legelőnyösebb jogát — hogy szavazhassanak. Byrnes tehát számokban kimutathatóan nem az amerikai nép széles rétegeit, hanem csak annak kisebbségét képviseli.

Erőlyes figyelmeztetést jelentettek a nyugati ál-demokráciák számára a francia és a kelet-európai választások. Franciaországban az első rendes nemzetgyűlés választásain a Kommunista Párt nagy győzelmet aratott és a nemzetgyűlés legerősebb pártjává vált. A népnek ezt a döntő jelentőségű akarat nyilvánítását egyáltalán nem lehet alkalmasszerűnek tekinteni, mert a november második felében megtartott választásokon, a Köztársasági Tanács direktorainak választásán, a Kommunista Párt ugyanolyan helyzeti előnyhöz jutott és ezután érdemleges tanácskozásokat kezdetett a Szocialista Párttal a munkáspártok szoros együttműködésének megteremtésére. A Szocialista Párt vezetői, Leon Blum és társai megkísérlették megakadályozni az együttműködést, de három és fél ezer szavazattal, mindössze nyolcszáz ellenében, a delegátusok óriási többsége az együttműködés mellett foglalt állást és ennek előre láthatólag rövidesen meglesz az eredménye.

Jugoszláviában is lefolytak a választások. Október 13-a és november 10-e között mind a hat népköztársaság megválasztotta alkotmányozó nemzetgyűlését és a választásokon a Népfront a szavazati részvétel számarányaival tanúsága szerint óriási győzelmet aratott. A szavazásban mindenütt 92 százalékon felülj tömegek vettek részt. Romániában is megtartották a választásokat és habár az angolszász hatalmak az utolsó pillanatig mindent elkövettek a román közvélemény és népakarat befolyásolására, a legelképesztőbb eszközökkel sem tudták megakadályozni a demokratikus blokk: dr. Groza Péter kormányának óriási győelmét. Az ellenzék úgyszólván teljesen megsemmisült, mindössze 32 mandátumhoz jutott. Ha figyelembe vesszük, hogy a demokratikus blokkot támogató romániai Magyar Népi Szövetség egymaga 29 mandátumot szerzett, az ellenzék szerepe teljesen megszűnt. Hasonló eredményekre vezettek a bolgár Nagy Szobranye választásai, ahol a Hazafias Arcvonal győzelme mért döntő csapást a belső reakcióra és súlyos csapást a nemzetközi reakcióra. A választási eredmények alapján dr. Groza Péter kormánya újjáalakult és a kormányban a négy párt: Földművesfront, Kommunista Párt, Szocialista Párt, Tatarescu-féle Szabadelvű Párt négy-négy tárcát kapott. A legfontosabb tárcákat a Kommunista Párt szerezte meg. A bolgár Nagy Szobranye kikiáltotta a köztársaságot és Dimitrov Georgit, a Munkás (Kommunista) Párt vezérét, a Hazafias Arcvonal életrehívóját bízta meg a kormány megalakításával.

Mialatt az Egyesült Nemzetek nagygyűlése tanácskozott és a világban a demokratikus fejlődésnek ilyen fontos eseményei játszódtak le, a Külügyminiszeri Tanács is folytatta munkáját és létrejött a megegyezés, amelynek alapján elkészültek a békeszerződések az öt volt csatlós állammal. A kezdeményező fél mindvégig a szovjet delegáció volt, amely engedékenységet tanúsított, anélkül, hogy a demokrácia elveit feladta volna és szívósságával hasonló engedékenységre kényszerítette az angolszászokat is. Az eredmény azonban még így sem kielégítő Jugoszlávia számára, mert a jugoszláv kormány elfogadhatatlannak tartja az u. n. »francia« határvonalat Jugoszlávia és Olaszország között, továbbá az olasz és a bolgár békeszerződésekben megállapított hadikárpótlási tételeket. Jugoszlávia előre bejelentette, hogy nem ír alá olyan békeszerződést, amelynek feltételeit hozzájárulása nélkül állapították meg és a jugoszláv kormány e tekintetben következetes marad. A békeszerződések aláírását február 10-ére tűzték ki Párisban, de Jugoszlávia a jelenlegi feltételeket nem tartja elfogadhatóknak.

A görögországi polgárháború, amely most kétséget kizáró bizonyítékot szolgáltat arra, hogy a görög királypárti fasiszta rendszer és uralom veszélyt jelent a nemzetközi békére. A polgárháborúban, amelyet a fasiszta terror angol és amerikai támogatással idézett fel, a demokratikus seregek diadalmasan nyomulnak előre az ország minden részében. Caldarisz miniszterelnök kénytelen volt segítséget kérni és hogy az angol és amerikai beavatkozást indokoltá tegye, hazug vádat emelt szomszédai, Jugoszlávia, Bulgária és Albánia ellen, azt állítva, hogy ezen országok területén képezik ki a demokratikus seregek partizánjait. A panaszt végül a Biztonsági Tanács elé terjesztette, amelytől vizsgálat elrendelését kérte. Maga az amerikai sajtó is felháborító üzeneteknek nyilvánítja a görög kormány lépéseit.

A nemzetközi reakció befolyása érvényesül a magyarországi reakció magatartásában is, amely a kormánykoalíció súlyos válságára vezetett. A baloldali pártok a legerélyesebben felléptek a Kisgazdapárttal szemben és követelték a párt megtisztogatását, mert reakciós elemekkel nem lehet a reakció ellen harcolni. A Kisgazdapárti vezetőség megkísérli teljesíteni a követeléseket annál is inkább, mert az egyre növekedő drágaság miatt a munkásság is nagy tömegekben és eréllyel lép fel.

A FALIÚJSÁGOK

Írta: Lukács Gyula

A szuboticaí üzemeket látogatva észrevettem, hogy a fali-újság nem részesül abban a támogatásban, amelyet megérdemel. Dolgozók, akik a termelésben országos viszonylatban is az élen járnak és példát mutatnak, a fali újság szükségét és szépségét nem értették meg olyan módon, amennyire az szükséges lenne. Nem kétséges, hogy ez a hiány részben hanyagságra vezethető vissza, de sokkal inkább oka ennek az, hogy dolgozók a gyakorlati megvalósításra nem kaptak megfelelő útbaigazítást. Így a kellő előkészítés és szakszerű ismeretek hiánya nem is gyümölcsözhet megfelelő eredményt.

A fali-újságok Szubotica-szerte három csoportba oszthatók.

Az első a plakát. A szép plakát mindenestre figyelmet érdemel, hisz a faliújság talán maga is a plakátművészetnek egy különleges fajtája, de a faliújságot mégsem szabad összekeverni a »Lyscform«-reklámmal. Láttam faliújságokat tisztán képekből, fényképekből, karrikatúrákból összeállítva, anélkül, hogy azok csak meg is közelítették volna az üzem életét anélkül, hogy távolról is érintették volna a munkásságot foglalkoztató kérdéseket.

A másik csoport a »viccelap« faliújság. Mintha a faliújságnak nem is lenne más szerepe, hogy megnevettesse az elé tévedt olvasót Tréfák, viccek, újságból kivágott karikatúrák, teljesen személyes eredetű és az üzemmel semmiféle összeköttetésben nem álló élcelődések egyetlen komoly írás nélkül. Nem állítja senki, hogy az üzem nem ad alkalmat humorra. Az egészséges humor csak kedvelté teszi a faliújságot. De ha az egész újság humorra épül, akkor elveszti figyelmeztető és bíráló hivatását.

A harmadik csoport a »látszat« faliújság. A szakszervezet kíváncsának tartja a faliújságot, megadják hát a császárnak, ami a császáré. Iromba nagy iv, rajta husz centiméteres betűkkel: »Zidne novine«. A tér fele rámege a betűkre és címekre, mert természetesen, hogy a cím és dátum mindkét nyelven szerepel. A szerkesztő úgy véli, hogy a két szót: »Zidne novine« nem értik meg a magyarok. Ez rengetek helyet von el a tulajdonképeni tartalomtól. De a tartalom nem is fontos az ilyen »látszat« faliújságnál. Az legfeljebb két-három vérszegény kis cikk egy ver-sike. A faliújság pedig az üzem életének tükre. Az ilyen faliújság minden esetre rossz tükre. Rossz, mert a szuboticaí üzemekben nagyon sok jelenség kívánczik a faliújságokra, de ezt a tükör nem mutatja. Annál inkább a szerkesztőt.

A faliújság az üzem életét kell, hogy adja, de figyelembe kell vennünk, hogy a munkásság az üzemnek egy része és így annak minden problémája helyet kell hogy kapjon a faliújságon. A rend mindennek a lelke és így a faliújság is csak akkor elégítheti ki az üzem igényeit és az idő követeléseit, ha rendszeres. Fontos tehát, hogy tervezése, kidolgozása egy megfelelő ember irányítása alatt álljon. Rendes körülmények között a faliújság kéthetenként jelenik meg. A szerkesztéssel megbízott, aki a szakszervezeti aktíva egy újságolvasó tagja, összegyűjti a kérdéseket, amelyek a szakszervezet és az üzem életének napirendjén szerepelnek.

Hogy szemléltetőbb legyen, kiindulok abból az üzemből, melyben magam is dolgozom, de tudnunk kell, hogy minden üzemnek megvannak a hasonló kérdései.

A kultúrbizottság most szorgalmazza a kultúrmunka átszervezését. Szükséges, hogy a munkások ismerjék a kidolgozott munkatervet. Feljegyezzük. — November 18.-án, 5 évvel ezelőtt, a megszállók bitóján halt mártírhalt az üzem egyik lakatos a Basics Lázár. Adjunk a faliújságon hírt erről és ismertetést az ünnepélyről. — Termelésünk pár százalékot visszaesett. Meg kell mutatni munkásainknak hogy ez hová vezet. — Új kovácműhely épül az üzemben. Ez kéri magát a faliújságra. — Műkedvelőink és énekarunk Szkoplyéba megy vendégszerepelni. Erről okvetlenül írni kell. — Ilyű munkásaink részére új könyveket szerezünk be. Adjuk ezen könyvek jegyzékét. — A Spartacus átalakult vasutas sportklubbá. Ezt is fel kell dolgozni. — Klubbunkban előadás volt a Szovjetunió társadalmi biztosításáról. Ismertetnünk kell ennek az előadásnak tartalmát azokkal is, akik nem voltak jelen. — Műhelyértekezletünk volt. Mutassuk be az eredményét. — Problémák, problémák és problémák. Táblázat a hónap eredményéről a termelés terén, hogy mindenki tudja, hogy állunk a munkatervvel. — Az egyik műhely eltért a kapott rajzoktól. Kinek a bűne? Mi lehet a következménye? stb. — Így egy 60/90 centiméteres lapon foglalkoztatunk 14—16 munkatársat.

Miután már tudjuk, hogy mit dolgozunk fel a következő két héten, megcsináljuk a sorrendet a jelentések fontossága szerint. Kockás papírra, kicsiben felvázoljuk a faliújság tervezetét — tükrét, helyet jelölünk minden cikknek és meghatározzuk a terjedelmét. Egy centiméterbe két géppel írott sor esik, tíz centiméter kézírás nyolc centiméter széles gépelt sort ad.

Ezután következik a cikkek kiadása, feldolgozás végett. Ez sok esetben azon mulik, mennyire bírja a szerkesztő az egyes munkások bizalmát. Mert a tollforgatáshoz nem szokott dolgozó, nem szívesen ír, ha feltételezi, hogy írását hibái miatt kinevetik. Odafordulunk ahhoz, akiről feltételezzük, hogy ismeri a kérdést. A válasz a legtöbb esetben: — Én nem tudom, én ezt még nem csináltam stb. — Hogyan, hát amaz többet tud, mint te? Próbáld meg csak. Sok esetben megadjuk a kezdő mondatot is. És aztán öt-hat nap múlva jönnek a cikkek. Ezekkel odaülünk az írógép mellé, másolunk, módosítunk, csinosítjuk a szöveget, s mindegyik alá odaírjuk írója nevét is. Hogy az ilyen munkának milyen eredménye van, megemlítem: ez év májusa óta a kéthetenként egyszer kiadott faliújságainkba kb. százhatvanan írtak.

Diszítés nélkül a lap nem tetszetős. Tehát diszíténünk kell, hogy hangulatos legyen. Meghatározzuk a színeket, lehetőleg nem ordító ellenében és diszítünk. A mi lapjaink színes papírdiszítést kapnak a következőképpen: felvágjuk a színes papírost fél centiméter széles szalagokra. A szalagokat egymás után aláragasszuk úgy, hogy az egy keskeny keret látszatát adja. A cikkek címeit, tussal rajzoljuk szép betűkkel külön címkékre. A bekeretezett cikkeket felragasszuk a felrajzolt helyre, a lapot tussal írt keretes jelszavakkal látjuk el (legfeljebb kettővel), Csillag, ügyesen felragasztott szakszervezeti jelvény, különböző mozgalmi vagy állami jelképek, mindig a cikkekkel azonos színű keretezésben és kész a faliújság.

Jó, ha az újság mellett, kis postaládikót tartunk a cikkek számára és a ládikón láthatóan feltüntetjük a lapzártá napját.

Egy faliújság elkészítése minden tekintetbe véve a szerkesztőnek kb. 20 órányi munkájába kerül. A szakszervezetnek pedig 35—40 dinárjába. Ezért kapunk egy faliújságot, amely oktat, tudósít, figyelmeztet, bírál, ostromoz. Egy faliújságot, amely 14—16 munkást készítet írásra és mint az

üzem kultúrmunkájának bizonyítéka a munkásság osztályöntudatát is megmutatja.

A szakszervezetek szubotikai helyi bizottsága a szakszervezeti iskola keretén belül, faliújság tanfolyamot is rendez. Üdvös lenne, ha erre a néhányórás tanfolyamra az üzemi bizottságok faliújság szerkesztőjüket is elküldenék.

A PÁNSZLÁVIZMUS ÉS JELENLEGI SZLÁV POLITIKA

Irta: V. Gyityakin

A Szovjetunió ellenfelei az oroszok »pánszlávizmusáról« kiabálnak, arról, hogy a Szovjetunió állítólag »szláv birodalmat« akar alkotni stb. Az ilyen híresztelések mögött rendszerint az a törekvés rejtőzik, hogy elferdítsék a Szovjetunió külpolitikájának és a többi szláv államhoz való viszonyának igazi lényegét.

Mi a pánszlávizmus? Rendszerint ezzel a szóval szokás megjelölni azt a társadalmi mozgalmat, amely valamennyi szláv népnek egyetlen politikai egységbe való egyesítését tűzte ki céljául. A pánszlávizmus rendszerint éppen ebben a formában merült fel a 19. század politikai irodalmában, elsősorban a német politikai irodalomban. Mind maga a kifejezés, mind pedig az a tartalma, melyre előbb rámutattam, német politikusok és a német agresszió ideológusainak keznyomát viseli magán.

A pánszlávizmus eszméi mindig idegenek voltak az orosz néptől, sőt az orosz nép valamennyi haladószellemű képviselője élesen elítélte ezt a politikai koncepciót.

Az orosz forradalmi demokrácia képviselői, elsősorban pedig Lenin és Sztálin munkáikban kifejtették a szláv kérdés forradalmi-demokratikus megoldásának elméleti alapjait.

A szláv országok legderekbabb, leghaladóbb szellemű politikusai és államférfiai már régen helyesen megértették és igen nagyra értékelték a Nagy Októberi Forradalomnak a szláv nemzetek legújabb történelmében való szerepét és jelentőségét. A szláv tömegek ugyancsak helyesen értékelik a szocialista forradalom nagy vívmányait.

A békéért, a demokráciáért a népek egyenlősége nagy eszméjének gyakorlati megvalósításáért folytatott harc, a népek szuverenitása, nemzeti kultúrája iránti tisztelet, a kis népek iránt mind gazdasági, mind kulturális téren nemcsak szavakban, hanem tettekkel tanúsított segítőkészsége — ime dióhéjban összefoglalva ez a Szovjetunió nemzetiségi politikájának alapja, mind a szovjetország határán belül, mind pedig azokon túl.

A Vörös Hadsereg teljesítette felszabadító küldetését és a helybeli hazafiakkal a legszorosabban együttműködve, a szláv népek közül Lengyelországot, Csehszlovákiát és Bulgáriát szabadította fel a hitlerista rabság alól. A Szovjetunió, amelynek fontos érdekei fűződnek ahhoz, hogy a német fasiszta iga alól felszabadított országokban a szabadság és a demokrácia diadalmaszkodjék, ez országok népeinek már eddig is rendkívül nagyarányú támogatást és segítséget nyújtott és fog nyújtani a jövőben is.

A szláv népek közül a Lengyelországgal, Csehszlovákiával, Jugoszláviával kötött szerződéseiről, melyek egészükben véve a felsorolt államok abszolút szuverenitásának elismerésén alapulnak, a Szovjetunió példát mutat arra, hogy hogyan kell egy nagyhatalomnak más, kisebb országokhoz való viszonyát alakítani.

A Szovjetuniótól távol áll mindenféle törekvés, amely arra irányulna, hogy határait más államok rovására kiterjessze. Sztálin generalisszimuszának az a kijelentése, hogy a Szovjetunió kormánya Lengyelországot szuverén demokratikus országnak akarja látni, hogy »Lengyelországnak erős és független demokratikus államnak kell lennie«, vonatkozik minden demokratikus népre és államra.

A pánszlávizmus nemcsak az orosz cárizmusnak volt a fegyvere, hódító céljaira kihasználta a pángermánisták is. Ismeretes, hogy a pángermánisták a »Drang nach Osten« megalapozására sok mesét találtak ki, ezek között — a szláv faj »alacsonyabbrendűségéről« szóló rágalom mellett — szerepelt az a »nyugatot fenyegető veszély«, melyet állítólag a szláv népek egységbe tömörülése jelentene.

A szláv népek nem térnek le arról az útról, melyet oly sok szenvedés után helyesnek ismertek fel és maguk választottak ki a maguk számára. A múltban a szláv népek igen gyakran váltak más államok játékszerévé, sok évszázadon keresztül idegen iga alatt nyögtek, túlságosan sokat fizettek szabadságukért, függetlenségükért, azért a jogért, hogy maguk a saját belátásuk szerint alakíthassák, építhessék életüket.

A Szovjetunió politikája világos. Sztálin generalisszimusz olyan világosan fogalmazta meg, hogy annál világosabban nem is lehetne megfogalmazni. »A szláv népek szövetsége nem nagyhatalmi cári pánszlávizmus, hanem egyenjogú szláv államok szövetsége. A Szovjetunió éppen az ilyen szövetség mellett száll síkra«.

A NŐK MOSZKVAI ÉRTEKEZLETÉRŐL

1945 novemberében a világ demokrata nőinek kongresszusát Párisban tartották meg és megalakították a Nők Demokrata Nemzetközi Szövetségét. Céljait ez a Szövetség bátran tűzte ki és tudtára adta mindenkinek, hogy azokért küzdeni fog, a békét csak úgy látja maradandónak, ha kiirtják a fasiszmus maradványait, mert az anya és a gyermek boldog életének lehetősége csak így biztosított. Ezen a kongresszuson megválasztották a végrehajtóbizottságot is, melynek elnöke a francia nők vezetője, Coton asszony, az elnökség tagja Popova Nina, a szovjet nők Antifasiszta Bizottságának elnöke, Dolores Ibarruri — La Passionaria — a spanyol nők képviselője és Bechtisch asszony, az amerikai nők kiküldöttje.

A végrehajtóbizottságban helyet foglalt Jugoszlávia képviselőjében, Mitrović Mitra is.

Rövid idő után, júniusban Párisba összehívták a végrehajtóbizottságot, mert láthatóvá vált, hogy a reakció alattomos aknamunkája a békét veszélyezteti. Akkor még napirenden volt Franco felszámolása, Nürnbergben folytak a tárgyalások a fasiszta gonosztevők bűnperében, Görögországban még nem került sor nyílt támadásra, de a nők megéreztek a reakció árnánykodásait.

Hogy a Szövetség tagjai és vezetői nem ülték össze a kezeket, azt legjobban látjuk abból, hogy az októberre Moszkvába összehívott végrehajtóbizottsági ülésen nyíltan rámutattak az ellenségre és munkájára. *Németország nyugati megszállási övezetében még nem hajtották végre a krími és potsdami értekezletek ha-*

távozatait a fasiszták leszereléséről. Az olaszországi fasiszta elemek zavartalanul működnek. Triesztben és a Julia tartományban az angol és amerikai imperialisták támogatják a fasiszta bandákat, akik üldözik a demokráciáért küzdő szlovén és olasz népet. Indiában, Palesztinában, Egyiptomban és egyébütt az imperialista hatalmak megkísérik a népek nemzeti függetlenségre való törekvéseit elnyomását. A holland »borsoszsúk« az angol fegyveres erők és japánok segítségével harcot folytatnak Indonézia népei ellen. A Kuomintang reakciós kőrei az Amerikai Egyesült Államok segítségével polgárháborút indítottak a kínai nép ellen. A nürnbergi tárgyalás felmentő ítélete fölháborította a világ közvéleményét.

Hogy a végrehajtóbizottságot összehívták, az a legjobb tanúbizonysága annak, hogy a nők a világ minden táján éberen kísérik a reakció munkáját. Az ülés rámutatott arra, hogy Amerika és Anglia ma a világ-béke veszélyeztetőinek főfészke.

Az ülésen elhangzott főszóalásokból kiváglott, hogy a fasiszta bandák maradványai, ahol még hatalmon vannak, a legszemtelenebbül garázdálkodnak és a megszállók mindenütt támogatják őket. Példa erre Görögország, Spanyolország és a Julia tartomány.

La Passionaria asszony rámutatott arra, hogy egyes nemzetközi szervezetek a Nők Demokratikus Nemzetközi Szövetségén kívül kezdenek dolgozni, habár a Szövetség az egész világ demokrata nőit képviseli és harcol a békéért, a női jogokért és minden egyesülésnek itt lenne a helye. Ennek ellenére a háború előtti nőszervezet a »Béke és Szabadság« liga, amelynek vezetői táján áthalagták vagy átáldották a háborút, most újból szervezkednek. Roosevelttől övegye Amerikában összehívott egy nemzetközi női értekezletet. Mit jelentsen ez? Főnnál a Nők Demokratikus Nemzetközi Szövetsége, mely kitzte programját, amelynek alap-

vető pontjai a béke megőrzése, az anyák, gyermekek és a család védelme. Miért szükségesek akkor az ilyen és ehhez hasonló szervezkedési kísérletek, ha tényleg jót akarnak. Miért nem dolgoznak a Nők Demokratikus Szövetségén belül?

Tudjuk, hogy miért teszik ezt. Itt van például az angol reakció eszköze, Korbet Eskbi. A reakció meg akarja akadályozni a Nők Demokratikus Nemzetközi Szövetségének munkáját. A szovjet nők küldöttsége az ausztráliai kongresszusra nem kapott beutazási engedélyt. Ugyancsak nem engedték Amerikába Keaton asszonyt. Az ürügy az volt, hogy állítólag kommunista. Amint látjuk, az antikommunista jelszó ugyanaz, amit Hitler és bandája használtak. De Korbet Eskbi szabadon utazik és agitál.

Minden azonban nem változtatja meg a Nők Demokratikus Nemzetközi Szövetségének álláspontját. A Szövetség végrehajtóbizottságának teljes ülését 1947 februárra hívták össze Prágába.

A moszkvai értekezleten a nők tisztaiban voltak a helyzet komolyságával. Tudatában voltak annak, hogy a harcot még erősebben kell folytatni az egységbontók ellen. Az eddig visszavonult és semmittevő női szervezetek vezetői most sorra jelentkeznek, mintha háború nem lett volna, mintha az asszonyok senmit sem tanultak volna a krematóriumok, gázkamrák, börtönök és tömegsírok tragédiájából. Mi tudjuk azt, hogy széles asszonytömegeink, azok, akik ma tanultak írni, olvasni és vetik le sorra szemükről az írástudatlanság vakságát, akik ma veszik le arcukról a fátyolt, akik Hercegovina, Bosznia fűrésztelepeit építik, akik nálunk Vajdaságban vagonszámra gyűjtik a búzát és hizsallják a disznókat a hadiárvaik részére, akik szövögyárak rohammunkásai, akik vasutat építettek, akik anyai szívükbe zártak minden árvát, kiknek anyját, apját a fasiszták gyilkolták meg, akik végigharcolták a partizánharcoikat, akik, bár betegen jöttek haza az internálód tá-

borokból, egyetemi katedrán tanítanak, a Nők Demokratikus Nemzetközti Szövetségének legnagyobb vagyónát és erejét jelentik. Ezeknek nem kell az árulóknak ezüstitje. És ezért még fokozottabb erővel küzdünk tovább céljaink megvalósításáért.

Széphícs Szofika

IFJÚSÁGUNK NAGY ISKOLÁJA

Az utolsó hat hónapban egész sajátonk rendszeresen foglalkozott az »Ifjúsági vasútvonallal«. Már maga az a tény, hogy a háború befejezése után ez a vasút az első alkotás, ami nem újjáépítés (a lerombolt felépítése), amely tulajdonképpen kezdete az országunkban megindult hatalmas építésnek, jelentőssé teszi ezt a munkát. De való jelentősége sokkal nagyobb. A Brcskó—banovicsi vasútvonalat 62,000 ifjú hat hónap leforgása alatt önkéntes munkával építette fel. Erről a hatalmas a világtörténelemben még nem ismert vállalkozásról: a munkáról, a sikerekről és eredményekről az ifjúság közötti munkaversenyéről, a tábori életéről és a legjobb ifjakról és lányokról; a rohammunkásokról ezer és ezer cikk, fénykép jelent meg. Egész népünk és ifjúságunk napenként értesültek a munka haladásáról, minden új kilométer lefektetett sínpárról, minden új hid vagy állomás felépítéséről. Nemcsak országunkban hallott minden ember az »Ifjúsági vasútról«, hanem úgyszólván az egész világon tudnak arról, hogy Jugoszlávia ifjúsága mit adományozott hazájának. Hűsz nemzet ifjúsága vett részt az építésben.

A Brcskó—banovicsi vasútvonalat gyakran az ifjúság nagy iskolájának nevezzük. Ez így is van. Azonban eddig keveset írtak arról, hogyan nevelkedett a vasútépítésen az ifjúság, milyen új felfogásokat szerzett ott, milyen változásokon mentek sokan keresztül, amíg ott dolgoztak, sőt hogyan alkotott új embert új ifjút a vasútvonal. A vasútvonal építésnek a nevelő erejéről, amely feltétlen egyik leglényegesebb dolog az »Ifjúsági vas-

útonallal« kapcsolatban ezideig keveset olvashattunk.

Sok ember, ha meglátogatta a vasútvonalat csodálkozva a látottakon azt mondta, hogy az Ifjúsági vasútvonal építését és mindazt ami az ifjúságban végbemegy, nem lehet újságokon keresztül megismerni, hanem látni kell és érezni. Ez félig-meddig így is van. Nagy művész fogja a jövőben megírni, hogyan lett öntudatos, önfeláldozó, megédzett harcos, a vasútépítőifjúságtól a közös célt minden nehézséggel és akadállyal megküzdő élesapat.

Az első és legfontosabb dolog, amit az »Ifjúsági vasútvonal« építésén láttunk az ifjúságnál: a munkához való új viszony. Ez tette lehetővé a vasútvonal ily gyors befejezését, amelynek építése háromszor több eszközzel, ötször hosszabb időt vett volna igénybe a régi Jugoszláviába vagy más tőkés államban. Csak önfeláldozó munkával volt lehetséges az »Ifjúsági vasútvonal« felépítése. Az ifjúság önfeláldozóan is dolgozott, mert tudta, hogy a közösségért, a népért dolgozik, tudta, hogy egyúttal saját maga boldogabb és jobb életét és jövőjét építi. A vasútépítő ifjúságot áthatotta az új munkaszellem, amely országszerte ma már mind szélesebb tömegeket hat át: hogy munka nem szükséges rossz, vagy szegény, hanem tisztesség, sőt dicsőség. A vasútvonal építésén ifjúságunk megtanulta, hogy az embereket munkájuk szerint értékelje, aszerint, ki mennyi fáradságot és áldozatot hoz a közösség érdekében. Ez a felfogás, a közös akarat és cél: »Az Ifjúsági vasútvonalat idejében befejezni!« forrasztotta, fogta össze az ifjúságot és ez tette lehetővé elsősorban a Brcskó—banovicsi vasútvonal felépítését.

Az ifjúság előtt a vasútépítés közben a gyakorlatban megdönthetetlenül bebizonyosodott, hogy csak egysegesen érheti el célját. Minden népünk és nemzetiségünk ifjúsága részt vett ebben a munkában. A közös munka közben megismerték egymást ifjaink: a szerb látta, hogy a magyar

ugyanazért a célért dolgozik mint ő, és a horvát, hogy a macedon is a nép boldogulásáért küzd. Ez kovácsolta szorosán szilárd egységbe egész ifjúságunkat. A vasútvonal még többet is jelentett ebből a szempontból.

Hazatértük után a vasútépítő ifjak nemcsak, hogy tiszteletben tartják a más nemzetiségűek egyenjogúságát, hanem harcosai, hirdetői és kovácsolói lesznek népeink testvériségének és egységének. Harcosok mindazok ellen, akik meg akarják bontani népeink együttműködését és testvériségét. Azokat a magyar, szerb vagy horvát ifjakat, akik közösen dolgoztak a forrásban, esőben és sárban, akik verejtékben fürödve közösen talicskázták a földet, vagy a cementportól köhécselve hordták a nehéz betonkeveréket, akik munka közben egymás énekeit énekelték, nem fogja többé sikerrel senki egymás elleni uszítani vagy összeveszíthetni. Ha pedig megkísérli, az ifjúság tudja majd mi a feladata. Ez is fontos tanulsága az ifjúságnak a Brecskó—banovicsi vasútépítésről.

A vasútépítő ifjúság munkáját jellemzi, hogy az ifjúság nem mint egy gépezet dolgozott, hanem minden ifjú gondolkodott azon, hogyan könnyebbítheti és gyorsíthatja meg munkáját, hogyan érhet el nagyobb munkaeredményeket. Habár a munka a legtöbb esetben nem volt bonyolult, az ifjúság számtalan újítást, új munkamódszert alkalmazott. Az öntudatos és az alkotó munka lendülete, valamint az ésszerűség és találékonyság egyesítés tette lehetővé, hogy a vasútvonal hat hónap alatt kész legyen, hogy a »Majeвица« alagút négy hónap alatt kiépüljön, vagy a »Majeвица« alagút négy hónap alatt kiépüljön, vagy a »Kiszelyáki« alagút egy hónap leforgása alatt elkészüljön. A vasútépítő ifjak hazatértük után, munkahegyükön; a gyárban vagy bárhol másutt bizonyosan gondolkodni fognak munkájuk felett. Annál is inkább, mert a vasútvonalon saját maguk döntötték meg az eddigi szokványokat és munkaátlagokat, amelyeket még

a jószándékú szakemberek is változtatlanoknak hittek.

A vasútvonalon az ifjúság közösen beszélte meg a munkát. Az elért eredményeket, egymás tapasztalatait a hibákat és mulasztásokat közösen vizsgálták ki és közösen döntöttek jövő teendőikről. Ez a bírálat és önbírálat segítette a fiatal tapasztalatlan munkásokat, hogy megbírkózzanak a nehézségekkel, hogy elsajátítsák a szükséges szaktudást. Ha a feladatot sikeresen oldották meg, nem pihentek babérokon, hanem azt vizsgálták, hogyan oldják meg a következő feladatot még nagyobb sikerrel. A jószándékú bírálat nem csak a közös munka sikerére hatott, hanem nevelő hatású volt sok ifjúra. Sok új ember jött vissza Brecskó—Banovicsról, akik vagy kalandvágyból, vagy más okokból mentek oda. A közös élet és munka nevelő hatása megváltoztatta ezeket és nem egy lett rohammunkás közülük, miután megtalálta a helyes utat.

Még nagyon sok dolgot kellene elmondani, ami miatt a vasútvonal iskolája volt ifjúságunknak. A legfontosabbak még: az ifjúság kulturális felemelkedése és a szakmai képesítés.

A vasútvonal építése közben ifjúságunk kulturmunkával is foglalkozott. Különösen paraszt ifjúságunk nyert sokat ezzel. A rendszeres előadásokon olvasó- és vitaórákon, műsoros estéken az ifjúság, sok mindent megtanult, de még fontosabb: megszerette a tanulást és meglátta, hogyan kell majd odahaza dolgoznia. Sok és sok ezer ifjú a vasútról írta haza, édesanyjának élete első levelét, mert ott tanult meg írni és olvasni. A kulturmunka közben, amikor a diákifjúság segített a munkás és parasztifjúságnak, még jobban szilárdult ez a kapcsolatok, amely a város és falu fiataljait összeköti.

A vasútépítésen kevés szakember dolgozott és ezért minden ifjunak törekednie kellett, hogy minél előbb elnyerje a munkához szükséges szaktudást. A hidak, állomásépületek és

alagutak építésén sokezer ifjú vált szakemberré és ezzel nemcsak saját-magának használt, hanem elősegítette a tervszerű gazdálkodáshoz fontos káderkérdések megoldását.

Népeink és országunk vezetői nem csalódtak, amikor az ifjúságra bízták ezen fontos vonal felépítését. Fiataljaink öntudatos, önfeláldozó munkájukkal kiérdemelték ezt a bizalmat. És népünk bizhat és biztos is abban, hogy ifjúságunk a jövőben is legyőzi a nehézségeket; biztos abban, hogy a vasútvonalat nemcsak Szarajevóig hosszabbítja meg, hanem le Dubrovnikig, a tengerpartig. Ifjúságunk ezt végre is hajtja.

Kovács András

FOLYÓIRAT SZEMLE:

»KOMUNIST«

Október hó folyamán jelent meg Beográdban hazánk első elméleti-politikai folyóirata, a »Komunist«. Politikai és társadalmi életünk fejlődésében rendkívüli nagy jelentőségű lépés ez, mert a folyóirat életünk, társadalmi berendezkedésünk legfontosabb kérdéseire ad feleletet.

A »Borba« így ír a folyóirat első számáról:

»A Párt Központi Bizottsága elméleti-politikai folyóiratának, a »Komunist«-nak megjelenése nagy és sokoldalú fontosságú nem csak a tudományos elmélet fejlődésében, a Párt új kádereinek világnézeti és politikai nevelésében, hanem hazánk további fejlődésére is. A »Komunist« abban az időben jelent meg, amikor azt a körülmények leginkább szükségessé tették. Megjelenése azonban nem váratlan.

Pártunk mostani vezetősége, amikor az szükséges volt, amikor a bonyolult történelmi viszonyok megkívánták, mindig adott — a Pártnak és a népnek — világnézeti és politikai tájékoztatást. Mikor, például, népeink előtt állott hazánk függetlenségének megvétele a német-olasz fa-

siszta hódítókkal szemben, Pártunk vezetősége Tito néptárssal az élen akkori politikai sajtó szervén, a »Proleter«-en keresztül is tiszta kilátásokat mutatott az események további fejlődésében. Felfegyverezte a Párt kádereit és minden őszinte hazafit azzal a világnézeti és politikai tudással, amely a hazai árulók és a fasiszta hódítók veszedelme elleni harcnak feltétlen alapjává vált. A különféle helyzetben, mikor szélesebben és mélyebben kellett népeink felkészítésének főbb problémáit és további fejlődését megvilágítani, a Párt 1942-ben, a többi kiadványai mellett, a »Proleter«-nek is megjelentette két számát, egyet Focsnán és egyet Bosznánszki Petrovácon.

Tehát a »Komunist« a Párt vezetőségének egy korábban megalapozott gyakorlatából keletkezett és a »Proleter« hagyományain alapszik. Azonban szerepe, tekintettel a körülményekre, melyekben megjelenik, sokkal szélesebb a »Proleter«-énél. Figyelmbe véve az áruló érdekcsoport világnézeti megsemmisülését és a haladó eszmék nagy győzelmét a széles néptömegek körében, a »Komunist« tovább fejlesztve a »Proleter« hagyományait, nem csak a Párt kádereinek kezében jelent világnézeti fegyvert, hanem minden őszinte hazafit, az új Jugoszlávia minden építőjének kezében erős fegyver ez.

A SZOVJETUNIO ÖTÉVES TERVE

A Szovjetunio Tudományos Akadémiája külön saját öt éves tervvel válaszol Sztálin 1946 február 9-én válaszában elmondott beszédében foglalt útmutatásra és azokra a követelményekre, melyeket a Szovjetunio nemzetgazdasága helyreállításáról és továbbfejlesztéséről szóló öt éves terv támaszt a tudománnyal szemben.

Az öt éves tervre vonatkozó törvény számos konkrét követelménnyel lép fel a tudományos technikai gondolkodással szemben. Az új sztá-

lini ötéves terv megvalósítása csak a tudományos technikai és kutatói gondolkodás legnagyobb arányú mozgósítása révén érhető el.

Vegyük sorra a szovjet tudományos ötéves terv fő irányvonalait

FILOZÓFIA

Az Akadémia kutató tevékenységének alapját mind a természettudomány, mind a technika, mind pedig a humanitárius tudományok terén a világnézeti meggyőződés rendszere alkotja. Számunkra ez a rendszer: a dialektikus és a történelmi materializmus világnézete, amely Marx—Engels—Lenin—Sztálin tanainak kiinduló pontja.

Mi nem állítjuk azt, hogy a dialektikus materializmus megváltoztathatatlan dogma. A dialektikus materializmus filozófiája lényegénél fogva olyan rendszer, amely állandóan fejlődik és a természetre, valamint a történelmi fejlődésre vonatkozó tudásunk gyarapodásának arányában konkretizálódik.

Azt akarjuk, hogy a dialektikus és történelmi materializmus filozófiája szorosabban és konkrétebben megfeleljen az általunk alkotott és fejlesztett tudománynak. Mi arra törekszünk, hogy a dialektikus materializmus filozófiája széles fronton a megcáfolhatatlan érvelés teljes fegyverzetében szálljon síkra más, idegen vagy irántunk egyenesen ellenséges világnézetekkel szemben.

MATEMATIKA

A filozófia és a logika problémájához közvetlenül kapcsolódik a matematika, amely okvetlenül szükséges a természet-tudománynak, a technikának és a társadalomtudományok olyan ágainak szempontjából, mint amilyen például a közgazdaságtan. Az ötéves terv matematikai szakaszában számos olyan pont szerepel, melynek célja az, hogy a matematika segítséget nyújtson más tudományoknak. Ilyenek például a valószínűségszámítás elmélete és különösen az, amit talán

»gépi matematikának« lehetne nevezni, vagyis a bonyolult matematikai feladatoknak számológépek révén való megoldása. Számológépeket már emberemlékezet óta használnak, de az emberiség még sohasem alkalmazta a »gépi matematikát« olyan hatalmas arányokban, mint éppen a legutóbbi években. A mechanikai, elektromosági és elektron-vakuum-elvek alapján szerkesztett új gépek lehetővé teszik a legnehezebb matematikai feladatok megoldását is, amiket csak felvet a technika és a természettudomány. Ugy tervezzük, hogy már a legrövidebb időn belül külföldön intézet fog foglalkozni a gépi matematika kérdéseivel.

De a gép sohasem pótolja a matematikai alkotást, a matematikai teremtő szellemet, az igazi nagy-matematikai sajátosságát: a merészséget, a szigorú kritikával párosult fantáziát. Ezt a mindig újat teremtő matematikát — mely néha hosszú időn keresztül nem talál megfélelő technikai alkalmazást — a mi Akadémiánk mindig nagy szorgalommal művelte. A nem-euklideszi geometriának, a tércsoportok elméletének példájából tudjuk, hogy olyan elméleti kérdések és megoldások, melyek hosszú ideig teljesen elvontaknak látszottak, a fejlődés bizonyos szakaszában döntő jelentőségűekké váltak a gyakorlat számára.

Az Akadémia ötéves tervében ezért szerepelnek a számelmélet analitikus módszereinek problémái, az elvont algebra és a topológia területén végzett kutatások, a sokaság elméletének, a matematikai logikának és sok más absztrakt problémának a vizsgálata.

FIZIKA

1946-ban, az atómenergia korszakában aligha kell magyarázni, milyen fontos szerepet játszik a fizika a tudományos ötéves tervben. A fizika — saját természetes, szakadatlan belső fejlődésétől eltekintve is — rendkívüli jelentőségre tett szert, mint más tudományok alapja, mint az új technika számos ágának fundamentuma. A mai

fizikát, de ta'án az egész természet-tudományt a következő kérdések érdeklik leginkább: az anyag belső alkata, az elemi részecskék, azok különfélesége, sajátosságai, kölcsönhatása, a kémiai atomok alkata, az atomok külső burkolata, a molekula szerkezete, a kristályok és folyadékok felépítése. Az ötéves terv rendkívül nagy figyelmet szentel az atomnak és a kozmikus sugarak fizikájának. Ebben rejlik a jövő technikájának alapja.

De nemcsak az atommag fontos és érdekes: az állami ötéves terv által kitűzött számos technikai és termelési feladat szempontjából rendkívül jelentőséggel bír az anyag halmazállapotára, vagyis a folyadékok és a szilárd testek halmazállapotára vonatkozó tudásunk fejlődése. Ennek megfelelően a terv részletesen foglalkozik a kristályok és a folyadékok természetének kutatásával, valamint a fémek és az amorf szilárd testek fizikájával.

Nem térek itt ki a tervben szereplő tradicionális, egyébként rendkívül fontos és nélkülözhetetlen fizikai problémák taglalására, melyek főleg az optikára, a rádióra, az akusztikára, az alacsony hőmérsék'etre, stb. vonatkoznak, hanem áttérek tervünk kémiai szakaszára.

KÉMIA

A modern kémia elszakíthatatlanul kapcsolódik a fizikához. A kémiának az a régi meghatározása, hogy a kémia az anyag átalakulásának tudománya, már régen elavult és csak igen korlátozott jelentőséggel bír. És valóban: az olyan folyamatok, mint pl. az atommag szétrobbantása, a fénynnek elektronokká váló, az elektronoknak viszont fénné való változtatása hagyományosan a fizika területéhez tartozik. Azonban az ötéves terv e problémák egy részét ennek ellenére is a kémia területére utalja. Természetesen ezt nagyon feltételelesen kell értelmezni és főleg sohasem szabad szem elől tévesztetni a fizikának és kémiának fentebb hangsúlyozott elszakíthatatlan kapcsolatát. Ötéves ter-

vünknek a kémiát érintő részében a molekulák alkotára, valamint a modern kvantum-mechanikai elképzelések alapján kialakult kémiai összefüggések elméletére vonatkozó kutatások állnak előtérben. Ezekhez a dolog lényegénél fogva szorosan kapcsolódnak a fotokémiának, a fény, a Röntgen-sugarak, stb. hatása alatt végbemenő kémiai processzusoknak problémái, melyekre a közeljövőben sokkal nagyobb és fontosabb szerep vár, mint eddig.

Tervünkben fontos helyet foglalnak el az elektrokémiai és adszorpciós processzusok, a koloidkémia, valamint a felületi aktivitás problémái, melyek ugyancsak hagyományosan a fizika területéhez tartoznak. E területeken végzendő sikeres kutatások (mint pl. az elektrokémia, koloidkémia és az adszorpció tana terén folytatandó vizsgálatok) igen fontos feltételét képezik az állami ötéves terv megvalósításának.

Tervünkben elhatároztuk, hogy tovább fejlesztjük a kémiai reakció lefolyásának és kinetikájának alapvetően fontos problémáját, valamint az ezzel kapcsolatos kémiai katalízis tanulmányozását. A kémia és a fizika határzónáján túl egész sereg tisztán kémiai probléma húzódik általánosan használt értelmében. A terv felveti a szervesetlen kémia számos kérdését.

Nem szorul magyarázatra, milyen rendkívül jelentősége van a legközelebbi években az organikus kémia területén végzendő tudományos munkának. Ebben rejlik az ipar sok különféle ágának alapja, azonkívül az organikus kémia területén kell keresni a biológia és az orvostudomány legfontosabb problémáihoz való nélkülözhetetlen átmenetet is. A metallo-organikus vegyületek területén végzendő hagyományos kutatásokon kívül, tervünk utal jelöl a magas molekulaszámú vegyületek, valamint a biogén vegyületek kémiájának fejlesztése számára. A terv felhívja kémikusaink figyelmét a kémiai technológia elméleti alapjaira is.

BIOLÓGIA

Biológiai tervünk első kérdései között szerepel a fehérjevegyületek problémája, a biológiai processzusok kémiai-fizikai alapjainak, a bioszintézis problémájának tanulmányozása fontos kérdése. A fizika és a kémia eszméi és módszerei egyre mélyebben hatolnak be a biológia szpecifikus területeire, különösen pedig az átöröklés tanulmányozásába, amelynek és az antibiotikus anyagok égetően tervünk természetesen nagy figyelmet szentel. A fizika és a kémia szerepe ugyancsak rendkívül fontos az organizmus és a környezet kölcsönhatása kérdésének tanulmányozása szempontjából. Nem fér hozzá kétség, hogy a biológiának a fizikával és a kémiával való gyümölcsöző együttműködése következtében ilyen vagy olyan módszer alapján már a legközelebbi években igen fontos felfedezésekre van kilátás a biológiai processzusok területén, amely felfedezések minden bizonnyal nagy visszhangra fognak találni az orvostudományban, a mezőgazdaságban és újból gazdagítani fogják a fizika és a kémia tartalmát.

Az evolúció problémája természetesen biológiai tervünk alapvető problémája marad. A tanulmányozás, a vizsgálat elsősorban a szervezet oszthatatlanságának problémájára, a filogenezis kérdésére, a fiziológiai és biokémiai processzusok evolúciója kutatásának új területére összpontosul. Természetesen az új tudományos öt éves tervben is szerepel a magasabbrendű idegtevékenység fiziológiája legfontosabb kérdéseinek tanulmányozása, a pavlovi irányvonal alapján. Ezen a téren még sok a tennivaló. Ehhez a munkához kapcsolódik a pszichológia néhány problémája, melyet a filozófiai intézetben fognak vizsgálni. Ilyenek pl. az emberi tudat előtörténete, az érzékszervek pszichofiziológiájának kutatása, valamint annak a kérdésnek tanulmányozása, hogy hogyan változik át az érzet gondolattá.

CSILLAGÁSZAT

Egyetlen tudományág sem szenvedett annyit a náci hordák pusztításaitól, mint a csillagászat. A pulkovi főobszervatóriumot teljesen szétrombolták, teljesen használhatatlanná vált a szimeizi obszervatórium, és sok más csillagászati centrum is komoly károkat szenvedett. Ezért természetes, hogy az obszervatóriumok újjáépítése öt éves tervünknek az a központi feladata, mely csillagászaink előtt áll. A szovjet kormány nagy összeggel siet segítségére csillagászainknak és reméljük, hogy a következő öt esztendő alatt sikerül megteremtteni csillagászatunk olymértékű anyagi bázisát, amely méltó lesz a Szovjetunióhoz.

GEOLÓGIA ÉS FÖLDRAJZ

Geofizikusaink, geológusaink és geográfusaink nagyarányú tervet készítettek a földgömbnek és mindennek előtt a szárazföld ama egyhatodrészenek tanulmányozására, melyet a Szovjetunió foglal el. A geofizikusok természetesen tovább folytatják a föld három burkolatának: a szilárd, folyékony és gázhalmazállapotú burknak fizikai sajátosságaira vonatkozó bonyolult kérdések vizsgálatát.

Tervbe vettük a föld belső alkatának, fizikai tulajdonságainak, a tektonikus mozgások mechanizmusának és okainak, a földrengés mechanikájának, a Szovjetunió szeizmus kérdéseinek, valamint a hasznos ásványok felkutatására vonatkozó geofizikai módszerek fejlesztésének tanulmányozását. A tengerfizika területén a tengeri áramok, viharok elméletének kutatása áll előérben, valamint annak a kérdésnek tanulmányozása, hogy milyen hőtani és dinamikai kölcsönhatások állnak fenn az óceán és a szárazföld között. Az aerológia területén tovább folytatjuk a sztratoszféra és az ionoszféra felépítésének és összetételének kutatását, valamint a párologásra, a sűrűsödésre vonatkozó vizsgálatokat.

Az Akadémia hatalmas arányú geológiai terve természetesen elsősorban a Szovjetunió geológiai problémáira irányul. De világos, hogy az Akadémia nem feledkezik meg a geológia általános kérdéseiről sem, melyeknek nemcsak helyi jelentőségük van. Napjaink történelmének speciális körülményeivel kapcsolatosan különös figyelmet szentel az új tudományos terv a jelenleg a csendesóceáni partvidéken és magában a Csendes óceánban végbemenő geológiai és fiziko-geográfiai processzusok geológiai felépítése kérdéseinek. Tovább fokozzuk a petróleum geológiája terén végzendő kutatómunkát. Folytatjuk a hagyományos geokémiai tevékenységet.

Az új terv nagy figyelmet szentel a talajtan, a talajföldrajz, a talajképződés kérdéseinek és a talajok sajátosságai tanulmányozásának.

Geográfusaink előtt nagy és felelősségteljes feladatok állnak: öt év leforgása alatt el kell készíteniök »A Szovjetunió földrajza« című hatalmas munkát és ezzel egyidejűleg foglalkozniok kell a külföldi országok földrajzának különféle kérdéseivel. Különös figyelmet szentelnek a fiziko-geográfiai környezet fejlődése törvényszerűségének, országunk domborzata kutatásának, valamint a függőleges tagság kialakulása történetének. A földtan problémáihoz tartoznak természetesen a Szovjetunió flórája és faunája terén folytatandó alapvető kutatások és az az óriási arányú komplex expedíciós munka, melyet főleg az állami ötéves terv feladataival kapcsolatosan vettünk tervbe.

TECHNIKA

Áttérünk a technikai osztály tervére. Az általános és mindemellett nyilvánvalóan technikai kérdéshez tartozik a tervben megjelölt mechanizmus- és gépelmélet, a gépek és az alkatrészek tartósságának elmélete, a gépek kopásának problémája, stb.

TÖRTÉNELEM ÉS NYELVTUDOMÁNY

Történészeink óriási munkatervet alkottak, melynek során feldolgozzák a Szovjetunió, Moszkva, a szovjet munkásosztály, a szláv népek, valamint egész Európa és Amerika történetét. Számos monográfia elkészítését tervezik. Külön ki kell emelni, hogy a következő öt év folyamán meg fogják írni a művészetek és a tudományok egyetemes történetét. Akadémiánk a nyelvtudománynak mindig fontos központja volt. Éppen ezért természetes, hogy ötéves tervünkben óriási helyet foglalnak el a nyelvtudománynak, különösen az orosz nyelv tanulmányozásának problémái. Reméljük, sikerül elkészíteni a rendkívül nagy érdeklődésre számot tartó »Az orosz irodalmi nyelv szótára«, »Az orosz nyelv egykötetes történelmi szótára« című műveket. Rendkívül nagy jelentőséggel bírnak a Szovjetunió népének nyelvtanai és szótárai, a régi és új nyelvkutatás problémái.

IRODALOMTÖRTÉNET

Az irodalomtörténet terén rendkívül nagyarányú tervet dolgoztak ki. Meg fogják írni a »Tizkötetes orosz irodalomtörténet«, »A szovjet-orosz irodalom története«, »Az orosz líra története« című gyűjteményes munkákat és számos monográfiát. Tervbe vették külföldi országok irodalomtörténeteinek megírását is, pl. a bolgár irodalomét. Igen lényeges feladat az orosz klasszikusok kiadása; most készül Lermontov, Bjelinszkij és Gorkij összes műveinek gyűjteményes kritikai kiadása...

KÖZGAZDASÁG

A közgazdászok programja ugyancsak nagyarányú és magába foglalja a szovjet állam gazdaságának, valamint a világ gazdaságának valamennyi lényeges kérdését. Ez a terv felel a szovjet állam gazdasági szervezői funkciójának, a szocialista tulajdon-

nak, a szocializmus anyagi-termelési bázisának, a tervgazdaságnak, a Szovjetunió pénz- és értékrendszerének kérdéseit. Tervbe vették a szovjetunióbeli munkabér kérdésének, a szovjet kereskedelem és iparosítás problémájának tanulmányozását. Ebből irányoztak több munkát a vasúti szállítás ökonómijára vonatkozólag is. Nagy jelentőséggel bír a mezőgazdaságban végzett munka termelékenységének emeléséhez vezető út tanulmányozása.

A világgazdaság és a világpolitika terén kutatásokat fognak végezni a kapitalista országokban a második világháború eredményeképpen bekövetkezett politikai változásokra, az államnak az USA gazdaságában játszott szerepére, a kapitalista országok munkássztyárára vonatkozólag.

JOGTUDOMÁNY

A jogi intézet tervében a következő fontos témák szerepelnek: a szovjet állam; jogi viszonyok a szocialista társadalomban; tulajdonjog a Szovjetunióban; a munkához és a munkabérhez való jog. Tanulmányoz-

ni fogják a büntetett fogalmát a szovjet büntetőjogban. A problémák egész sora szoros kapcsolatban áll a nemzetközi jog legaktuálisabb kérdéseivel.

Ebből a rendkívül rövid áttekintésből világosan kiderül, mennyire széles és változatos a mi tudományos öt éves tervünk. Bár lényegében teljesen tudományos marad és szorosan kapcsolódik a tudományos vonalhoz, úgy vélem, meg fog felelni az állami öt éves terv által támasztott követelményeknek is.

A kormány a legnagyobb mértékben támogatja a tudományt. Az 1946. évre szóló költségvetés szerint az Akadémia igen tekintélyes összegeket kapott építkezésekre és felszerelésekre. A tudomány dolgozóinak életkörülményeit gyökeresen megjavították.

Mi mindent megteszünk, ami csak tőlünk függ, hogy elérjük azt a célt, melyet Sztálin február 9-én kitűzött előttünk és minden eszközzel segíteni akarunk az új sztálini öt éves terv megvalósításában.

SZ. I. VAVILOV